

Türkiye Barolar Birliği tarafından oluşturulan CMUK TASARISI Hakkında Komisyon
Tarafından Hazırlanan

GENEL GEREKÇE

27 Haziran-9 Temmuz 2004 tarihleri arasında İzmir’de, Adalet Bakanlığınca hazırlanan 7.3.2003 tarihli Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu Tasarısını temel almak ve bu Tasarı üzerinde değerlendirilmelerde bulunan Prof. Dr. Erdener Yurtcan’ın hazırladığı metni de göz önünde bulundurmak suretiyle TBMM Adalet Komisyonunun çalışmalarına ışık tutmak için yeni bir Taslak hazırlamıştır. Bu metnin hazırlanmasında 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu, TBMM Adalet Komisyonunda görüşülmekte olan 12.5.2004 tarihli Türk Ceza Kanunu Tasarısı, mehzaz kanun olan Alman Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu ile Fransız, Belçika ve İtalyan Kanunları, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararları, Yargıtay ve Askeri Yargıtay uygulaması, bilimsel görüşler ve uygulamada karşılaşılan sorunlar dikkate alınmıştır.

Komisyonumuz tarafından getirilen önerilerle gerekçeleri Taslak metni içinde italik harflerle gösterilmekle birlikte, bu genel gerekçede önemli görülenlerden bazıları şunlardır :

TBMM’ne sunulan Tasarının dili güncel hukuk dilimize uygun bulunduğu oranda korunmuş, bazı terim ve sözcükler değiştirilmiştir. Bu bağlamda, Tasarıda soruşturma ve kovuşturma evresi olarak ikiye ayrılan ceza muhakemesi, Komisyonumuzca “ceza kovuşturması” üst başlığı altında hazırlık ve son soruşturma şeklinde ikiye ayrılarak ele alınmıştır. Buna uygun olarak da “*şüpheli*” tanımı, “*hakkında hazırlık soruşturması yapılan kişi*” olarak değiştirilmiş; ceza kovuşturması ile onun alt başlıkları olan hazırlık soruşturması ve son soruşturma tanımlarına yer verilmiştir.

Komisyonumuz, hazırlık soruşturmasında savcının konumunu güçlendirmek, yargıyı hızlandırmak ve mağdur haklarına yer vermek suretiyle muhakeme sųjelerini daha etkin bir konuma getirmeye, etkin bir yargısal denetimi sağlamaya yönelik düzenlemeler yapmıştır.

Tasarıda 765 sayılı TCK’na yapılan atıflar yeni TCK Tasarısına göre yeniden numaralandırılmıştır.

TCK Tasarısında ağır hapis- hapis-hafif hapis cezası ayırımı ile ağır-hafif para cezası ayırımı kaldırıldığı ve kabahatler suç olmaktan çıkarıldığı için, bunlar yerine *hapis cezası* ve *para cezası* terimleri kullanılmıştır. Buna karşılık, 01.01.2005 tarihinden itibaren Türk Lirasından altı sıfır atılmasını öngören 5083 sayılı TC Devletinin Para Birimi Hakkında Kanun çerçevesinde Yeni Türk Lirası ile ilgili gelişmeler ileride kanunkoyucu tarafından dikkate alınacağı düşüncesiyle Tasarıda mevcut Türk Lirası üzerinden getirilen para cezaları korunmuştur.

Doktrinde savunulan ve farklı kurumlar için aynı terimlerin kullanılmasına yönelik eleştiriler dikkate alınarak, *takipsizlik kararına itiraz* yerine *koğuşturma davası*; *ceza kararnamesine itiraz* yerine ise, *karşı koyma* kavramları kullanılmıştır.

Kamu davasının açılmasının ertelenmesi, uzlaşma gibi yeni alternatif kurumların kabul edilmiş olması ve Cumhuriyet savcısının daha etkin bir konuma getirilmesi nedeniyle, Komisyonumuz, şahsi dava kurumunun önceki metinlerde olduğu gibi Tasarı dışında bırakılmasını uygun bulmuştur.

Komisyonumuz, Tasarının 339 ve 340 ıncı maddelerinde düzenlenen *karar düzeltme* kanun yolunu metinden çıkarmıştır. Bunun sebepleri şu şekilde sıralanabilir:

1- Olağanüstü kanunyollarından biri olan bu kanunyoluna Batı ülkeleri mevzuatında genellikle yer verilmemektedir;

2- Esasen AİHM kararlarında da bireysel başvuru hakkının kullanılması için iç hukuk yollarının tüketilmesi kapsamında dikkate alınmadığından bu kurumun muhafaza edilmesinde bir yarar bulunmamaktadır;

3- Tasarıda yeni bir kanun yolu olarak istinafa yer verildiğinden, bölge adliye mahkemesince, ilk derece mahkemesinin kararı, usul ve esastan, yeniden inceleneceği için karar düzeltme yolu gereksiz kalmaktadır. Ayrıca bu Tasarıda, bir içtihat mahkemesi niteliği kazanan Yargıtay'ın, hukuki inceleme mahkemesi olarak konuyu bir kez daha ele alma ihtimali bulunan hallerde, karar düzeltme yolunun gereksizliği daha da açıklık kazanmaktadır. Bu nedenle, halen

çok sık başvuru alan ve sonuç alınması güç olan böyle bir yolun kaldırılması, Bölge Adliye Mahkemeleri ile Yargıtay'ın iş yükünü önemli ölçüde azaltacaktır.

Gerçek bir reform anlayışı ile hareket eden Komisyonumuzca, ceza muhakemesi alanında tüm muhakeme usullerinin tek bir çatı altında toplanması ilkesi benimsenmiş; böylece, bir yandan dağınıklığın önüne geçilmesi, diğer yandan da, AİHM içtihatlarının ışığında muhakeme kurallarına bütünlük kazandırmak suretiyle uygulamacıya kolaylık sağlanması amaçlanmıştır. Bu doğrultuda, mevzuatımızdaki muhakeme usulüne ilişkin yasaların CMUK içinde toplanması suretiyle Tasarı'nın 278 ilâ 293 üncü maddeleri yeniden düzenlenmiştir. Bu nedenle, Tasarı metninde yer alan uyuşturucu, fuhuş vb. fiillere ilişkin özel yargılama usulleri, metin içinde ilgili oldukları yerde düzenlenmiş, örgütlü suçlulukla mücadele ise, özel soruşturma tedbirlerini gerektirdiğinden, 4422 sayılı kanunda yer alan gizli soruşturma tedbirlerinin büyük bir kısmı ayrı bir bölüm altında toplanmıştır. Bunun yanında 4422 sayılı kanundan farklı olarak söz konusu tedbirlerin uygulama alanına giren suçlar m. 278'de katalog halinde sayılmış ve böylece önceki yasanın belirsiz olan kapsamına yeni CK Tasarısı'ndaki düzenlemeler de göz önünde bulundurularak açıklık getirilmeye çalışılmıştır. Bu yüzden, üçüncü kısım başlığı "*Özel Muhakeme Usulleri*" şeklinde değiştirilmiş; birinci bölüm başlığı "*Örgütlü Suçlara İlişkin Özel Muhakeme Usulü*", ikinci bölüm başlığı ise "*Kaçaklara İlişkin Hükümler*" olarak düzenlenmiştir. Öte yandan, artık sadece örgütlü suçlulukla mücadele bakımından değil, diğer suçlarla mücadele yönünden de önemli olduğu düşüncesiyle iletişimin denetlenmesi ve tespitine klasik koruma tedbirleri arasında (m.107 vd.) yer verilmiştir.

Komisyonumuz, Anayasanın 129/son maddesinde, memurlar ve diğer kamu görevlilerinin, kanunda öngörülen istisnalar dışında ancak izin koşuluyla yargılanabileceklerini öngören düzenleme karşısında, 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanunun yürürlükten kaldırılmasının, ancak Anayasa değişikliği ile mümkün olabileceği; böyle bir değişiklik yapılmadığı sürece 4483 sayılı Kanunun da yürürlükten kaldırılmasının söz konusu olamayacağı sonucuna ulaşmıştır. Yukarıda da belirtildiği üzere, yargılama kurallarının temel kanun niteliğindeki CMUK'ta toplanması gerektiği Komisyonumuzca da kabul edilen bir anlayış olmakla birlikte, kamu görevlilerinin yargılanması ile ilgili kuralların mevzuatta oldukça dağınık biçimde düzenlenmiş olması

karşısında, tüm bu düzenlemelerin tek çatı altında toplanmasının kapsamlı bir reformu gerektirmektedir.

Memurin Muhakematı Hakkında Kanunu Muvakkatla ilgili uygulamaların, özellikle işkence ve gözaltında ölüm olaylarının etkin biçimde soruşturulmasına engel olduğu gerekçesiyle AIHS'nin 2 ve 3 üncü maddelerinden dolayı AIHM tarafından ihlal kararları verilmiştir. Bu nedenle 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanunla adil yargılanma hakkı bakımından bazı iyileştirmelere gidilmişse de, tabii hakim ilkesine uygun olmaması ve yargılama sürecini uzatması dikkate alındığında bunların yeterli olduğu söylenemez. Ayrıca Avrupa Birliğini oluşturan ülkelerde, siyasi sorumluluğu olan bazı üst düzey kamu görevlileri dışında, memurlar ve diğer kamu görevlileri için özel yargılama kurallarına yer verilmemektedir. Amaç, memurların gereksiz iddia ve soruşturmalara maruz kalmasının önlenmesi suretiyle kamu görevinin sürekli biçimde yapılmasını sağlamak olsa bile, AIHM'nin içtihatları ve kanunda eşitlik ilkeleri karşısında, mevzuatımızdaki memurları korumaya yönelik bu tür düzenlemelerin çıkarılması için, öncelikle Anayasa'nın 129/son maddesinin yürürlükten kaldırılması gerekmektedir.

Komisyonumuz Tasarının 141 inci maddesine 9 uncu bent olarak haksız yere mahkum edilen kişilere de tazminat ödenmesi gerektiği için, AIHS'ne Ek 7 nolu Protokol m. 3'e uygun olarak ve affa ilişkin kısım hariç bırakılmak suretiyle yeni bir bent (b.9) eklenmiştir. Böylece olası bir adli hata nedeniyle uğranılan zararın giderilmesi düşünülmüştür. Buna uygun olarak 6. bölüm başlığında da gerekli değişiklik yapılmıştır.

Komisyonumuza göre, meşhut suçların yargılanmasına ilişkin 3005 sayılı Kanunda yer verilen düzenlemeler ise, adil yargılanma kurallarının ihlalini oluşturabilecek bazı uygulamalara yol açabilecek niteliktedir. Zira, birçok özel kanunda suçüstünün temel özelliği olan "*yer ve zaman kaydı*" aranmaksızın, bazı suçların 3005 sayılı Kanuna göre koğuşturulacağıının öngörülmesi nedeniyle, bu kanunun uygulaması zaman içinde amacından saptırılmıştır. Yeni CMUK Tasarısı, yargılamanın çabuklaştırılmasına yönelik getirdiği düzenlemelerle bu tür bir özel yargılama usulünü gereksiz kılmaktadır. Ayrıca, iddianamenin iadesi ve reddi, kamu davasının açılmasının ertelenmesi, adli kontrol yerine tutuklama kararı verilecek şüpheli için savunmasını yapmak üzere dört güne kadar süre verilmesi gibi, Tasarıda yer alan yeni kurumlar

karşısında, 3005 sayılı Kanunun yürürlükten kaldırılması gerektiği düşüncesi Komisyonumuzca kabul edilmiştir.

Sanığın açık kimliğine iddianamede yer verilmesi zorunluluğu nedeniyle, bu durumun kimliğini gizleyen sanıklar hakkında kamu davası açılmasını engelleyeceği endişesiyle, fizik kimliklerinin bilinmesi Komisyonumuzca yeterli görülmüş ve Tasarıda fizik kimliğin saptanmasına ilişkin hüküm göz önünde bulundurularak, bu sanıklara geçici bir ad vermek suretiyle haklarında kamu davası açılmasına olanak sağlanmıştır.

Tasarının “Avukatın dava dosyasını incelemesi” başlıklı 153 üncü maddesinin 6 ncı fıkrası ile “*Soruşturma amacını tehlikeye düşürmemek ve üçüncü kişilerin daha üstün yararlarına aykırı olmamak koşuluyla, avukatı olmayan sanığa dosyadaki bilgi ve belgelerin bir örneği verilir*” hükmü getirilmiştir.

Tasarının “Suçun mağduru ile şikâyetçinin hakları” başlıklı 246 ncı maddesinin 1/e)bendi olarak “*Mağdurun talebi halinde baro tarafından avukat görevlendirme*” hakkı eklenmiştir. Böylece silahların eşitliği ilkesi gereğince, hazırlık soruşturması aşamasında şüpheli için kabul edilen müdafiden yararlanma hakkı, “talebi halinde baro tarafından avukat görevlendirilmesi” şeklinde, suçtan zarar gören bakımından da kabul edilmiştir.

Komisyonumuz , Tasarıda, “*bir hafta*” olarak öngörülen temyiz süresinin kısa olduğunu düşünerek, “*on gün*” olarak değiştirilmesini uygun görmüştür.

“*İnfaz*”a ilişkin hükümler, esasen Ceza ve Tedbirlerin İnfazı Hakkında Kanun Tasarısında düzenlenmesine rağmen, bu hükümler de tartışma konusu yapılmış ve gerekli değişiklikler Tasarıya işlenmiştir.

Tasarının TBMM tarafından kabul edilerek yürürlüğe girmesi halinde, Bölge Adliye Mahkemelerinin kurulmasının yanında, tüm yargı kurumunda ciddi bir alt yapı değişikliğini ve bazı yönetmeliklerin hazırlanmasını gerekli kılacağı bilinmektedir. Özel muhakeme usulleri de bu Tasarı bünyesine alındığında, hazırlık süresine duyulacak gereksinim daha da belirginlik kazanmaktadır. Ayrıca halen TBMM Adalet Komisyonunda görüşülmekte olan TCK Tasarısı da mevcut TCK’nu tümüyle değiştireceğinden, Tasarının yürürlük süresi olarak belirlenmiş olan 3

aylık süre kısa bulunmuş ve 1 yıllık bir süre belirlenmiştir. Tasarı yasalaştırılırken gerekirse bu süreyi bir yıl daha uzatmak üzere Bakanlar Kuruluna yetki verilmesi uygun olacaktır. 09.07.2004

Prof. Dr. Durmuş TEZCAN
DEÜ Hukuk Fakültesi
(Komisyon Başkanı)

Em.Hakim Tuğg. Fahrettin DEMİRAĞ
Askeri Yargıtay Onursal Başkanı

Prof. Dr. Timur DEMİRBAŞ
Bahçeşehir ve DEÜ Hukuk Fakültesi

Doç. Dr. Veli Özer ÖZBEK
DEÜ Hukuk Fakültesi

Yrd. Doç. Dr. Mustafa Ruhan ERDEM
DEÜ Hukuk Fakültesi

Av.Tuncay ALEMDAROĞLU
Türkiye Barolar Birliği

Av. Deniz AKSOY
Ankara Barosu

Av. Yaşar ALTÜRK
Diyarbakır Barosu

Av. Ümit AYDİL
İzmir Barosu

Av. Fadıl ÜNAL
Manisa Barosu

TÜRKİYE BAROLAR BİRLİĞİ
CMUK TASARISI KOMİSYONU
TARAFINDAN HAZIRLANAN

CEZA MUHALEMELERİ USULÜ KANUNU
TASARI TASLAĞI
İZMİR - Temmuz 2004

Prof. Dr. Durmuş TEZCAN
DEÜ Hukuk Fakültesi
(Komisyon Başkanı)

Em.Hakim Tuğg. Fahrettin DEMİRAĞ
Askeri Yargıtay Onursal Başkanı

Prof. Dr. Timur DEMİRBAŞ
Bahçeşehir ve DEÜ Hukuk Fakültesi

Doç. Dr. Veli Özer ÖZBEK
DEÜ Hukuk Fakültesi

Yrd. Doç. Dr. Mustafa Ruhan ERDEM
DEÜ Hukuk Fakültesi

Av.Tuncay ALEMDAROĞLU
Türkiye Barolar Birliği

Av. Deniz AKSOY
Ankara Barosu

Av. Yaşar ALTÜRK
Diyarbakır Barosu

Av. Ümit AYDİL
İzmir Barosu

Av. Fadıl ÜNAL
Manisa Barosu

CEZA MUHALEMELERİ USULÜ KANUNU TASARISI

BİRİNCİ KİTAP
Genel Hükümler

BİRİNCİ KISIM
Kapsam, Tanımlar, Görev ve Yetki

BİRİNCİ BÖLÜM
Kapsam ve Tanımlar

Kanunun kapsamı ve yorumunda uyulması gerekli ilkeler

Madde 1- 1. *Bu Kanun, suç oluşturan fiiller nedeniyle ceza kovuşturmasının yapılmasına ve infaz usulüne ilişkin kuralları içerir.*

Diğer kanunların, bu konudaki hükümleri saklıdır.

2. Bu Kanunun uygulanmasında, *adil yargılanma ilkesine* uyulur.

Kamu davasını açmakla ve bu husustaki işlemleri yürütmekle görevli olanlarla, hüküm mercileri arasındaki kesin ayırım her zaman korunur.

Kanunların ayrıca hüküm getirdiği hâller saklı kalmak üzere, birbirine benzer koşullar içinde bulunan ve aynı *fiillerden* dolayı hakkında *ceza kovuşturması* yapılan kişiler ortak kural ve ilkelere göre yarganırlar.

3. Ceza adalet sistemi içerisinde yer almış görevliler ve adlî merciler kamu davasının bütün aşamalarında mağdurların haklarının saptanması ve güvence altında tutulması hususunda özen göstermekle yükümlüdürler.

4. *Şüpheli veya sanık olan* herkes suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar suçsuz sayılır. *Suçsuzluk* karinesine karşı yöneltilen müdahaleler önlenir ve bu karinenin ihlâli ile neden olunan zararlar giderilir. Kanunların öngördüğü cezalara ayrıca hükmolunur.

Şüpheli veya sanıklara, haklarındaki iddialar bildirilir ve bir *müdafîin* yardımından yararlanmaları hiçbir suretle engellenmez.

Şüpheli veya sanıklar hakkında kanunların öngördüğü *koruma tedbirleri*, ancak hâkimlerin verecekleri kararlarla ve bunların etkin denetimleri altında karara bağlanır. *Bu tedbirler, kanun ve usullerin zorunlu kıldığı hâllerde, gerekli olduğu ölçüde ve özenle uygulanır. Tedbirler, hiçbir suretle kişilik onurunu zedeleyemez ve ancak makul bir süre ile yerine getirilir.*

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Tasarının 1/1 m.sine infaz, ceza muhakemesinin ayrılmaz bir parçası olduğu için metne, ,infaz usulüne ilişkin' deyimini eklenmiştir.

7. kitapta infaza ilişkin kurallara yer verilmesi nedeniyle bu husus 1/1. maddede yer almıştır. Ayrıca ceza kovuşturması deyimini, hazırlık soruşturmasını ve son soruşturmayı içerir biçimde tanımlandığı için „ceza davasının ne suretle açılacağı, yürütüleceği ve sonuca bağlanacağı...” ifadesi madde metninden çıkarılmıştır.

Tanımlar

Madde 2- Bu Kanunun uygulanmasında:

1. Şüpheli: Hakkında *hazırlık soruşturması* yapılan kişiye verilen sıfatı,
2. Sanık: *Hakkında son soruşturma yapılan* şüpheliye verilen sıfatı,
3. Avukat: Şüpheli veya sanık bakımından müdafii; katılan, suçtan zarar gören ve malen sorumlu kişiler bakımından ise vekili,
 4. a) *Hazırlık soruşturması: Suçun işlenmesiyle başlayan ve iddianamenin mahkemeye verilmesine kadar geçen evreyi,*
 - b) *Son soruşturma: İddianamenin mahkemeye verilmesi ile başlayıp hükmün kesinleşmesine kadar geçen evreyi,*
5. *Ceza kovuşturması: Hazırlık soruşturması ve son soruşturma evrelerini,*
6. Malen sorumlu: İşlenmiş olan *fiilin* hükme bağlanması ve bunun kesinleşmesinden sonra, maddî ve malî sorumluluk taşıyarak hükmün sonuçlarından etkilenecek veya bunlara katılacak kişiyi,
7. Gece vakti: Güneşin batmasından bir saat sonra başlayan ve doğmasından bir saat öncesine kadar devam eden zaman süresini,
8. Gecikmesinde sakınca bulunan hâl: Derhâl işlem yapılmadığı takdirde suçun delil, iz, eser ve emarelerinin kaybolması, *şüpheli veya sanığın ele geçirilememesi* olasılığının ortaya çıkması hâlini,
9. Suçüstü:
 - a) İşlenmekte olan suç,
 - b) Henüz işlenmiş olan fiil ile fiilin işlenmesinden hemen sonra kolluk veya suçtan zarar gören veya başkaları tarafından takip edilerek yakalanan kişinin işlediği suç,
 - c) Fiilin pek az önce işlendiğini gösteren eşya veya delil, iz, eser ve emarelerle yakalanan kimsenin işlediği suç,
10. Toplu suç: Aralarında iştirak iradesi bulunmasa da üç veya daha fazla kişi tarafından işlenen suç,
11. Disiplin hapsi: Kısmî bir düzeni korumak amacıyla yaptırım altına alınmış olan fiil veya hareketler sonucu verilen, tedbire veya para cezasına çevrilemeyen, önödeme uygulanamayan, şartla salıverilme hükümleri uygulanamayan, ertelenemeyen ve adlî sicil kayıtlarına geçirilmeyen hapsi,
12. Ağır cezalı işler: *On yıldan fazla hürriyeti bağlayıcı cezayı* gerektiren cürümlere ilişkin davaları,
ifade eder.

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Soruşturma yerine "hazırlık soruşturması" deyiminin kullanılması ve ceza koğuşturması deyiminin de hazırlık soruşturması ve son soruşturmayı içeren üst bir kavram olarak kullanılması gerekli olduğu için, Tasarı'da soruşturma terimi yerine "hazırlık soruşturması", "koğuşturma" terimi yerine de "son soruşturma" terimi kabul edilmiştir. Buna uygun olarak da "şüpheli" tanımı, "hakkında hazırlık soruşturması yapılan kişi" olarak değiştirilmiş ve ceza kovuşturmasının da hazırlık soruşturması ve son soruşturmayı içerdiği yönünde bir tanıma yer verilmiştir. Bu madde anlamında son soruşturma, denetim muhakemesini de kapsar biçimde kabul edilmiştir.

İddianamenin kabulü aşamasından önceki aşamayı son soruşturmaya dahil etmek ve Tasarı m. 179'da iddianamenin reddinin duruşma hazırlığı devresi içinde düzenlenmesi göz önünde bulundurularak, son soruşturma tanımındaki, "hazırlık soruşturmasından başlayarak" deyimi yerine iddianamenin mahkemeye verilmesi deyimi tercih edilmiştir.

Gecikmesinde sakınca bulunan hal kavramına "Şüpheli veya sanığın ele geçirilmemesi" deyiminin de eklenmesi yerinde görülmüştür. Ayrıca maddede kullanılan "ortadan" kelimesi gereksiz görülmüştür.

Her ne kadar tanıtımda "tekerrüre esas olmayan" deyimi kullanılmakta ise de, yeni TCK tasarısı'nın yasalaşması durumunda tekerrür kaldırılmış olacağı için bu ibare "disiplin hapsi" tanımından çıkarılmıştır.

Her ne kadar maddede ağır hapis cezasından söz edilmekte ise de; yeni TCK Tasarısı'nda ağır hapis-hapis cezası ayırımı kaldırılmış olduğu için, bu tasarının yasalaşması durumunda ağır cezalı işler tanımında "10 yıldan fazla hapis cezalarını gerektiren suç" deyiminin kullanılması zorunlu olacağı için, bu ibare tanımdan çıkarılmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

Görev

Görev

Madde 3- Mahkemelerin görevleri kanunla belirlenir.

Re'sen görev kararı ve görevde uyumsuzluk

Madde 4- Davaya bakan mahkeme, görevli olup olmadığına son soruşturma evresinin her aşamasında re'sen karar verebilir. 5 inci madde hükmü saklıdır.

Görev konusunda mahkemeler arasında uyumsuzluk çıktığında, görevli mahkemeyi ortak yüksek görevli mahkeme belirler.

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

2. maddede kavramlarla ilgili yapılan değişikliğe paralel olarak "koğuşturmanın her evresinde" deyimi yerine "son soruşturma" deyimi kullanılmıştır.

Görevsizlik kararı verilemeyecek hâl

Madde 5- İddianamenin kabulünden sonra, *fiilin* yargılamasının alt dereceli bir mahkemeye ait olduğundan söz edilerek görevsizlik kararı verilemez.

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

"Suç" terimi yerine "fiil" deyiminin kullanılması uygun bulunmuştur.

Görevsizlik kararı verilmesi gereken hâl ve sonucu

Madde 6- *Fiilin*, davayı gören mahkemenin görevini aştığı veya dışında kaldığı anlaşılırsa, mahkeme bir kararla işi görevli mahkemeye gönderir.

Adli yargı içerisindeki mahkemeler bakımından verilen görevsizlik kararlarına karşı acele itiraz yoluna gidilebilir.

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

“Suç” terimi yerine “fiil” deyiminin kullanılması uygun bulunmuştur.

Görevsizlik kararına karşı acele itiraz yoluna gidilmesi, yalnızca C. Savcısına tarafına değil, muhakemeye katılan herkese tanınması gerektiği gerekçesiyle “C. Savcısı tarafından” ibaresi madde metninden çıkarılmıştır.

Asker kişilerin işlediği suçlar

Madde 7- Asker kişilerin, askerî yargının görevine girmeyen suçlarına adliye mahkemelerinde bakılır.

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

353 sayılı kanununun 12. maddesinde askeri mahkemelere ve adliye mahkemelerine tabi kişiler tarafından bir suçun iştirak halinde işlenmesi halinde eğer suç As.CK'nda yazılı bir suç ise sanıkların yargılanmaları askeri mahkemede, eğer suç AsCK'nda yazılı olmayan bir suç ise adliye mahkemelerine aittir” hükmü yer almaktadır. Oysa AIHM her türlü durumda, Incal kararında da vurgulandığı üzere, asker olmayan kişilerin askeri mahkemede yargılanmalarını Sözleşme hükümlerine aykırı bulmaktadır. Bu nedenle asker kişilerle asker olmayan kişilerin iştirak halinde suç işlemesi durumunda yargılamanın genel mahkemelerde yapılması yönünde bir düzenlemeye yer verilmesi ve bu nedenle 353 sayılı Yasa m. 12'nin AIHM kararlarına uygun olarak gözden geçirilmesi gerekli görülmüştür.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Bağlantılı Davalar

Bağlantı kavramı

Madde 8- Bir kişi, birden fazla suçtan sanık olur veya bir suçta her ne sıfatla olursa olsun birden fazla sanık bulunursa bağlantı var sayılır.

Suçun işlenmesinden sonra faile yardım etme, suçun delil, iz, eser ve emarelerini ortadan kaldırma veya suç failine yataklık etme fiilleri de bağlantılı suç sayılır.

Davaların birleştirilerek açılması

Madde 9- Bağlantılı suçlardan her biri değişik mahkemelerin görevine giriyorsa, bunlar hakkında birleştirilmek suretiyle yüksek görevli mahkemede dava açılabilir.

Görülmekte olan davaların birleştirilmesi ve ayrılması

Madde 10- *Sonsoruşturma* evresinin her aşamasında, bağlantılı ceza davalarının birleştirilmesine veya ayrılmasına yüksek görevli mahkemece karar verilebilir.

Ayrılan davalara aynı mahkemede devam olunur.

TBB' NİN DEğİŞİKLİK GEREKÇESİ

Tasarı m. 5'deki ifadeye paralel olarak "işin esasına girdikten sonra.." deyimine gerek olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Birleştirilen davalarda yargılama usulü

Madde 11- Birleştirilen davalarda, bu davaları gören mahkemenin tâbi olduğu yargılama usulü uygulanır.

Birden çok davaların birleştirilmesi

Madde 12- Mahkeme, bakmakta olduğu birden çok dava arasında bağlantı görürse, bu bağlantı 8 inci maddede gösterilen türden olmasa bile, birlikte bakmak ve hükme bağlamak üzere bu davaların birleştirilmesine karar verebilir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Yetki

Yetkili mahkeme

Madde 13- Davaya bakmak yetkisi, suçun işlendiği yer mahkemesine aittir.

Teşebbüste son icra hareketinin yapıldığı, mütemadi ve müteselsil suçlarda temadi ve teselsülün sona erdiği yer mahkemesi yetkilidir.

Suç, ülkede yayımlanan bir basılı eserle işlenmişse yetki, eserin yayın merkezi olan yer mahkemesine aittir. Ancak, aynı eserin birden çok yerde basılması durumunda suç, eserin yayın merkezi dışındaki baskısında meydana gelmişse, bu suç için eserin basıldığı yer mahkemesi de yetkilidir.

Soruşturulması şikâyete bağlı olan hakaret ve sövme suçlarında eser, saldırılan kimsenin yerleşim yerinde veya oturduğu yerde dağıtılmışsa oradaki mahkeme de yetkilidir.

Görsel ve işitsel yayınlarda da bu maddenin üçüncü fıkrası hükmü uygulanır. Görsel ve işitsel yayın, saldırıya uğrayan kimsenin yerleşim yerinde veya oturduğu yerde işitilmiş veya görülmüşse oradaki mahkeme de yetkilidir.

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Tasarı m. 13/son'un AIHM'nin, istinabe yoluyla sanığın dinlenmesine olanak sağlanması yolundaki uygulamanın AIHS m. 6'ya aykırılık oluşturduğu yönündeki içtihadı karşısında farklı bir uygulamaya yol açacağından madde metninden çıkarılması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Özel yetki

Madde 14- Suçun işlendiği yer belli değilse sanığın yakalandığı yer, yakalanmamışsa yerleşim yeri mahkemesi yetkilidir.

Sanığın Türkiye'de yerleşim yeri yoksa Türkiye'de en son oturduğu yer mahkemesi yetkilidir.

Mahkemenin bu suretle de belirlenmesi olanağı yoksa, yargılama usulüne ilişkin ilk işlemin yapıldığı yer mahkemesi yetkilidir.

Yabancı ülkede işlenen suçlarda yetki

Madde 15- Yabancı ülkede işlenen ve kanun hükümleri uyarınca Türkiye'de soruşturulması ve kovuşturulması gereken suçlarda da yetki, 14 üncü maddenin birinci ve ikinci fıkralarına göre belirlenir.

Bununla birlikte Cumhuriyet savcısının veya sanığın istemi üzerine Yargıtay, suçun işlendiği yere daha yakın olan yer mahkemesine yetki verebilir.

Bu gibi suçlarda sanık Türkiye'de yakalanmamışsa veya sanığın Türkiye'de yerleşim yeri veya en son oturduğu yer yoksa yetkili mahkeme, Adalet Bakanının istemi ve Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının başvurusu üzerine Yargıtay tarafından belirlenir.

Yabancı ülkede bulunup da diplomatik bağışıklıktan yararlanan Türk kamu görevlilerinin kişisel suçları ile görev suçlarından dolayı yetkili mahkeme Ankara mahkemesidir.

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Tasarı m. 15/son'da yer alan "memurlar" deyimi yerine TCK Tasarısı ile uyum sağlamak amacıyla "kamu görevlisi" deyimi kullanılmıştır.

Deniz ve hava taşıtlarında veya bu taşıtlarla işlenen suçlarda yetki

Madde 16- Suç, Türk bayrağını taşıma yetkisine sahip olan bir gemide veya böyle bir taşıt Türkiye dışında iken işlenmişse, geminin ilk uğradığı Türk limanında veya bağlama limanında bulunan mahkeme yetkilidir.

Türk bayrağını taşıma hakkına sahip olan hava taşıtları hakkında da yukarıdaki fıkra hükümleri uygulanır.

Çevreyi kirletme suçu, yabancı bayrağı taşıyan bir gemi tarafından Türk karasuları dışında işlendiği ve fiilin etkisi Türk kara sularında görüldüğü takdirde, suçun işlendiği yere yakınlığına göre Trabzon, Samsun, Zonguldak, İstanbul, Çanakkale, İzmir, Antalya ve Mersin mahkemelerinden işe ilk elkoyan mahkeme yetkilidir.

Bağlantılı suçlarda yetki

Madde 17- Yukarıdaki maddelere göre her biri değişik mahkemelerin yetkisi içinde bulunan bağlantılı ceza davaları, yetkili mahkemelerden herhangi birisinde birleştirilerek görülebilir.

Bağlantılı ceza davalarının değişik mahkemelerde bakılmasına başlanmış olursa, Cumhuriyet savcılarının istemlerine uygun olmak koşuluyla, mahkemeler arasında oluşacak uyuşma üzerine, bu davaların hepsi veya bir kısmı bu mahkemelerin birinde birleştirilebilir.

Uyuşmazsa, Cumhuriyet savcısı veya sanığın istemi üzerine ortak yüksek görevli mahkeme birleştirmeye gerek olup olmadığına ve gerek varsa hangi mahkemede birleştirileceğine karar verir.

Birleştirilmiş olan davaların ayrılması da bu suretle olur.

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Tasarı m. 17'de, ortada birden fazla C. Savcısı'nın yetkisine giren birden fazla fiil olduğu için C. Savcısı'nın yerine "C. Savcılarının" deyiminin kullanılması tercih edilmiştir.

Yetkide olumlu veya olumsuz uyuşmazlık

Madde 18- Birkaç hâkim veya mahkeme arasında olumlu veya olumsuz yetki uyuşmazlığı çıkarsa, ortak yüksek görevli mahkeme, yetkili hâkim veya mahkemeyi belirler.

Yetkisizlik iddiası

Madde 19- Sanık, yetkisizlik iddiasını, ilk derece mahkemelerinde duruşmanın başlangıcında iddianamenin okunmasından, bölge adliye mahkemelerinde incelemenin başlamasından ve duruşmalı işlerde inceleme raporunun okunmasından önce bildirir.

Yetkisizlik iddiasına ilişkin karar, ilk derece mahkemelerinde iddianamenin okunmasından önce, bölge adliye mahkemelerinde duruşmasız işlerde incelemenin hemen başlangıcında, duruşmalı işlerde inceleme raporu okunmadan önce verilir. Bu aşamalardan sonra yetkisizlik iddiasında bulunulamayacağı gibi mahkemeler de bu hususta re'sen karar

veremez.

Davanın nakli

Madde 20- Yetkili hâkim veya mahkeme, hukukî veya fiilî nedenlerle görevini yerine getiremeyecek hâlde bulunursa, yüksek görevli mahkeme davanın başka yerde bulunan aynı derecede bir mahkemeye nakline karar verir.

Ceza kovuşturmasının görevli ve yetkili olan mahkemenin bulunduğu yerde yapılması kamu güvenliği için tehlikeli olursa davanın naklini Adalet Bakanı Yargıtaydan ister.

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Tasarı m. 20'nin "dava nakli" başlığı "davanın nakli" olarak değiştirilmiştir. Daha önce m. 4'te ceza kovuşturması deyimine paralel olarak m. 20/2'de de "ceza kovuşturması" deyimini tercih edilmiştir.

Yetkili olmayan hâkim veya mahkemenin işlemleri

Madde 21- Yetkili olmayan hâkim veya mahkemece yapılan işlemler, sadece yetkisizlik nedeniyle hükümsüz sayılmaz.

Gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde yapılan işlemler

Madde 22- Bir hâkim veya mahkeme, yetkili olmasa bile, gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde, yargı çevresi içerisinde gerekli işlemleri yapar.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Hâkimin Davaya Bakamaması ve Reddi

Hâkimin davaya bakamayacağı hâller

Madde 23- Hâkim, aşağıda yazılı hâllerde hâkimlik görevini yapamaz:

1. Suçtan kendisi zarar görmüşse,
2. Sonradan kalksa bile şüpheli veya sanık veya mağdur ile aralarında evlilik veya vesayet veya kayımlık ilişkisi bulunmuşsa,
3. Şüpheli veya sanık veya mağdurun kan hısımlığından veya kayın hısımlığından üstsoy ve altsoy veya bunlarla evlât edinme bağlantısı veya şüpheli veya sanık veya mağdur ile aralarında üçüncü dereceye kadar (bu derece dahil) kan hısımlığı veya kayın hısımlığı meydana getiren evlilik kalmasa bile ikinci dereceye kadar (bu derece dahil) yansoy hısımlığı olursa,
4. Aynı davada Cumhuriyet savcılığı, adlî kolluk görevini veya şüpheli veya sanık veya mağdurun avukatlığını yapmış bulunursa,
5. Aynı davada tanık veya bilirkişi sıfatıyla dinlenmişse.

Karara katılamayacak hâkim

Madde 24- Bir karar veya hükme katılan hâkim, yüksek görevli mahkemece bu hükme ilişkin olarak verilecek karar veya hükme katılamaz.

Aynı işte hazırlık soruşturmasında görev yapmış bulunan hâkim, son soruşturmada görev yapamaz.

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Tasarı m. 24/2'de koğuşturma yerine, "son soruşturma" deyimine yer verilmesi uygun bulunmuştur.

Hâkimin reddi nedenleri ve bunları kimlerin isteyebileceği

Madde 25- Hâkimin davaya bakamayacağı hâllerde reddi istenebileceği gibi, tarafsızlığını şüpheye düşürecek diğer nedenlerden dolayı da reddi istenebilir.

Cumhuriyet savcısı ile şüpheli, sanık, katılan ve bunların avukatları hâkimi ret isteminde bulunabilirler; istedikleri takdirde karar veya hükme katılacak hâkimlerin isimleri kendilerine bildirilir.

Tarafsızlığını şüpheye düşürecek nedenlerden dolayı hâkimin reddi isteminin süresi

Madde 26- Tarafsızlığını şüpheye düşürecek nedenlerden dolayı bir hâkimin reddi, ilk derece mahkemelerinde iddianame okununcaya; duruşmalı işlerde bölge adliye mahkemelerinde inceleme raporu ve Yargıtayda görevlendirilen üye veya tetkik hâkimi tarafından yazılmış olan rapor üyelere açıklanuncaya kadar istenebilir. Diğer hâllerde, inceleme başlayıncaya kadar hâkimin reddi istenebilir.

Sonradan ortaya çıkan nedenlerle duruşma veya inceleme bitinceye kadar da hâkimin reddi istenebilir. Ancak bu istemin, ret nedeninin öğrenilmesinden itibaren yedi gün içinde yapılması gerekir.

Ret isteminin usulü

Madde 27- Hâkimin reddi mensup olduğu mahkemeye verilecek dilekçeyle veya bu hususta zabıt kâtibine bir tutanak düzenlenmesi için başvurulması suretiyle yapılır.

Ret isteminde bulunan, öğrendiği ret nedenlerinin tümünü bir defada açıklamak ve süresi içinde inandırıcı bir şekilde ortaya koymakla yükümlüdür.

Reddi istenen hâkim, ret nedenleri hakkındaki görüşlerini yazılı olarak bildirir.

Hâkimin reddi istemine karar verecek mahkeme

Madde 28- Hâkimin reddi istemine mensup olduğu mahkemece karar verilir. Ancak, reddi istenen hâkim müzakereye katılamaz. Bu nedenle mahkeme teşekkül edemezse bu hususta karar verilmesi, reddi istenilen hâkim asliye ceza mahkemesine mensup ise bu mahkemenin yargı çevresi içerisinde bulunan ağır ceza mahkemesine, reddi istenen hâkim ağır ceza mahkemesine mensup ise o yerde ağır ceza mahkemesinin birden fazla dairesinin bulunması hâlinde, numara olarak kendisini izleyen daireye, son numaralı daire için (1) numaralı daireye; o yerde ağır ceza mahkemesinin tek dairesi bulunması hâlinde ise, en yakın ağır ceza mahkemesine aittir.

Ret istemi hakkında; sulh ceza hâkimine karşı ise, yargı çevresi içerisinde bulunan asliye ceza mahkemesi ve asliye ceza hâkimine karşı ise, yargı çevresi içerisinde bulunan ağır ceza mahkemesince karar verilir.

Bölge adliye mahkemesi ceza dairelerinin başkan ve üyelerinin reddi istemi, reddedilen başkan ve üye katılmaksızın görevli olduğu dairece incelenerek karara bağlanır. *Dairelerin*

toplantılarını engellemek amacına yönelik toplu ret istemleri dinlenmez.

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Tasarı m. 28/2'deki "mensup olduğu" deyimini yerine, sulh ceza mahkemesinin asliye ceza mahkemesine mensup olduğu biçiminde yanlış anlamaya yol açacağı için "yargı çevresi içinde bulunduğu" deyimini; "tek hakime" karşı deyimini yerine "asliye ceza mahkemesi" deyimini tercih edilmiştir.

Tasarı m. 28/3'deki ifade "Dairelerin toplantısını engellemek amacına yönelik toplu red istemleri dinlenmez" biçiminde değiştirilmiştir.

Red hakkının kötüye kullanılması durumunda hakimi korumaya yönelik mevzuatta yeterli düzenleme bulunduğu için, m. 28/son red isteminin reddedilmesi durumunda para cezasına hükmedilmesinin gerekli olmadığı kabul edilmiştir.

Ret istemi üzerine verilecek kararlar ve başvurulacak kanun yolları

Madde 29- Reddin kabulüne ilişkin kararlar kesindir. Reddin kabul edilmemesine ilişkin kararlara karşı acele itiraz yoluna gidilebilir.

Hâkimi ret isteminin esassız olduğuna dair *son soruşturma* sırasında ilk derece mahkemelerince verilecek karara karşı ancak hükümlerle birlikte istinaf yoluna, bölge adliye mahkemesi ceza dairelerinin başkan veya üyelerine yönelik ret isteminin esassız olduğuna dair verilen karara karşı da ancak hükümlerle birlikte temyiz yoluna başvurulabilir.

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

m. 29/2'deki koğuşturma deyimini, son soruşturma olarak değiştirilmiştir.

Reddi istenilen hâkimin yapabileceği işlemler

Madde 30- Reddi istenilen hâkim, ret hakkında bir karar verinceye kadar yalnız gecikmesinde sakınca olan işlemleri yapar.

Ancak, hâkimin duruşma sırasında reddedilmesi hâlinde, bu konuda bir karar verilebilmesi için duruşmaya ara vermek gerekse bile ara vermeksizin devam olunur. Şu kadar ki, 225 inci madde uyarınca tarafların iddia ve sözlerinin dinlenilmesine geçilemez ve ret konusunda bir karar verilmeden reddedilen hâkim tarafından veya onun katılımıyla bir sonraki duruşmaya başlanamaz.

Ret isteminin kabulüne karar verildiğinde, gecikmesinde sakınca bulunan hâl nedeniyle yapılmış işlemler dışında duruşmanın, red dilekçesinin verilmesinden sonraki kısmı tekrarlanır.

Hâkimin çekinmesi ve inceleme mercii

Madde 31- Hâkim, reddini gerektiren nedenleri bildirerek davaya bakmaktan çekinirse, ret istemini incelemeye yetkili olan merci, bunun yerinde olup olmadığına karar verir.

Karar, hâkimin işten çekilmesini gerektirdiği ve bu nedenle davanın aynı mercide görülmesi olanağı bulunmadığında, karar veren merci davayı başka hâkime tevdi veya başka mahkemeye nakleder.

Gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde yapılan işler hakkında 30 uncu madde hükmü uygulanır.

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Tasarı m. 31/3'ün herhangi bir talepte bulunulmadan mahkemenin görevine müdahale niteliği taşıdığı için res'en karar verilebilmesine yönelik bu hükmün Tasarıdan çıkarılması gerektiği sonucuna varılmıştır.

Ret isteminin geri çevrilmesi

Madde 32- Mahkeme, *ceza kovuşturmasında* ileri sürülen hâkimin reddi istemini aşağıdaki durumlarda geri çevirir:

1. Ret istemi süresinde yapılmamışsa,
2. Ret nedeni veya inandırıcı delil gösterilmemişse,
3. Ret isteminin duruşmayı uzatmak amacı ile yapıldığı açıkça anlaşılıyorsa.

Bu hâllerde ret istemi, toplu mahkemelerde reddedilen hâkimin müzakereye katılmasıyla, tek hâkimli mahkemelerde de reddedilen hâkimin kendisi tarafından geri çevrilir.

Bu konuda ilk derece mahkemelerinin kararlarına karşı, ancak hükümle birlikte istinaf yoluna, bölge adliye mahkemelerinin kararlarına karşı da yine hükümle birlikte temyiz yoluna başvurulabilir.

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

m. 32/1'de ceza kovuşturması deyimi yeterli görülmüş "evresi" deyimi metinden çıkarılmıştır.

Zabıt kâtibinin reddi veya çekinmesi

Madde 33- Bu Bölümde yazılı hükümler zabıt kâtipleri hakkında da uygulanır.

Zabıt kâtibinin reddi veya kendisinin reddini gerektiren nedenleri bildirerek görevden çekinmesi hâlinde gereken karar, yanında çalıştığı mahkeme başkanı veya hâkim tarafından verilir.

Aynı işte zabıt kâtibinin hâkim ile birlikte reddi istemi hakkında veya çekinmelerine karar verecek merci, hâkime göre belirlenir.

İKİNCİ KISIM

Kararlar, Açıklanması ve Tebliği, Süreler ve Eski Hâle Getirme

BİRİNCİ BÖLÜM

Kararlar, Açıklanması ve Tebliği

Kararların nasıl verileceği

Madde 34- Duruşmada verilecek kararlar, Cumhuriyet savcısı ve *diğer* taraflar dinlendikten; duruşma dışındaki kararlar Cumhuriyet savcısının yazılı veya sözlü görüşü alındıktan sonra verilir.

Kararların gerekçeli olması

Madde 35- Hâkim ve mahkemelerin her türlü kararları, karşı oy dahil, gerekçeli olarak yazılır. Kararların örneklerinde karşı oylar da gösterilir.

Kararlarda, tarafların başvurulabilecekleri kanun yolu, süresi, mercii ve şekilleri belirtilir.

Kararların açıklanması ve tebliği

Madde 36- İlgili tarafın yüzüne karşı verilen karar kendisine açıklanır ve isterse kararın bir örneği de verilir.

Diğer kararlar tebliğ olunur.

İlgili taraf serbest olmayan bir kişi veya tutuklu ise tebliğ edilen karar, istemi hâlinde kendisine okunup anlatılır.

Tebliğat ve yazışma usulü

Madde 37- Mahkeme başkanı veya hâkim, her türlü tebligatı, tüm gerçek veya *özel hukuk tüzel kişileri* veya kamu kurum ve kuruluşları ile ilgili yazışmaları yapar.

Duruşma düzeninin sağlanması ile ilgili kararlar mahkeme başkanı veya hâkim tarafından uygulanır.

İnfaz edilecek kararlar, Cumhuriyet savcılığına verilir.

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

“Özel tüzel kişiler” deyimini yerine “özel hukuk tüzel kişileri” deyimini kullanılmıştır.

Tebliğat usulleri

Madde 38- Tebligat, kanunlarda belirtilen özel hükümler saklı kalmak koşuluyla Tebligat Kanunu hükümlerine göre yapılır.

Yokluklarında verilen her türlü karar sanık ve müdafisine ayrı ayrı tebliğ edilir.

Uluslararası andlaşmalar yazılı belgelerin doğrudan doğruya postayla veya diğer iletişim araçlarıyla gönderilmesini kabul ettiğinde, yurt dışına yapılan tebligat iadeli taahhütlü posta veya diğer iletişim araçları ile gerçekleştirilir.

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Sanık ve müdafin ayrı ayrı yasa yollarına başvurulması bakımından sanığa da ayrıca tebligat yapılmasını sağlamak bakımından Tebligat Kanunu m. 11/2'de CMUK'un sanıklara tebligata ilişkin hükümlerinin saklı tutulmasının öngörülmesi karşısında Tasarı m. 38/2'de değişikliğe gidilmiştir.

Cumhuriyet savcılığına yapılan tebligat

Madde 39- Cumhuriyet savcılığına yapılan tebligat, tebliği gereken evrakın *bir suretinin* verilmesi suretiyle olur. Tebliğ ile bir süre işlemeye başlıyorsa verildiği gün, Cumhuriyet savcılığı tarafından evrakın aslına yazılır.

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Dürüst işlem ilkesinin bir gereği olarak sanığa ve diğer katılanlara da tebliği gereken evrakın bir suretinin verilmesi yönünde maddede değişikliğe gidilmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

Süreler ve Eski Hâle Getirme

Gün ile belirlenen süreler

Madde 40- Gün ile belirlenen süreler, tebligatın yapıldığının ertesi gününden başlar.

Hafta veya ay olarak belirlenen süreler

Madde 41- Süre, hafta veya ay olarak belirlenmiş ise işlemeye başladığı gün, son haftada isim ve son ayda sayı itibarıyla karşılığı olan günün tatil saatinde ve ay olarak belirlenmiş sürelerin son bulunduğu ayda sayı itibarıyla karşılığı gün yoksa ayın son gününde biter.

Son gün bir tatile rastlarsa süre, tatilin ertesi günü biter.

Kendisine süre verilen kimsenin yerleşim yeri, işlem yapacağı yerden uzaksa *hâkim gerekçe göstermek suretiyle bu süreyi üç güne kadar uzatabilir.*

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

HUMK'da yapılan değişiklik yapılabileceği göz önünde bulundurularak HUMK'a yapılan gönderme kaldırılarak, bu sürenin hakim tarafından 3 güne kadar uzatılabilmesine olanak sağlanmıştır.

Eski hâle getirme

Madde 42- Mücbir nedenler veya beklenilmeyen veya sakınılması olanağı bulunmayan olaylar sonucunda, bir süreye uyamayan kişi, sürenin bitmesinden doğacak sonuca karşı eski

hâle getirme isteminde bulunabilir.

Bir tebliğden kusuru olmaksızın bilgi edinilememesi veya kanun yoluna başvuru hakkının bildirilmemesi de, beklenilmeyen ve sakınılması olanağı bulunmayan hâl sayılır.

Eski hâle getirme dilekçesi

Madde 43- Eski hâle getirme dilekçesi, engelin kalkmasından itibaren yedi gün içinde, süreye uyulduğunda usule ilişkin işlemleri yapacak olan mahkemeye verilir.

Dilekçe sahibi, süreye uyamamasının nedenlerini, gerektiğinde belgelerini de ekleyerek açıklar. Dilekçe verildiği anda usule ilişkin yapılamayan işlemler de yerine getirilir.

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Tasarı m. 43/son'da yer alan "inandırıcı biçimde açıklama" ibaresi yargılama tekniğine uygun olmaması, inandırmanın ancak "delil" ile mümkün olması nedeniyle, metinden çıkarılmıştır.

Eski hâle getirme dilekçesi üzerine verilecek karar

Madde 44- Süresi içinde usul işlemi yapılsaydı, esasa hangi mahkeme hükmedecek idiyse, eski hâle getirme dilekçesi hakkında da o mahkeme karar verir.

Eski hâle getirme isteminin kabulüne ilişkin karar kesindir; reddine ilişkin karara karşı acele itiraz yoluna gidilebilir.

Eski hâle getirme dilekçesi, kararın yerine getirilmesini durdurmaz; ancak, mahkeme yerine getirmeyi erteleyebilir.

ÜÇÜNCÜ KISIM
Tanıklık, Bilirkişi İncelemesi ve Keşif
BİRİNCİ BÖLÜM
Tanıklık

Tanıkların çağrılması

Madde 45- Tanıklar davetiye ile çağrılır. Telefon, telgraf, faks gibi araçlardan yararlanılmak suretiyle de davet yapılabilir. Bu çağrılarda gelmemenin sonuçları bildirilir ve görevlilerce gerek çağrının yapıldığı, gerek yasal sonuçların bildirildiği belgelendirilir.

Tutuklu veya ivedi işler ile mahkemece gerekli görülen diğer hâllerde, yukarıdaki çağrı usullerine başvurulmaksızın tanıklar için ihzar müzekkeresi verilebilir. Müzekkerede bu yoldan getirilmenin nedenleri gösterilir ve bunlara çağrı ile gelen tanıklar hakkındaki işlem uygulanır.

Mahkeme, duruşmanın devamı sırasında hemen dinlenilmesi gerekli görülen tanıkların belirteceği gün ve saatte hazır bulundurulmasını görevlilere yazılı olarak emredebilir.

Cumhurbaşkanı tanık sıfatıyla duruşmaya çağrılmaz. Cumhurbaşkanının tanık sıfatıyla beyanı konutunda alınır. Cumhurbaşkanı bu beyanını yazılı olarak gönderebileceği gibi, beyanı hâkim tarafından tutanağa geçirilmek suretiyle de alınabilir.

Başbakan ve bakanlar ile Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri tanık sıfatıyla Ankara mahkemelerinde de dinlenebilirler.

Çağrıya uymayan tanıklar

Madde 46- Usulüne uygun olarak çağrılıp da mazeretini bildirmeksizin gelmeyen tanıklar zorla getirilir ve gelmemelerinin neden olduğu giderler ile beraber yüzmilyon liradan beşyüzmilyon liraya kadar para cezasına mahkûm edilirler.

Mazereti kabul olunarak yeniden çağrılmasına karar verilen tanıklara para cezası ve gider hükmolunmaz.

Zorla getirilen tanık, gelmemesini haklı gösterecek nedenleri derhâl bildirir ve bu mazeretinin doğruluğunu ispat ederse, hükmedilmiş olan ceza ve giderler kaldırılır.

Bu kararlara itiraz edilebilir.

Birinci fıkra gereğince hükmolunan para cezaları kesinleştiğinde derhâl infaz olunur.

Yukarıdaki fıkralar hükümlerinin uygulanması konusunda istinabe olunan mahkeme ve naip hâkimler ile *hazırlık soruşturması* sırasında sulh ceza hâkimleri de yetkilidir.

Fiiilî hizmette bulunan askerler hakkındaki ihzar müzekkeresi askerî makamlar aracılığıyla infaz olunur.

Tanıklıktan çekinme

Madde 47- 1. Aşağıdaki kimseler tanıklıktan çekinebilirler:

- a) Şüpheli veya sanığın nişanlısı,
- b) Evlilik bağı kalmasa bile şüpheli veya sanığın karısı veya kocası,
- c) Şüpheli veya sanığın kan hısımlığından veya kayın hısımlığından üstsoy ve altsoy veya üçüncü dereceye kadar (bu derece dahil) kan hısımlığından veya kayın hısımlığından yansoy hısımları ve şüpheli veya sanıkla aralarında evlâtlık bağı bulunanlar.

2. Yaş küçüklüğü veya akıl hastalığı veya akıl zayıflığı nedeniyle tanıklıktan

çekinmenin önemini anlayabilecek durumda olmayanlar, yasal temsilcilerinin rızalarıyla tanık olarak dinlenebilirler. Yasal temsilci şüpheli veya sanık ise, bu kişilerin çekinmeleri konusunda karar veremez.

3. Tanıklıktan çekinebilecek olan kimselere, dinlenmeden önce tanıklıktan çekinebilecekleri bildirilir. Bu kimseler, dinlenirken de her zaman tanıklıktan çekinebilirler.

Meslek ve sürekli uğraşları nedeniyle tanıklıktan çekinme

Madde 48- Meslekleri ve sürekli uğraşları nedeniyle tanıklıktan çekinebilecekler ile çekinme konu ve koşulları şunlardır:

1. Avukatlar veya stajyerleri veya yardımcılarının, bu sıfatları dolayısıyla veya yüklendikleri yargı görevi nedeniyle öğrendikleri sırlar,

2. Hekimler, diş hekimleri, eczacılar, ebeler ve bunların yardımcıları ve diğer bütün tıp meslek veya sanatları mensuplarının, bu sıfatları dolayısıyla hastaları ve bunların yakınları hakkında öğrendikleri sırlar,

3. Malî işlerde görevlendirilmiş müşavirler ve noterlerin bu sıfatları dolayısıyla hizmet verdikleri kişiler hakkında öğrendikleri sırlar,

4. Kolluk mensupları ile soruşturmaları sırasında, kendisinin veya yakınlarının hayat ve sağlıklarını korumak amacıyla kimliklerini açıklamayı reddetmiş bulunan tanıkların ve suç ihbar etmiş olup aynı nedenle kimliklerinin açıklanmasını istemeyenlerin veya suçlar ve suçlular hakkında kolluğa sürekli bilgi veren kimselerin kimlikleri,

5. *Sürekli yayınlar ile radyo veya televizyon yayınlarının hazırlanmasında, meydana getirilmesinde veya yayımında meslek gereği katkıda bulunanların her türlü haber kaynaklarının kimlikleri .*

Yukarıdaki fıkrada (1) ilâ (3) numaralı bentlerde yer alan konularda ilgilinin rızası olsa da, bu bentlerde sayılan kişiler tanıklıkta bulunamazlar. (4) ve (5) numaralı bentlerde yazılı hâlde rıza varsa çekinme zorunlu değildir.

Kanunların, bilginin verilmemesini suç olarak tanımladığı hâllerde, tanıklıktan çekinilemez. Ancak, avukatlar veya stajyerleri veya yardımcılarının bu sıfatları dolayısıyla veya yüklendikleri yargı görevi nedeniyle öğrendikleri suçlar hakkında bu fıkra hükmü uygulanmaz.

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Tasarı m. 48'de meslekleri nedeniyle tanıklıktan çekinme hakkına sahip olanlar arasında gazetecilik mesleği icra eden kişilerle ilgili bir düzenlemeye yer verilmemesi, Basın Kanunu m. 12'de getirilen düzenlemenin de yalnızca "yayın sahibi, sorumlu müdür ve eser sahibi" ile ve yazılı basınla sınırlı olması karşısında, bu mesleği icra eden kişilerin de tanıklıktan çekinme hakkı kapsamına dahil edilmesi için, Alman CMUK § 53/1 bent 5'deki düzenlemeye paralel olarak maddeye 5. bent eklenmiştir.

Devlet sırları hakkında ilgililerin tanıklığı

Madde 49- Devlet memurları ve diğer kamu görevlilerinin, görevlerinden ayrıldıktan sonra da, saklamakla yükümlü oldukları Devletin güvenliği veya temel dış yararlarına ilişkin sırlar hakkında tanıklık yapabilmeleri, sır ile ilgili makam âmirinin yazılı iznine bağlıdır. Hâkim veya mahkeme, bu tanıklığın davanın sonuçlandırılabilmesi için zorunlu olduğu

gerekçesiyle âmirin olumsuz beyanına karşı ilgili bakana başvurabilir.

Birinci fıkrada açıklanan hâllerde bakanlar hakkında Bakanlar Kurulu; milletvekilleri hakkında Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlık Divanı tarafından izin verilir. Cumhurbaşkanı, gizliliği kendisi takdir eder ve tanıklıktan çekinebilir.

Yukarıdaki fıkra hükümleri, adı geçenler hakkında, görevleri sona ermiş olsa da uygulanır.

Kendisi veya yakınları aleyhine tanıklıktan çekinme

Madde 50- Tanık, kendisini veya 47 nci maddenin (1) numaralı fıkrasında gösterilen kişileri ceza kovuşturmasına uğratabilecek nitelikte olan sorulara cevap vermekten çekinebilir. Tanığa, cevap vermekten çekinebileceği önceden bildirilir.

Tanıklıktan çekinme nedeninin bildirilmesi

Madde 51- Mahkeme başkanı veya hâkim veya Cumhuriyet savcısı tarafından gerekli görüldüğünde 47, 48 ve 50 nci maddelerde gösterilen hâllerde tanık, tanıklıktan çekinmesinin nedenlerini bildirir ve bu hususta kendisine yemin verilir.

Yemin verilmeyen tanıklar

Madde 52- Aşağıdaki kimseler yeminsiz dinlenir:

1. Dinlenme sırasında onbeş yaşını doldurmamış olanlar,
2. Ayırt etme gücüne sahip olmamaları nedeniyle yeminin niteliği ve önemini kavrayamayanlar,
3. Soruşturma veya kovuşturma konusu suçlara iştiraktan veya bu suçlar nedeniyle yataklıktan şüpheli veya sanık veya hükümlü olanlar.

Tanıklıktan çekinebilecek kimsenin çekinmemesi

Madde 53- 47 nci madde gereğince tanıklıktan çekinebileceklere yemin verip vermemek hâkim veya mahkemenin takdirine bağlıdır. Ancak, tanık yemin etmekten çekinebilir. Bu hususun kendisine bildirilmesi gereklidir.

Tanıkların dinlenmesi ve yüzleştirme

Madde 54- Her tanık, ayrı ayrı ve sonraki tanıklar yanında bulunmaksızın dinlenir.

Tanıklar, *son soruşturmaya* kadar ancak gecikmesinde sakınca bulunan veya kimliğin belirlenmesine ilişkin hâllerde birbirleri ile ve şüpheli ile yüzleştirilebilirler. *Ancak bu halde müdafii bulundurulması zorunludur.*

Tanıklar bakımından da 148 inci madde uygulanır.

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Tasarı m. 54/3'e tanığın beyanının özgür iradeye dayanmasını sağlamak amacıyla Tasarı m. 148'e uygun olarak, ayrı bir fıkra eklenmiştir. CMUK m. 136a'da yer alan ve kaynak Alman CMUK § 135a'da düzenlenen hükmün tanıklar bakımından da uygulanmasını sağlamak için gerekli değişikliğe gidilmiştir.

Ayrıca önemli bir muhakeme işlemi olan yüzleştirmede müdafii de hazır bulunmasını sağlamak için

gerekli değişiklik yapılmıştır.

Tanığa görevinin önemini anlatma

Madde 55- Tanıklar gerektiğinde dinlenmeden önce gerçeği söylemeleri için uyarılır, kendilerine yemin verileceği ve mahkeme başkanı veya hâkimin açık izni olmadan mahkeme salonunu terk edemeyecekleri bildirilir.

Tanıklara yemin verilmesi

Madde 56- Tanıklar, tanıklıktan önce ayrı ayrı yemin ederler. Gerektiğinde veya bir kimsenin tanık sıfatıyla dinlenilmesinin uygun olup olmadığında tereddüt varsa yemin tanıklığından sonraya bırakılabilir.

Hazırlık soruşturmasında Cumhuriyet savcıları da tanıklara yemin verebilirler.

Yeminin biçimi

Madde 57- Tanığa verilecek yemin, tanıklıktan önce *“Bir şey saklamaksızın ve bir şey katmaksızın, kimseden korkmayarak bir etkiye kapılmayarak bildiğimi dosdoğru syleyeceğime namusum ve vicdanım üzerine yemin ederim”* ve 56 ncı maddeye göre tanıklıktan sonra verilmesi hâlinde *“Bir şey saklamaksızın ve bir şey katmaksızın, kimseden korkmayarak bir etkiye kapılmayarak bildiğimi dosdoğru söylediğime namusum ve vicdanım üzerine yemin ederim”* biçiminde olur.

Yemin edilirken herkes ayağa kalkar.

TBB' NİN DEğİŞİKLİK GEREKÇESİ

1412 sayılı CMUK'ta yer alan yemine ilişkin metin daha etkileyici bulunduğu için, tasarıda yer alan yeni yemin metni yerine bu metin tercih edilmiştir.

Yeminin yerine getirilmesi ve dilsizin yemini

Madde 58- Tanık, yüksek sesle tekrar ederek veya okuyarak yemin eder.

Okuma ve yazma bilen sağır ve dilsizler yemin biçimini yazarak ve imzalarını koyarak yemin ederler. Okuma ve yazma bilmeyen sağır ve dilsizler işaretlerinden anlayan bir tercüman aracılığıyla ve işaretle yemin ederler.

Tanığın tekrar dinlenmesi

Madde 59- Yemin ile dinlenen tanığın aynı *soruşturma evresinde* tekrar dinlenmesi gerektiğinde, yeniden yemin verilmeyip önceki yemini hatırlatılmakla yetinilebilir.

Tanığa ilk önce sorulacak hususlar ve tanığın korunması

Madde 60- Tanığa, ilk önce adı, soyadı, yaşı, işi ve yerleşim yeri, işyerinin veya geçici olarak oturduğu yerin adresi, varsa telefon numaraları sorulur. Gerekirse tanıklığına ne dereceye kadar güvenilebileceği hakkında hâkimi aydınlatacak durumlara, özellikle şüpheli, sanık veya mağdur ile ilişkilerine dair sorular yöneltir.

Birinci fıkrada belirtilen adreslerin açıklanmasının, tanığı veya bir başkasını tehlikeye

sokacağından korkuluyorsa tanığın, bunların yerine kendisine ulaşılabilir başka bir adresi vermesine Cumhuriyet savcısı veya mahkeme başkanı veya hâkim tarafından izin verilebilir.

Tanığın kimliğini açıklaması, kendisinin veya başkasının vücut bütünlüğünü veya özgürlüğünü tehlikeye düşüreceği yolunda bir kuşkuya yol açıyorsa, kendisine Cumhuriyet savcısı veya mahkeme başkanı veya hâkim, kimliği konusunda açıklama yapmama izni verebilir. Bununla birlikte tanık, tanıklık ettiği olayları hangi neden ve vesile ile öğrenmiş olduğunu açıklamak zorundadır.

Tanığın dinlenilmesi sırasında kimliğinin açıklanması gerektiğinde, tanık hakkında Terörle Mücadele Kanununun 20 nci maddesindeki hükümlerin uygulanmasına karar verilebilir.

Tanığın gerçek adresi veya adresleri ile kimliğini saptamaya yarayan bilgileri içeren belgeler *hazırlık soruşturmasında* Cumhuriyet savcılığında, *son soruşturmada* mahkemede saklanır. Engel ortadan kalktıktan sonra bunlar, dosyaya konur.

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Tasarı m. 60/son'da, CMUK'ta bir usul kanunu olması nedeniyle bir suça yer verilmemesi gerektiği kabul edilmiş ve hükümde yer alan suç tipi, yeni CK Tasarısında bu yönde bir düzenlemeye gidilmesi gerektiği düşüncesiyle metinden çıkarılmıştır.

Tanığa söylenecek şeyler ve sorulacak sorular

Madde 61- Tanık, dinlenmeden önce mahkeme başkanı veya hâkim kendisine davayı anlatır; sanık hazır ise onu da gösterir. Sanık hazır değilse kimliği açıklanır. Tanıktan, tanıklık edeceği konulara ilişkin bildiklerini söylemesi istenir ve tanıklık ederken sözü kesilmez.

Tanıklık edilen konuları aydınlatmak, tamamlamak ve bilgilerinin dayandığı durumları gereğince değerlendirebilmek için tanığa ayrıca soru yöneltilebilir.

Tanığı veya 47 inci maddenin linci fıkrasında sayılan yakınlarından birini onursuz duruma düşürecek sorular, sadece kaçınılmaz olduğu takdirde sorulabilir.

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Tasarı m. 61'e yeni bir hüküm eklenmek suretiyle tanığın onurunun daha iyi biçimde korunması sağlanmak istenmiştir. Ayrıca Alman CMUK § 68a'da da benzer bir düzenleme bulunmaktadır.

Tanıklıktan ve yeminden nedensiz çekinme

Madde 62- Yasal bir neden olmaksızın tanıklıktan veya yeminden çekinen tanık hakkında, bundan doğan giderlere ve 46 ncı madde gereğince para cezasına hükmedilmekle beraber, yemininin veya tanıklığının gerçekleştirilmesi için dava hakkında hüküm verilinceye kadar ve her hâlde üç ayı geçmemek üzere disiplin hapsi verilebilir; Bu tedbirleri almaya naip hâkim ve istinabe olunan mahkeme ile *hazırlık soruşturmasında* sulh ceza hâkimi yetkilidir.

Davanın görüldüğü sırada bu tedbirler alındıktan ve yukarıdaki süreler suçun türüne göre tümüyle uygulandıktan sonra o dava veya aynı işe ilişkin diğer davada tekrar edilmez.

Disiplin hapsi kararına itiraz edilebilir.

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Yeni CK tasarısı'nda kabahatler suç olmaktan çıkarıldığı için, madde metninde kabahatlere ilişkin düzenleme çıkarılmıştır.

Tanığa verilecek tazminat ve giderler

Madde 63- Cumhuriyet savcısı veya mahkeme başkanı veya hâkim tarafından çağrılan tanığa istemi hâlinde, her yıl Adalet Bakanlığınca hazırlanan tarifeye göre kaybettiği zaman ile orantılı bir tazminat verilir. Tanık hazır olmak için seyahat etmek zorunda kalmışsa, yol giderleriyle tanıklığa çağrıldığı yerdeki ikamet ve beslenme giderleri de karşılanır.

Tanığa ödenecek tazminat ve giderlerden hiçbir vergi, resim ve harç alınmaz.

İKİNCİ BÖLÜM **Bilirkişi İncelemesi**

Bilirkişilere uygulanacak hükümler

Madde 64- Tanıklara ilişkin hükümlerden aşağıdaki maddelere aykırı olmayanlar, bilirkişiler hakkında da uygulanır.

Bilirkişinin atanması

Madde 65- Çözümü özel veya teknik bilgiyi gerektiren hâllerde bilirkişinin oy ve görüşünün alınmasına re'sen; Cumhuriyet savcısının, *diğer* tarafların veya avukatlarının istemi üzerine karar verilebilir. Ancak hâkimlik mesleğinin gerektirdiği genel ve hukukî bilgi ile çözülmesi olanaklı konularda bilirkişi dinlenemez.

Bilirkişi atanması ve *sayısının üçü geçmemek üzere saptanması*, hâkim veya mahkemeye aittir. Birden çok bilirkişi atanmasına ilişkin istemler reddedildiğinde de aynı biçimde karar verilir.

Hazırlık soruşturmasında Cumhuriyet savcısı da bu maddede gösterilen yetkileri kullanabilir.

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Tasarıda bilirkişinin atanmasına ilişkin olarak "birden çok olarak saptanması" yönündeki düzenleme yerine 1412 sayılı CMUK'ta yer alan hüküm daha açık olduğu için "üçü geçmemek üzere" olarak değiştirilmiştir.

Bilirkişi olarak atanabilecekler

Madde 66- Bilirkişiler, il adlî yargı adalet komisyonları tarafından her yıl düzenlenen bir listede yer alan gerçek veya tüzel kişiler arasından seçilirler. Cumhuriyet savcıları ve hâkimler, yalnız buldukları il bakımından yapılmış listelerden değil, diğer illerde oluşturulmuş listelerden de bilirkişi seçebilirler. Bu listelerin düzenlenmesine veya listelerde yer verilenlerin çıkarılmalarına ilişkin esas ve usuller, Adalet Bakanlığınca çıkarılacak yönetmelikte gösterilir.

Atama kararında, gerekçesi de gösterilmek suretiyle, birinci fıkrada belirtilen listelere girmeyenler arasından da bilirkişi seçilebilir.

Kanunların belirli konularda görevlendirdiği resmî bilirkişiler öncelikle atanırlar.

Resmi veya özel hukuk tüzel kişilerinin bilirkişi atanması söz konusu ise, bilirkişilerin isimleri yargı merciine bildirilir.

Listelere kaydedilen bilirkişiler, il adlî yargı adalet komisyonu huzurunda “Görevimi adalete bağlı kalarak, bilim ve fenne uygun olarak, tarafsızlıkla yerine getireceğime namusum ve vicdanım üzerine yemin ederim.” sözlerini tekrarlayarak yemin ederler. Bu bilirkişilere görevlendirildikleri her işte yeniden yemin verilmez.

Listelerde yer almamış bilirkişiler, görevlendirildiklerinde kendilerini atamış olan merci huzurunda yukarıdaki fıkrada öngörülen biçimde yemin ederler. Yeminin yapıldığına ilişkin tutanak hâkim veya Cumhuriyet savcısı, zabıt kâtabi ve bilirkişi tarafından imzalanır.

Engel bulunan hâllerde yemin yazılı olarak verilebilir ve metni dosyaya konulur. Ancak bu hâle ilişkin gerekçenin kararda gösterilmesi zorunludur.

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Tasarı m. 66/4'deki düzenleme, daha net ve anlaşılır olduğu için “resmi veya özel hukuk tüzel kişisinden” biçiminde değiştirilmiştir.

Atama kararı ve incelemelerin yürütülmesi

Madde 67- 1. Bilirkişi incelemesi yaptırılmasına ilişkin kararda, cevaplandırılması özel ve teknik bilgiyi gerektiren sorularla inceleme konusu ve görevin yerine getirileceği süre belirtilir. Bu süre, işin niteliğine göre üç ayı geçemez. Özel nedenler zorunlu kıldığında bu süre, bilirkişilerin istemi üzerine, kendilerini atayan merciiin gerekçeli kararıyla en çok üç ay daha uzatılabilir.

2. Belirlenen süre içinde raporlarını vermeyen bilirkişiler hemen değiştirilebilirler. Bu durumda adı geçenler, o ana kadar girişmiş buldukları işlemleri açıklayan bir rapor sunar ve görevleri nedeniyle kendilerine teslim edilmiş olan eşya ve belgeleri hemen geri verirler. Bu bilirkişiler, 66 ncı maddede öngörülen listelerden çıkarılabileceği gibi; gecikme dolayısıyla uğranılmış zararları ödemelerine de karar verilebilir.

3. Bilirkişiler, görevlerini, kendilerini atamış olan merci ile ilişki içinde yerine getirir, gerektiğinde bu mercie incelemelerindeki gelişmeler hakkında bilgi verir, yararlı görülecek tedbirlerin alınmasını isteyebilirler.

4. Bilirkişiler, görevlerini yerine getirmek amacıyla bilgi elde etmek için şüpheli veya sanık dışındaki kimselerin de bilgilerine başvurabilirler. Bilirkişiler, uzmanlıklarına girmeyen bir sorun bakımından aydınlatılmalarını isteyecek olurlarsa; hâkim, mahkeme veya Cumhuriyet savcısı, nitelikli ve konusunda bilgisiyle tanınmış kişilerle bir araya gelmelerine izin verebilir. Bu şekilde çağrılan kişiler yemin ederler ve verecekleri raporlar, bilirkişi raporunun tamamlayıcı bir bölümü olarak dosyaya konulur.

Cumhuriyet savcısı ve *diğer* taraflar ile avukatları da, incelemeler yapılırken bilirkişilere teknik nitelikte bilgiler verebilecek olan ve ismen belirleyecekleri kişileri dinlemeleri veya bazı araştırmaların yapılması hususlarında karar verilmesini *merciinden* isteyebilirler.

5. Bilirkişiler, şüpheli veya sanığa soru yöneltmeyi gerekli gördüklerinde mahkeme başkanı, hâkim veya Cumhuriyet savcısı tarafından gerekçeli olarak verilebilecek izin dışında, soruların mahkeme başkanı, hâkim veya Cumhuriyet savcısı aracılığı ile yöneltmesi gerekir.

Muayene ile görevlendirilen hekim bilirkişiler, görevlerini yerine getirirken zorunlu saydıkları soruları, hâkim, Cumhuriyet savcısı ve *müdafii* bulunmadan da şüpheli veya sanığa doğrudan doğruya yöneltebilirler.

6. Bilirkişilere inceleyecekleri şeyler mühür altında verilmeden önce bunların listesi ve sayımı yapılır. Bu hususlar bir tutanakla belirlenir. Bilirkişiler, mühürlerin açılmasını ve yeniden konulmasını yine tutanakla belirtmek ve bir liste düzenlemekle yükümlüdürler.

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Savcının yargılamadaki işlev ve görevlerinin diğer tarafların haklarından farklı biçimde düzenlenmesi nedeniyle C. Savcısı ayrıca vurgulanmış; C. Savcısı'nun da bir taraf olması nedeniyle "diğer" deyiminin eklenmesi uygun bulunmuş, hem müdafii ve hem de katılan vekilinin madde kapsamına alınması amacıyla "avukat" teriminin eklenmesi yoluna gidilmiştir.

Bilirkişi raporu

Madde 68- İncelemeleri sona erdiğinde bilirkişiler yaptıkları işlemleri ve vardıkları sonuçları açıklayan bir raporu, kendilerinden istenen incelemeleri şahsen yaptıklarını ayrıca belirterek, imzalayıp kaleme verirler. Mühür altındaki şeyler de kaleme verilir ve bu husus bir tutanağa bağlanır.

Birden çok atanmış bilirkişiler değişik görüşleri yansıtmışlarsa veya bunların ortak sonuçlar üzerinde ayrık görüşleri varsa, bu durumu gerekçeleri ile birlikte rapora yazarlar.

Bilirkişi tarafından düzenlenen rapor örnekleri, duruşma sırasında Cumhuriyet savcısı, *diğer* taraflar veya avukatlarına doğrudan verilebileceği gibi; kendilerine iadeli taahhütlü mektupla da gönderilebilir.

Bilirkişi incelemeleri tamamlandığında, yeni bilirkişi incelemesi yapılması veya itirazların bildirilmesi için istemde bulunabilmelerini sağlamak üzere Cumhuriyet savcısı, *diğer* taraflar veya avukatlara süre verilir.

Cumhuriyet savcısı, *diğer* taraflar veya avukatların istemleri reddedildiğinde, üç gün içinde bu hususta gerekçeli bir karar verilir.

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Tasarı m. 67'deki değişikliğe paralel olarak m. 68'de de gerekli değişiklik yapılmıştır.

Duruşmada bilirkişinin açıklaması

Madde 69- Bilirkişiler duruşma sırasında açıklamalarda bulunmak üzere re'sen veya Cumhuriyet savcısı, *diğer taraflar veya avukatlarının istemi üzerine* duruşmaya çağrılabilirler. Bu durumda, raporlarına ve eklerine bakar ve bu hususta önceden alabilecekleri notları da kullanarak açıklama yaparlar.

Yaptıkları açıklamalardan sonra mahkeme başkanı veya hâkim, çekilmelerine izin vermedikçe, bilirkişiler duruşma salonunda kalırlar; ancak salona teker teker alınıp birbirinden ayrı olarak dinlenmeleri zorunlu değildir.

Duruşma sırasında tanık olarak veya bilgi edinilmesi için dinlenen kişilerin beyanları,

bilirkişinin görüşü ile çelişir ve teknik bakımdan yeni bazı hususları ortaya çıkarırsa mahkeme başkanı veya hâkim, *Cumhuriyet savcısına, diğer taraflara veya avukatlara* bu hususta söz verir. Mahkeme bu hâlde gerekçeli bir kararla duruşmaya devam veya işin ilerdeki bir tarihe bırakılmasına veya bilirkişi incelemeleri hakkında uygun göreceği tedbirlerin alınmasına karar verir.

Bilirkişinin reddi

Madde 70- Hâkimin reddini gerektiren nedenler bilirkişi hakkında da *uygulanır*.

Tanıklık, bilirkişi olmaya engeldir. Cumhuriyet savcısı, katılan, şüpheli ve sanık, müdafii ve vekiller ret hakkını kullanabilirler. Hâkim veya mahkeme tarafından atanan bilirkişinin adı ve soyadı, engel nedenler olmadıkça ret hakkına sahip olanlara bildirilir.

Ret istemini davayı görmekte olan hâkim veya mahkeme inceler. *Hazırlık soruşturmasında* ret istemi sulh ceza hâkimince incelenir. Reddi isteyen taraf, nedenini *gerekçeli olarak* açıklamakla yükümlüdür.

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Tasarının 70/2. maddesinde her ne kadar tanıklığın bilirkişiliğe engel olmayacağı belirtilmiş ise de; tanıklık bilirkişiliğe engel olmak gerekir. Tanık, yerine başkası ikame edilemeyecek bir muhakeme süjesi olduğu halde, bilirkişinin yerine bir başkasının ikame edilmesi her zaman mümkündür. Getirilen değişiklik, tanığın objektifliğine de katkı sağlayacaktır.

Tasarı m. 70/son'daki "inandırıcı biçimde" deyimini yerine, bundan daha somut olması itibarıyla "gerekçeli olarak" deyiminin kullanılması uygun bulunmuştur.

Bilirkişiliği kabul yükümlülüğü

Madde 71- Aşağıda belirtilen kişi veya kurumlar, bilirkişilik görevini kabul etmekle yükümlüdürler:

1. Resmî bilirkişilikle görevlendirilmiş olanlar ve 66 ncı maddede belirtilen listelerde yer almış bulunanlar,
2. İncelemenin yapılması için bilinmesi gerekli fen ve sanatları meslek edinenler,
3. İncelemenin yapılması için gerekli mesleği yapmaya resmen yetkili olanlar.

Tanık bilirkişi

Madde 72- Özel bilgi elde edilmeksizin değerlendirilemeyen geçmiş olayları saptamak için bilirkişi sıfatıyla dinlenmeleri gerekli olanlar hakkında tanıklığa ilişkin hükümler uygulanır.

Bilirkişilikten çekinme, bilirkişi olarak dinlenemeyenler

Madde 73- Tanıklıktan çekinmeyi gerektirecek nedenler bilirkişiler hakkında da geçerlidir. Bilirkişi, geçerli diğer nedenlerle de görüş bildirmekten çekinebilir.

Bilirkişi sıfatıyla dinlenmeleri, bağlı oldukları dairece memuriyetin yarar ve gereklerine zarar vereceği açıklanan Devlet memurları ve diğer kamu görevlileri bilirkişi olarak dinlenemezler.

Görevini yapmayan bilirkişi hakkındaki işlem

Madde 74- Usulünce çağrıldığı hâlde gelmeyen veya gelip de yeminden, oy ve görüş bildirmekten çekinen bilirkişiler hakkında 62 nci maddenin birinci fıkrası hükmü uygulanır.

Bilirkişi tazminat, gider ve ücreti

Madde 75- Bilirkişiye kaybettiği zaman için alacağı tazminattan başka, inceleme ve seyahat gideri ile çalışmasıyla orantılı diğer ücretler ödenir.

Sahte para ve değerler üzerinde yapılacak incelemeler

Madde 76- Para ve Devlet tarafından çıkarılan tahvil ve Hazine bonosu gibi değerler üzerinde işlenen sahtecilik suçlarında, elkonulan para ve değerler, gerekli görüldüğünde bunların asıllarını tedavüle çıkaran makamlara incelettirilir. Bu makamlar, para veya değerlerin taklidi ve bunlar üzerinde sahteciliğin ne suretle yapıldığı ve eserlerinin neler olduğu hakkında görüş bildirirler.

Yabancı devletlerin paraları ve değerleri hakkında da yetkili Türk makamlarının görüşlerinin alınmasına karar verilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Gözlem Altına Alınma, Muayene, Keşif ve Otopsi

Gözlem altına alınma

Madde 77- *Fiili işlediği yolunda kuvvetli şüphe bulunan şüpheli veya sanığın fiili işlediği zaman bilincini veya hareket serbestliğini tamamen kaldırarak veya önemli derecede azaltacak aklî malûliyet içinde bulunup bulunmadığını saptamak için, bilirkişinin önerisi üzerine, Cumhuriyet savcısının ve müdafii dinlenmesinden sonra şüphelinin veya sanığın resmî bir sağlık kurumunda gözlem altına alınmasına, hazırlık soruşturmasında sulh ceza hâkimi, son soruşturmada mahkeme tarafından karar verilebilir.*

Şüpheli veya sanığın müdafii yoksa kendisine baro tarafından bir müdafii görevlendirilir.

Gözlem süresi üç haftayı geçemez. Bu sürenin yetmeyeceği anlaşılırsa resmî sağlık kurumunun istemi üzerine, her seferinde üç haftayı geçmemek üzere ek süreler verilebilir; ancak sürelerin toplamı üç ayı geçemez.

Gözlem altına alma kararına karşı acele itiraz yoluna gidilebilir; itiraz, kararın yerine getirilmesini durdurur.

Bu madde hükmü, 232 nci maddenin beşinci fıkrası gereğince yargılamanın durması kararı verilmesi gereken hâllerde de uygulanır.

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Gözlem altına alma tedbirine ilişkin olarak m. 77/2'deki ibare, m. 77/1'in başına getirilmek suretiyle metnin daha anlaşılabilir olması sağlanmak istenmiştir.

Tasarı m. 77/3'deki bir avukat atanır yerine "Baro tarafından bir müdafii görevlendirilir" olarak değiştirilmiştir.

Şüpheli veya sanığın beden muayenesi

Madde 78- *İşlenmiş bir fiilin delil, iz, eser ve emarelerinin saptanması amacıyla, şüpheli veya sanığın beden muayenesine, sağlığını tehlikeye düşürmemek ve cerrahî bir müdahalede bulunmamak koşuluyla, kendisinden kan, saç, tükürük, tırnak, cinsel salgı ve benzeri örneklerin alınmasına, çok zorunlu veya başka suretle delil elde etme olanağı bulunmayan hâllerde Cumhuriyet savcısı veya mağdurun istemiyle ya da re'sen hâkim veya mahkeme, gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısı tarafından karar verilebilir. Bu hususta karar verilmeden önce şüpheli veya sanığın müdafii dinlenir. Gerekli işlemler hâkim veya mahkemenin, gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısının görevlendirdiği hekim veya diğer bir sağlık görevlisi tarafından yapılır.*

Cumhuriyet savcısının kararları yirmidört saat içinde hâkimin onayına sunulur. Onaylanmayan kararlar hükümsüz kalır ve elde edilen bulgular ve deliller kullanılamaz.

Alınan örnekler, örnek alınmasını gerekli kılan olayla ilgili yargılama ve bununla bağlantılı olarak yapılan diğer yargılamalar dışında kullanılamaz. Kullanılmalarına gerek kalmayan örnekler hemen yok edilir.

Bu madde gereğince alınacak kararlara itiraz edilebilir.

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Tasarı m. 78/1 'de avukat yerine müdafî sözcüğü tercih edilmiştir.

m.78/2'ye C. Savcısı tarafından verilen kararların belirli bir süre içinde hakim onayına sunulması ve onaylanmayan kararların hükümsüz sayılması yönünde bir hüküm eklenmesi gerekli görülmüştür.

Muayenenin herhangi bir görevli tarafından değil, bir sağlık görevlisi tarafından yapılabilmesini sağlamak için maddeye "sağlık görevlisi" deyimini eklenmiştir.

Diğer kişilerin beden muayenesi

Madde 79- İşlenmiş bir *fiil* dolayısıyla bedenlerinde delil, iz, eser ve emarelerin bulunup bulunmadığını saptamak veya soybağını belirleyebilmek amacıyla ve sağlıklarını tehlikeye düşürmemek ve cerrahî bir müdahalede bulunmamak koşuluyla, şüpheli veya sanıktan başka kişilerin de bedenlerinin muayenesine ve gerektiğinde örnek alınmasına 78 inci maddenin birinci fıkrasına göre karar verilebilir.

Tanıklıktan çekinme nedenleri ile muayeneden veya bedenden örnek alınmasından kaçınılabılır. Çocuklar ve akıl hastalarının çekinmesi konusunda yasal temsilcileri karar verirler. Yasal temsilci de şüpheli veya sanık ise bu konuda hâkim tarafından karar verilir. Ancak, bu hâlde elde edilen delil, iz, eser ve emareler davanın ileri aşamalarında şüpheli veya sanık olmayan yasal temsilcinin izni olmadıkça kullanılamaz.

78 inci maddenin ikinci ve üçüncü fıkraları, bu hâlde de uygulanır.

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Tasarı m. 79/1 'deki suç deyimini yerine fiil deyimini getirilmesi daha uygun bulunmuştur.

Kadının muayenesi

Madde 80- Kadının muayenesi, olanaklar elverdiğinde bir kadın hekim tarafından yapılır. Buna olanak bulunmadığında, muayene edilecek kadının bir yakını veya başka bir kadın muayene sırasında hazır bulundurulur.

Moleküler genetik incelemeler

Madde 81- 78 ve 79 uncu maddelerde öngörülen işlemlerle elde edilen materyal üzerinde, soybağının veya bulunan delil materyalinin şüpheli veya sanığa ya da mağdura ait olup olmadığının tespiti için zorunlu olması hâlinde moleküler genetik incelemeler yapılabilir. Bu amaçlar dışında tespitler yapılmasına yönelik incelemeler yasaktır.

Birinci fıkra uyarınca yapılabilen incelemeler, bulunan, emniyet altına alınan veya müsadere edilen diğer delil materyali üzerinde de yapılabilir. Birinci fıkranın ikinci cümlesi ile 78 inci maddenin ikinci ve üçüncü fıkraları, bu hâlde de uygulanır.

Hâkimin kararı ve inceleme yapılması

Madde 82- 81 inci madde uyarınca moleküler genetik incelemeler yapılmasına sadece hâkim karar verebilir. Kararda inceleme ile görevlendirilen bilirkişi de gösterilir.

Yapılacak incelemeler için resmen atanan veya bilirkişilikle yükümlü olan ya da *ceza kovuşturmasını* yürüten makama mensup olmayan veya bu makamın *ceza kovuşturmasını* yürüten dairesinden teşkilât yapısı itibarıyla ve objektif olarak ayrı bir birimine mensup olan görevliler, bilirkişi olarak görevlendirilebilirler. Bu kişiler, teknik ve teşkilât bakımından uygun tedbirlerle yasak moleküler genetik incelemelerin yapılmasını ve yetkisiz üçüncü kişilerin bilgi edinmesini önlemekle yükümlüdürler. İncelenecek materyal, bilirkişiye ilgilinin adı ve soyadı, adresi, doğum tarihi bildirilmeksizin verilir.

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Tasarı m. 82/2'deki soruşturma ve kovuşturma deyimi yerine üst bir kavram olarak kovuşturma deyimine yer verilmesi uygun bulunmuştur.

Fizik kimliğin saptanması

Madde 83- İşlenen suçun cezasının üst sınırının iki yıl hapis cezasını gerektirdiği hâllerde, kovuşturma makamlarınca şüpheli veya sanığın kimliğinin tanısına olanak veren fotoğrafı, beden ölçüleri, parmak ve ayak izi, bedeninde yer almış olup tanısını kolaylaştıracak diğer özellikleri ile olanak bulunduğu takdirde sesi ve video görüntüleri alınır.

Kovuşturmayaya yer olmadığı veya beraat kararı verilmesi hâllerinde söz konusu kayıtlar dosyadan çıkarılıp yok edilir.

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Yeni TCK tasarısı'nda ağır hapis-hapis- hafif hapis ayırımı kaldırıldığından, tasarı yasalastığında 2 yıl hapis olarak değiştirilmesi yoluna gidilmiştir.

Yönetmelik

Madde 84- 78 ilâ 83 ncü maddelerde öngörülen işlemlerin yapılması ile ilgili esas ve usuller, Adalet Bakanlığınca Sağlık Bakanlığının görüşü alınarak çıkarılacak yönetmelikte gösterilir.

Keşif

Madde 85- Keşif, hâkim veya mahkeme veya naip hâkim ya da istinabe olunan mahkeme ile gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısı tarafından yapılır.

Keşif yapıldığında bununla ilgili olarak düzenlenecek tutanaklara var olan durum ile olayın özel niteliğine göre varlığı umulup da elde edilemeyen delil, iz, eser ve emarelerin yokluğu yazılır.

Keşifte, tanık veya bilirkişinin dinlenmesinde bulunabilecekler

Madde 86- Keşif yapılması sırasında şüpheli, sanık, mağdur ile bunların avukatları hazır bulunabilirler.

Tanık veya bilirkişinin duruşma sırasında hazır bulunamayacağı veya oturduğu yerin uzaklığı nedeniyle bulunmasının güç olduğu anlaşılırsa, bu tanık veya bilirkişinin dinlenmesinde de birinci fıkra hükmü uygulanır.

Şüpheli veya sanığın huzuru, tanıklardan birinin gerçeğe uygun tanıklık etmesine engel olabilecekse, o işte şüpheli veya sanığın bulunmamasına karar verilebilir.

Bu işlerde hazır bulunmaya hakkı olanlar, işin geri bırakılmasına neden olmamak koşuluyla, işlerin yapılması gününden önce haberdar edilirler. Hazır bulunmaya hakkı olanlar, kendilerine ait mazerete dayanarak işin başka güne bırakılmasını isteyemezler.

Şüpheli veya sanık tutuklu ise, ancak tutuklu bulunduğu yerdeki mahkeme binası içerisinde yapılacak işlerde hazır bulunmayı isteyebilir. Ancak, hâkim veya mahkeme tarafından zorunlu sayılan hâllerde tutuklu bulunan şüpheli veya sanığın da mahkeme binası dışında yapılacak işlerde hazır bulunmasına karar verilebilir.

Ölünün kimliğini belirleme ve adli muayene

Madde 87- Engelleyici nedenler olmadıkça ölü muayenesinden veya otopside önce ölünün kimliği her suretle ve özellikle kendisini tanıyanlara gösterilerek, bilgilerine başvurularak belirlenir ve elde edilmiş bir şüpheli veya sanık varsa ölü tanınmak üzere ona da gösterilir.

Ölünün adli muayenesinde tıbbî belirtiler, ölüm zamanı ve ölüm nedenini belirlemek için tüm bulgular saptanır.

Bu muayene, Cumhuriyet savcısının istemi üzerine hâkim, gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısı huzurunda ve bir hekim görevlendirilerek yapılır. Ölüm nedeninin açıkça belli olması veya diğer delil, iz, eser ve emarelerin elde edilmiş olması hâlinde *dahi bu hüküm uygulanır*.

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Tasarı m. 87/son'da "...dahi bu hüküm uygulanır" deyimi eklenmiş olmakla birlikte, Umumi Hıfzıssıhha Kanunu'ndaki düzenleme göz önünde bulundurulduğunda, her halde defin ruhsatı için hekim muayenesi zorunlu olduğu için, getirilen bu hüküm yalnızca "şüpheli ölümler" bakımından sınırlı olarak uygulanacaktır.

Otopsi

Madde 88- Otopsi, Cumhuriyet savcısının istemi üzerine hâkim, gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısı huzurunda birisi adli tabip, diğeri patoloji uzmanı veya diğeri dallardan birisinin mensubu veya biri pratisyen iki hekim tarafından yapılır. Avukat tarafından getirilen hekim de otopside hazır bulunabilir. Zorunluluk bulunduğu otopsi işlemi bir hekim tarafından da yapılabilir; bu durum otopsi raporunda açıkça belirtilir.

Otopsi, cesedin durumu olanak verdiği takdirde, mutlaka baş, göğüs ve karnın açılmasını gerektirir.

Ölümünden hemen önceki hastalığında öleni tedavi etmiş olan hekime otopsi yapma görevi verilemez. Ancak, bu hekimin otopsi sırasında hazır bulunması ve hastalığın seyri hakkında bilgi vermesi istenebilir.

Gömülmüş bulunan bir ceset, incelenmesi veya otopsi yapılması için mezardan çıkarılabilir. Bu husustaki karar hâkim, gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet

savcısı tarafından verilir. Mezardan çıkarma kararı, araştırmanın amacını tehlikeye düşürmeyecekse ve ulaşılması da zor değilse ölünün bir yakınına derhâl bildirilir.

Yukarıdaki fıkralarda sözü edilen işlemler yapılırken olanaklar ölçüsünde cesedin fotoğrafı da alınır.

Yeni doğanın cesedinin adli muayenesi ve otopsi

Madde 89- Yeni doğanın cesedi üzerinde adli muayene veya otopside, doğum sırasında veya doğumdan sonra yaşam bulgularının varlığı ve olağan süresinde doğup doğmadığı ve biyolojik olarak yaşamını ananın bedeni dışında sürdürebilecek kadar olgunlaşmış olup olmadığı veya yaşama yeteneği bulunup bulunmadığı saptanır.

Zehirlenme şüphesi üzerine yapılacak işlem

Madde 90- Zehirlenme şüphesi olan hâllerde organlardan parça alınırken, organın görünen şekli ile tahribatın tanımlanması gerekir. Ölüde veya başka yerlerde bulunmuş şüpheli maddeler, bir uzman veya resmen görevlendirilmiş makam tarafından incelenerek tahlil edilir.

Hâkim veya mahkeme, bu incelemenin bir hekimin katılımıyla veya onun yönetiminde yapılmasına karar verebilir.

DÖRDÜNCÜ KISIM

Koruma Tedbirleri

BİRİNCİ BÖLÜM

Elkoyma, Arama ve Telekomünikasyon Yoluyla Yapılan Haberleşmeye Girme

İspat araçlarından olan eşyanın muhafazası ve bunlara elkonulması

Madde 91- İspat aracı olarak yararlı görülen veya *eşya veya kazanç müsaderesine* veya Devletin mülkiyetine geçmesi yaptırımına tâbi olan eşya, muhafaza veya başka bir şekilde güvence altına alınır.

Yanında bulunduran kişinin rızasıyla teslim etmediği bu tür eşyaya elkonulabilir.

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Yeni CK Tasarısında eşya müsaderesi deyimi yanında "kazanç müsaderesine" de yer verildiği için, Tasarı m. 91/1 'de buna uygun olarak bu deyim eklenmesi gerekli görülmüştür.

İstenen eşyayı vermeyenler hakkında yapılacak işlem

Madde 92- 91 inci maddede yazılı bir şeyi yanında bulunduran kişi, istem üzerine bu şeyi göstermek ve teslim etmekle yükümlüdür.

Kaçınma hâlinde bu şeyin zilyedi hakkında 62 nci maddede yer alan disiplin hapsine ilişkin hükümler uygulanır.

Tanıklıktan çekinebilecekler hakkında bu hüküm uygulanmaz.

Verilemeyecek veya gösterilemeyecek dosya veya belgeler

Madde 93- Kamu kurum veya kuruluşunun bağlı veya ilgili bulunduğu bakan, dosya veya belge içeriğinin aleniyete çıkmasının Devletin güvenliği veya temel dış yararlarına karşı ağır sonuçlar doğuracağını bildirirse, bu dosya veya belgelerin ilgili makam ve memur tarafından verilmesine veya gösterilmesine karar verilemez.

Ancak, hâkim veya mahkeme, bu dosya veya belgelerin incelenmesinin davanın sonuçlandırılabilmesi için zorunlu olduğu gerekçesiyle Başbakanlığa başvurabilir.

Elkonulamayacak mektuplar, belgeler

Madde 94- Şüpheli veya sanık ile 47 ve 48 inci maddelere göre tanıklıktan çekinebilecek kimseler arasındaki mektuplara ve belgelere; bu kimselerin nezdinde buldukları elkonulamaz.

Elkoyma kararını vermek yetkisi

Madde 95- Elkoymaya hâkim karar verir. Gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısı ve bunların yardımcısı sıfatıyla emirlerini yerine getirmeye memur olan kolluk görevlileri de, Cumhuriyet savcısının veya kolluk amirinin yazılı emri ile elkoyma işlemini gerçekleştirebilirler; kolluk görevlisinin açık kimliği tutanağa geçirilir. Yetkili merciin kararı yirmidört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını elkoymadan itibaren kırksekiz saat içinde açıklar; aksi hâlde elkoyma kendiliğinden kalkar.

Hâkimin kararı olmaksızın yapılan elkoyma işleminde ilgili kişi veya onun ayırt etme gücüne sahip hısımlarından biri hazır bulunmamış veya bunlardan biri veya avukatı hazır bulunup da elkoyma işlemine açıkça karşı çıkmışsa elkoyma işlemi yirmidört saat içinde hâkimin onayına sunulur.

Kendi nezdinde elkoyma işlemi yapılan kimse, hâkimden her zaman bu konuda bir karar verilmesini isteyebilir.

Bu maddede yazılı olan hâllerde karar verme yetkisi kamu davası henüz açılmamış olduğunda, elkoyma işleminin yapıldığı yerin sulh ceza hâkimine aittir.

Elkoyma işlemi kamu davasının açılmasından sonra Cumhuriyet savcısı veya kolluk mensupları tarafından yapılmış olduğu takdirde, davaya bakmakta olan hâkim veya mahkeme, yirmidört saat içinde bu işlemden haberdar edilir ve eşya onun emrine hazır bulundurulur.

Askerî mahâllerde yapılacak elkoyma işlemi, hâkim veya Cumhuriyet savcısının istem ve katılımıyla askerî makamlar tarafından yerine getirilir.

Bu maddeye göre verilecek kararlara itiraz edilebilir.

Postada elkoyma

Madde 96- Suçun delil, iz, eser ve emarelerini oluşturduğundan şüphe edilen ve gerçeğin ortaya çıkarılması için soruşturmada adliyenin eli altında olması zorunlu sayılıp postada bulunan mektup, telgraf veya elektromanyetik araçlarla gönderilmiş bilgileri içeren yazı, belge veya diğer gönderilere hâkimin veya gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde

Cumhuriyet savcısının kararı ile elkonulabilir.

Hâkim kararının veya Cumhuriyet savcısının emrinin kendilerine bildirilmesi üzerine elkoyma işlemini yerine getiren kolluk memurları, birinci fıkrada belirtilen yazıların içinde bulunduğu zarfları veya paketleri açamazlar. Elkonulan şeyler, ilgili posta görevlilerinin huzuru ile mühür altına alınıp derhâl elkoyma kararını veya emrini veren hâkim veya Cumhuriyet savcısına teslim edilir.

Cumhuriyet savcıları da elkoydukları veya emirleri üzerine kolluk memurlarınca elkonulmuş olup kendilerine verilen mühür altındaki şeyleri açmadan derhâl yetkili hâkime teslim ederler. Soruşturmanın amacına zarar vermek olasılığı bulunmadıkça alınmış tedbirler ilgililere bildirilir.

Mühür altındaki şeylerin açılıp açılmamasına hâkim karar verir. Hâkimin açılmamasına veya açılıp da içeriği bakımından adliyenin eli altında tutulmasına gerek bulunmadığına karar verdiği şeyler hemen ilgililerine teslim olunur.

Soruşturmada gerçeğin meydana çıkarılması bakımından yararlı olan veya suçun delil, iz, eser ve emarelerini oluşturabilecek nitelikte bulunan şeyler hâkim tarafından Cumhuriyet savcısına teslim edilir. Soruşturma sonunda suçla ilgili bulunmadıkları saptanan şeyler, Cumhuriyet savcısı tarafından bir tutanağa bağlanarak ilgililerine teslim edilir.

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Tasarı m. 96'da "ilgili kişi" denilmiş olması nedeniyle "müdafî" yerine "avukat" terimi kullanılmasının daha isabetli olacağı gerekçesiyle metinde gerekli değişiklik yapılmıştır.

Şüpheli ile ilgili aramalar

Madde 97- Şüphelinin yakalanabileceği veya suçun delil, iz, eser ve emarelerinin veya suçla ilgili eşyanın elde edilebileceği şüphesi bulunuyorsa, bu kişinin veya suç ortaklarının veya yataklık ettiği şüphelenen kişilerin konutları veya onlara ait diğer yerler ile üstleri ve eşyası aranabilir.

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Tasarı m. 97 başlığındaki "suç işlediği sanılan" deyimini, "şüpheli" olarak değiştirilmiştir. Esasen söz konusu hükmü karşılayan kaynak Alman CMUK § 102'de "şüpheli" deyimine yer verilmiştir. Bu yeni düzenleme karşısında şüphenin sanıklık sıfatını elde etmeyi gerektirecek bir yoğunluğa ulaşıp ulaşmadığına gerek yoksa da, fiili tutanak noktasına veya kriminalistik deneyimlere dayanmayan basit tahminler arama kararı verilebilmesi için yeterli olmamalıdır.

Diğer kişiler hakkındaki arama

Madde 98- Yukarıdaki maddede yazılı kimselerden başkalarının gerek üstlerinde, gerek konutlarıyla onlara ait diğer yerlerde arama, ancak şüphelinin veya sanığın yakalanması veya suçun delil, iz, eser ve emarelerinin izlenmesi veya belirli şeylere elkonulması amacıyla yapılabilir.

Bu hâllerde aramanın yapılması, aranan kişinin veya suçun delil, iz, eser ve emarelerinin veya elkonulacak eşyanın aranılacak kişi veya yerlerde bulunduğu kabul edilebilmesine olanak sağlayan olayların varlığına bağlıdır.

Bu sınırlama, şüphelinin veya sanığın içerisinde yakalandığı veya izlendiği sırada girdiği yerler hakkında geçerli değildir.

Gece yapılacak arama

Madde 99- Suçüstü cürüm ile gecikmesinde sakınca bulunan hâller veya firar eden gözaltına alınmış kişi veya tutuklu veya hükümlünün tekrar yakalanması hariç olmak üzere, konutta veya iş yerleri ile diğer kapalı yerlerde gece vaktinde arama yapılmaz.

Bu sınırlama, gece herkesin girip çıkabileceği yerler veya mahkûmların toplanma veya sığınma veya suç ile elde edilen şeyleri saklama yeri veya gizli kumar yerleri veya *fuhuşla iştiğal eden kişilerin eylemlerini sürdürdükleri yerler veya genelevler gibi kollukça bilinen yerler* hakkında geçerli değildir.

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Tasarı m. 99'a fuhuşla mücadelenin önemi göz önünde bulundurularak "fuhuşla iştiğal eden kişilerin eylemlerini sürdürdükleri yerler" ibaresi eklenmiştir.

Arama kararı

Madde 100- Aramaya hâkim karar verir. Ancak gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcıları veya kolluk amirlerinin yazılı emirleri üzerine kolluk memurları arama yapabilirler. Arama karar veya emrinde, aramanın nedenini oluşturan fiil, delil, iz, eser ve emarelerin ne olduğu ve aranılacak kişi, karar veya emrin geçerli olacağı zaman süresi gösterilir. Arama tutanağına işlemi yapanların açık kimlikleri yazılır. Arama sonucunda bazı eşyaya elkoyma söz konusu olduğunda 95 inci maddenin birinci fıkrası hükmü uygulanır.

Hâkim veya Cumhuriyet savcısı hazır olmaksızın konutlarda veya iş görmeye özgü yerler ile kapalı yerlerde arama yapabilmek için o yer ihtiyar heyetinden veya komşulardan iki kişi bulundurulur.

Yukarıdaki fıkrada gösterilen koşullar, 99 uncu maddenin ikinci fıkrasında yazılı yerleri kapsamaz.

Askerî mahallerde yapılacak arama, hâkim veya Cumhuriyet savcısının istem ve katılımıyla askerî makamlar tarafından yerine getirilir.

Avukat bürolarında arama, elkoyma ve postada elkoyma

Madde 101- 1. Avukat büroları ancak mahkeme kararı ile ve kararda belirtilen olayla ilgili olarak Cumhuriyet savcısının denetiminde aranabilir. Baro başkanı veya onu temsil eden bir avukat aramada hazır bulundurulur.

2. Arama sonucu elkonulmasına karar verilen şeyler bakımından bürosunda arama yapılan avukat veya baro başkanı veya onu temsil eden avukat, bunların avukat ile müvekkili arasındaki meslekî ilişkiye ait olduğunu öne sürerek karşı koyduğunda, bu şey ayrı bir zarf veya paket içerisine konularak hazır bulunanlarca mühürlenir ve bu konuda gerekli kararı vermesi, *hazırlık soruşturmasında* sulh ceza hâkiminden ve *son soruşturmada* hâkim veya mahkemeden istenir. Yetkili hâkim elkonulan şeyin avukatla müvekkili arasındaki meslekî ilişkiye ait olduğunu saptadığında, elkonulan şey derhal avukata iade edilir ve yapılan işlemi belirten tutanaklar ortadan kaldırılır. Bu fıkrada öngörülen kararlar, yirmidört saat içinde verilir.

3. Postada elkoyma durumunda bürosunda arama yapılan avukat veya baro başkanı veya onu temsil eden avukatın karşı koyması üzerine (2) numaralı fıkrada belirtilen usuller uygulanır.

Aramada kimlerin bulunabileceği

Madde 102- Aranacak yerlerin sahibi veya eşyanın zilyedi aramada hazır bulunabilir; kendisi bulunmazsa temsilcisi veya ayırt etme gücüne sahip hısımlarından biri veya kendisiyle birlikte oturmakta olan bir kişi veya komşusu hazır bulundurulur.

98 inci maddenin birinci fıkrasında gösterilen hâllerde zilyet ve bulunmazsa yerine çağrılacak kişiye, aramaya başlamadan önce aramanın amacı hakkında bilgi verilir. 99 uncu maddenin ikinci fıkrasında yazılı yerlerin zilyedi hakkında bu hüküm uygulanmaz.

Kendiliğinden gelen avukat da aramada hazır bulunabilir.

Hakkında arama işlemi uygulanacak kimseye verilecek belge

Madde 103- Aramanın sonunda hakkında arama işlemi uygulanan kimseye istemi üzerine aramanın 97 ve 98 inci maddelere göre yapıldığını ve 97 nci maddede gösterilen durumda cezalandırılması amaçlanan fiilin niteliğini belirten bir belge ve istemi üzerine elkonulan veya koruma altına alınan eşyanın listesini içeren bir defter ve eğer şüpheliyi haklı kılan bir şey elde edilmemiş ise bunu belirten bir belge verilir.

Birinci fıkrada belirtilen belgelerde, hakkında arama işlemi uygulanan kimsenin, elkonulan eşyanın mülkiyetine ilişkin görüş ve iddialarına da yer verilir.

Koruma altına alınan veya elkonulan eşyanın tam bir defteri yapılır ve bu eşya resmî mühürle mühürlenir veya bir işaret konulur.

Başka suça ait eşyaya elkoyma

Madde 104- Arama sonunda yapılmakta olan soruşturma ile ilgisi olmayan ve ancak, diğer bir suçun işlendiği şüphesini uyandırabilecek eşya bulunursa, bunlara geçici olarak elkonulur ve durum Cumhuriyet savcılığına bildirilir.

Kâğıtları inceleme yetkisi

Madde 105- Hakkında arama işlemi uygulanan kimsenin kâğıtlarını inceleme yetkisi hâkime aittir. Cumhuriyet savcıları ve kolluk memurları rıza olsa da bu kâğıtları okuyamazlar, kâğıtları olanak varsa zilyedinin önünde bir zarfa koyar ve mühürleyerek hâkime verirler.

Kâğıtların zilyedi veya temsilcisi kendi mührünü de koyabilir veya imzasını atabilir. İleride mührün kaldırılmasına ve kâğıtların incelenmesine karar verildiğinde bu işlemin yapılmasında hazır bulunmak üzere, zilyedi veya temsilcisi veya avukatı çağrılır, çağrıya uyulmadığında gerekli işlem yapılır. Hâkim, incelemesi sonucu suça ilişkin olduğunu saptadığı kâğıtları Cumhuriyet savcılığına verir.

Geri verilmesi gereken şeyler

Madde 106- Şüpheli, sanık, mağdur veya üçüncü kişilerden suç nedeniyle alınmış şeylerin, soruşturma ve kovuşturma bakımından muhafazasına gerek kalmamış ise, re'sen veya

istem üzerine geri verilmesine yetkili merci tarafından karar verilir. İstem reddi kararlarına itiraz edilebilir.

İlgililerin hukuk davası açma hakları saklıdır.

Dinleme ve kayda alma kararı

Madde 107- *Beş yıl veya daha fazla hapis cezasını gerektiren suçlar ve 278'inci maddede belirtilen suçlar ile ilgili soruşturmalarda, başka suretle delil, iz, eser ve emare elde edilmesi olanağı bulunmayan hâllerde sinyalleri, yazıları, resimleri, görüntü veya sesleri veya diğer nitelikteki bilgileri kablo, radyo veya diğer elektromanyetik sistemlerle veya tek yönlü sistemlerle alan veya ileten araçlara girilerek konuşmaların dinlenmesine, konuşmaların veya diğer bilgilerin kayda alınmasına, kayıtların çözülerek metin hâline getirilmesine Cumhuriyet savcısının istemi üzerine sulh ceza hâkimi tarafından gizli olarak karar verilir.*

Kararda, içerikleri dinlenecek veya kayda alınacak, çözülerek metin hâline getirilecek karşılıklı konuşmalar, haberleşme veya saptamaları belirlemeye olanak verecek telefon numarası, araçların ve hattın sahibi veya kullanımı gibi bütün unsurlar ve suçun türü belirtilir.

Dinleme ve kayda alma kararları en çok üç ay için verilebilir, bu süre en çok iki defa üçer aydan fazla olmamak üzere uzatılabilir.

282 inci maddenin 5 inci fıkrası ile 283 üncü madde hükümleri bu tedbir bakımından da uygulanır.

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

4422 sayılı kanunun 2. maddesinde yer alan ve bugüne kadar yalnızca çıkar amaçlı suç örgütleriyle mücadele kapsamında başvurulabilen "iletişimin dinlenmesi ve tespiti" tedbirinin, bundan böyle genel hükümler içine alınmak suretiyle diğer suçlar bakımından da uygulanmasını sağlamak üzere, maddede gerekli değişiklik yapılmış, ancak söz konusu tedbirin kişi hak ve özgürlükleriyle olan ilişkisi göz önünde bulundurulurken, ancak 5 yıldan fazla özgürlüğü bağlayıcı cezayı gerektiren suçlar bakımından uygulanmasına olanak sağlanmıştır. Öte yandan genel hüküm haline gelen 107. maddede, örgütlü suçlar bakımından söz konusu olan bazı güvencelerin burada da uygulanmasını sağlamak amacıyla tedbire son verilmesi ve tedbirin uygulanmasından sonra ilgiliye bilgi verilmesine ilişkin düzenlemelerin burada da uygulanması, buna ilişkin maddelere gönderme yapmak suretiyle mümkün hale getirilmek istenmiştir.

Kararların yerine getirilmesi

Madde 108- 107 nci maddeye göre verilecek karar gereğince Cumhuriyet savcısı veya görevlendireceği kolluk memuru, telekomünikasyonlarla görevli veya böyle bir hizmeti vermeye yetkili olanlardan dinleme ve kayda alma işlemlerinin yapılmasını ve bu amaçla cihazların yerleştirilmesini istediğinde, bu istem derhâl yerine getirilir ve işlemin başladığı ve bitirildiği tarih ve saat bir tutanakla saptanır.

Gerçeğin meydana çıkarılmasına yarayacak telekomünikasyon kayıt ve saptamaları, Cumhuriyet savcılığınca veya görevlendireceği kolluk memuru tarafından çözülerek metin hâline getirilir. Yabancı dildeki kayıtlar, bu amaçla görevlendirilecek tercümanlar aracılığı ile Türkçeye çevrilir. Yukarıdaki fıkralar gereğince gerçekleştirilecek kayıt ve saptamalar yargılamada sanığın ikrarına ilişkin delil olarak değerlendirilemez. Kayıtlar zarfa

konularak mühürlenir. Toplu kaset kullanılmış ise ilgili kaydın örneği çıkarılarak ve bu hususta bir tutanak düzenlenerek dosyasına konur. *Tedbire başvurulabilmesi için yukarıdaki fıkralarda aranan koşullardan herhangi birisinin ortadan kalkması durumunda, tedbir Cumhuriyet savcısı tarafından kaldırılır. Bu gibi hallerde tedbir uygulaması sonucu elde edilen veriler, Cumhuriyet savcısının denetimi altında derhal ve nihayet on gün içinde yok edilir ve durum bir tutanakla belirlenir. Nihayet suç bakımından dava zamanaşımı gerçekleştiğinde kayıtlar ve saptamalar Cumhuriyet savcısının denetim ve gözetimi altında bir tutanağa bağlanarak yok edilir ve keyfiyet ilgiliye bildirilir.*

Başka bir suça ilişkin olarak tesadüfen elde edilmiş olan bilgiler ancak yukarıdaki koşullar mevcutsa delil olarak kullanılabilir.

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

m. 108'de tedbirin uygulanma koşullarının ortadan kalkması nedeniyle tedbire son verilmesi durumunda elde edilen verilerin imha edilmesi için, suçun zamanaşımı süresinin dolmasını beklemek uygun olmayacağından, daha önceki bir aşamada da verilerin yok edilmesine olanak sağlamak açısından maddede gerekli değişiklik gerçekleştirilmiştir.

m. 108 son fıkraya "tesadüfen elde edilen bilgilerin" hangi koşullarla değerlendirilebileceği konusunda bir düzenlemeye konulmuştur.

Bilgisayarlarda, bilgisayar programlarında ve kütüklerinde arama, kopyalama ve geçici elkoyma

Madde 109- İki yıl veya daha fazla hürriyeti bağlayıcı cezayı gerektiren cürümler dolayısıyla yapılan soruşturmalarda, zorunlu olduğu takdirde, Cumhuriyet savcısının istemi üzerine bilgisayar ve bilgisayar programları ile bilgisayar kütüklerinde arama yapılmasına, bilgisayar kayıtlarından kopya çıkarılmasına, bu kayıtların çözülerek metin hâline getirilmesine yukarıdaki maddelere uygun olarak sulh ceza hâkimi tarafından gizli olarak karar verilir.

Bilgisayar, bilgisayar programları ve bilgisayar kütüklerine şifrenin çözülememesinden dolayı girilememesi hâlinde çözümün yapılabilmesi ve gerekli kopyaların alınabilmesi için bu araç ve gereçlere geçici olarak elkonulabilir.

Geçici elkoymaya ilişkin işleme itiraz edilebilir.

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Tasarı 107 vd. başlığı olan ikinci bölüm başlığı metinden çıkarılarak birinci bölüm başlığı haline getirilmiş, hükümler arasında uyumun sağlanması amacıyla Tasarı m.109, m.110 ile yer değiştirmiştir.

Avukatın bürosu ve yerleşim yeri

Madde 110- Savunmasını üstlendiği şüpheli veya sanığın işlediği suç dolayısıyla avukatın bürosu, konutu ve telekomünikasyon araçları ile bilgisayarlarında, bilgisayar

programlarında ve kütüklerinde arama, kopyalama ve geçici elkoyma hakkında 107 nci ve 109 uncu madde hükmü uygulanamaz.

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Avukatların da korumadan yararlanması amacıyla avukatın bilgisayarlarında, bilgisayar programlarında ve kütüklerinde arama, kopyalama ve geçici elkoyma hakkında 107 nci ve 109 uncu madde hükmü uygulanamaz. hükmü eklenmiştir.

Uluslararası yardımlaşma

Madde 111- 109 uncu maddeye göre yapılacak arama, kopyalama ve elkoymanın başka ülkelerin işbirliğini gerektirmesi hâlinde arama, kopyalama ve elkoyma tedbirlerine uluslararası adlî yardımlaşma kurallarına göre başvurulur.

107 nci madde kapsamına giren dinleme ve kayda alma konularında da yukarıdaki fıkra hükmü uygulanır.

İKİNCİ BÖLÜM

Adlî Kontrol

Adlî kontrol

Madde 112- 119 uncu maddeye göre tutuklamayı gerektirebilecek bir suç işlendiğinde, Cumhuriyet savcısının istemi üzerine sulh ceza hâkimi şüphelinin tutuklanması yerine, adlî kontrol altına alınmasına karar verebilir.

Adlî kontrol, şüphelinin aşağıda gösterilen bir veya birden fazla yükümlülüğe tâbi kılınmasını içerir:

1. Hâkimin belirleyeceği çevre sınırları dışına çıkamamak,
2. Saptanan yerleşim yeri veya konuttan ancak hâkimin belirleyeceği neden ve koşullarla ayrılabilmek,
3. Hâkim tarafından belirlenen bazı yerlere gidememek veya ancak bazı yerlere gidebilmek,
4. Belirlenen sınırlar dışına her çıkışta Cumhuriyet savcısına veya hâkime haber vermek,
5. Hâkim tarafından belirlenen *kurum* veya mercilere, belirtilen süreler içinde düzenli olarak başvurmak,
6. Hâkimin belirttiği merci veya kişilerin çağrularına ve gerektiğinde meslekî uğraşlarına ilişkin veya eğitime devam konularındaki kontrol tedbirlerine uymak,

7. Cumhuriyet savcılığı kalemine veya kolluğa kimliği belirten bir belgeyi, özellikle nüfus cüzdanı veya pasaportu, kimliğini belirtmeyi sağlayacak nitelikte bir makbuz karşılığında teslim etmek,

8. Her türlü taşıtları veya bunlardan bazılarını kullanamamak ve gerektiğinde kaleme, makbuz karşılığında sürücü belgesini teslim etmek,

9. Cumhuriyet savcısınca belirtilen ve sulh ceza hâkimince onaylanan emre göre bazı

kişileri kabul ve onları ziyaret etmekten, onlarla her ne suretle olursa olsun, ilişki kurmaktan kaçınmak,

10. Özellikle uyuşturucu maddeden arınmak amacıyla, hastaneye yatmak dahil, tıbbî özen, tedavi veya muayene tedbirlerine tâbi olmak ve bunları kabul etmek,

11. Şüphelinin parasal durumu göz önünde bulundurularak, miktarı ve bir defada veya birden çok taksitlerle ödeme süreleri, Cumhuriyet savcısının isteği üzerine hâkimce belirlenecek bir güvence miktarını yatırmak,

12. Suç, meslekî veya sosyal nitelikte uğraşlar nedeniyle veya bunlar vesilesiyle işlendiğinde veya yeni bir suçun işlenmesinden kuşku duyulduğunda bu uğraşları yapamamak,

13. Karşılığı bloke edilmişler dışında, çek keşide edememek ve gerektiğinde kullanılması yasaklanmış çek defterlerini aldığı bankalara geri vermek,

14. Silâh bulunduramamak veya taşıyamamak, gerektiğinde sahip olunan silâhları makbuz karşılığında adlî emanete teslim etmek,

15. Cumhuriyet savcısının istemi üzerine hâkim tarafından miktarı ve ödeme süresi belirlenecek parayı suç mağdurunun haklarını güvence altına almak üzere aynî veya kişisel güvenceye bağlamak,

16. Yurt dışına çıkamamak.

Hâkim veya Cumhuriyet savcısı (8) numaralı bentte belirtilen yükümlülüğün uygulamasında şüphelinin meslekî uğraşlarında araç kullanmasına sürekli veya geçici olarak izin verebilir.

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Tasarı m.112/1 bent 16 hükmü tutuklama sebepleri arasında nafaka alacağı hükmüne ilişkin düzenleme kaldırıldığından (Tasarı m.116/2 a) ona paralel olarak madde metninden çıkarılmıştır.

Tasarı m. 112/1 bent 5'deki "servis", "kurum"; bent 10'daki "hastahane", "hastane" olarak değiştirilmiştir. Öte yandan söz gelimi sürücü belgesinin geri alınması örneğinde olduğu gibi, maddede yer alan bazı tedbirlerin aynı zamanda yaptırım olarak öngörülmesi nedeniyle bunun asıl mahkumiyetten mahsup edilmesini sağlamaya yönelik bir hüküm konulması önerildi.

Adlî kontrol kararı ve hükmedecek merciler

Madde 113- Şüpheli, Cumhuriyet savcısının istemi ve sulh ceza hâkiminin kararı ile hazırlık soruşturmasında her aşamasında adlî kontrol altına alınabilir.

Hâkim, Cumhuriyet savcısının isteğiyle, adlî kontrol uygulamasında şüpheliyi bir veya birden çok yeni yükümlülükler altına koyabilir; kontrolün içeriğini oluşturan yükümlülükleri bütünüyle veya kısmen kaldırabilir, değiştirebilir veya şüpheliyi bunlardan bazılarını uymaktan geçici olarak muaf tutabilir.

112 nci madde ile bu madde hükümleri, gerekli görüldüğünde, görevli ve yetkili diğer yargı mercileri tarafından, *son soruşturmada* da uygulanır.

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Tasarı m. 113/son'daki "koğuşturmanın her evresinde" deyimini Tasarının bütününe paralel olarak "son soruşturma aşamasında" olarak değiştirilmiştir.

Adlî kontrol kararının kaldırılması

Madde 114- Şüpheli veya sanığın istemi üzerine, Cumhuriyet savcısının görüşünü aldıktan sonra hâkim veya mahkeme 113 üncü maddenin ikinci fıkrasına göre beş gün içinde karar verebilir.

Adlî kontrol kararlarına itiraz edilebilir.

Tedbirlere uymama

Madde 115- Adlî kontrol hükümlerini isteyerek yerine getirmeyen şüpheli veya sanık hakkında, hükmedilebilecek hürriyeti bağlayıcı cezanın süresi ne olursa olsun, yetkili yargı mercii *tutuklama kararı verebilir.*

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

“tutuklama müzekkeresi kesebilir” deyimini yerine “tutuklama kararı verebilir” deyiminin kullanılması tercih edilmiştir.

Güvence

Madde 116- Şüpheli veya sanık tarafından gösterilecek güvence, aşağıda yazılı hususların yerine getirilmesini sağlar:

1. Şüpheli veya sanığın bütün usul işlemlerinde, hükmün infazında veya *tâbi tutulabileceği* diğer yükümlülükleri yerine getirmek üzere hazır bulunması,

2. Aşağıda gösterilen sıraya göre ödemelerin yapılması:

a) *Katılanın* yaptığı masraflar, suçun neden olduğu zararların giderilmesi ve eski hâle getirme,

b) Kamusal giderler,

c) Para cezaları.

Şüpheli veya sanığı güvence göstermeye zorunlu kılan kararda güvencenin karşıladığı kısımlar ayrı ayrı gösterilir.

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Tasarı m.116 /1 hükmündeki altına alınabileceği deyimini yerine Türkçe kullanımı daha uygun olan tabi tutulabileceği terimi tercih edilmiştir.

Tasarı m.116/2 a nafaka borcuna ilişkin kısımlarının şeklindeki düzenleme Türk hukukunda bunu karşılayan İcra İflas hukukunda hüküm bulunduğundan alınmasına gerek görülmemiş ve madde metninden çıkarılmıştır. Nitekim 1.0.7.2003 4949 sayılı Kanunun 97.m.siyle değişik İİK nun 344 1 ve son fıkraları uyarınca10 günden 3 aya kadar hafif hapis cezası öngörülmektedir.

Önceden ödetme

Madde 117- Hâkim, mahkeme veya Cumhuriyet savcısı, şüpheli veya sanığın rızasıyla güvencenin, haklarını *karşılayan kısmının istek halinde suçtan zarar görene* verilmesini

emredebilir.

Ceza kovuşturmasının konusunu oluşturan olaylar nedeniyle, *suçtan zarar gören* lehinde bir yargı kararı verilmiş ise, şüpheli veya sanığın rızası olmasa da ödemenin yapılması emredilebilir.

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Tasarı m.117/1 ve 2 de "veya nafaka borcuna ilişkin kısımlarının", "mağdur ve nafaka alacaklısı" deyimleri çıkartılarak madde yeniden düzenlenmiştir.

Güvencenin geri verilmesi

Madde 118- Hükümlü, 116 ncı maddenin birinci fıkrasının (1) numaralı bendinde yazılı bütün yükümlülükleri yerine getirmiş ise güvencenin 116 ncı maddenin birinci fıkrasının (1) numaralı bendini karşılayan ve aynı maddenin son fıkrasına göre verilecek kararda belirtilen kısmı kendisine geri verilir.

Güvencenin, *suçtan zarar görene* verilmemiş olan kısmı, kovuşturmaya yer olmadığı veya beraat kararları verildiğinde de şüpheli veya sanığa geri verilir. Aksi hâlde, geçerli mazereti dışında, güvence Devlet Hazinesine gelir yazılır.

Hükümlülük hâlinde güvence 116 ncı maddenin birinci fıkrasının (2) numaralı bendinde yer alan hükümlere göre kullanılır, fazlası geri verilir.

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Tasarı m. 118/2'deki "soruşturma ve koğuşturmanın" deyimini yerine "koğuşturmanın" deyimini kullanılması tercih edilmiştir.

"Nafaka alacaklısı"na ilişkin 118'deki düzenleme gözden geçirilmiş, Fransız Ceza Hukuku'nda nafaka ödemeye zorlamak amacıyla getirilen bir düzenlemenin Türk Hukuku'na uygun düşmediği gerekçesiyle buna ilişkin düzenlemeler yukarıdaki gerekçeler göz önünde bulundurularak madde metninden çıkarılmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Tutuklama

Tutuklama nedenleri

Madde 119- Suç işlediği konusunda kuvvetli belirti bulunan şüpheli veya sanığın, hakkında adli kontrol altına alınma kararı verilmemiş ise, aşağıda belirtilen nedenlerle tutuklanmasına karar verilebilir:

1. Şüpheli veya sanığın kaçması, saklanması veya kaçacağı şüphesini uyandıran olaylar bulunması,
2. Şüpheli veya sanığın suçun delil, iz, eser ve emarelerini değiştirmeye, gizlemeye, yok etmeye yönelik hal ve davranışlarının bulunması,
3. Suçtan zarar gören, tanıklar ve bilirkişi üzerinde baskı yapılmasının önlenmesi,
4. Şüpheli veya sanıklar arasında baskı ve kanuna aykırı uzlaşmanın önlenmesi,
5. Adli kontrol altına alınmış şüpheli veya sanığın 112 nci maddede gösterilen yükümlülüklerden bilerek kaçması nedeniyle hakkında 115 inci maddenin uygulanmasının zorunlu olması.

Soruşturma konusu olan fiilin kanunda öngörülen cezasının üst sınırı yedi yıldan çok özgürlüğü bağlayıcı cezayı gerektirdiğinde yukarıda (1) ila (4) üncü bentlerde belirtilen haller varsayılabilir.

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Tasarı m. 119/1 hükmü yeniden ele alınarak yeniden düzenlenmiştir. Böylece metin daha anlaşılabilir bir hale getirilmiştir. Tutuklama sebepleri daha sınırlı bir şekilde sayılarak daraltılmıştır. Buradaki amaç adli kontrol kurumunun uygulanabilirliğinin artırılmasının önünün açılmasıdır.

Tutuklama kararı

Madde 120- Hazırlık soruşturmasında şüphelinin tutuklanmasına Cumhuriyet savcısının istemi üzerine sulh ceza hâkimi tarafından, *son soruşturmada* sanığın tutuklanmasına Cumhuriyet savcısının istemi üzerine veya re'sen mahkemece karar verilir. Bu istemlerde mutlaka gerekçe gösterilir ve adli kontrol uygulamasının yetersiz kalacağını belirten hukukî ve fiilî nedenlere yer verilir.

Tutuklamaya, tutuklamanın devamına veya bu husustaki bir tahliye isteminin reddine ilişkin kararlarda hukukî ve fiilî nedenler ile gerekçeleri gösterilir. Kararın içeriği şüpheli veya sanığa sözlü olarak bildirilir, ayrıca bir örneği şerh verilmek suretiyle kendilerine verilir ve bu husus kararda belirtilir.

Tutuklama istenildiğinde, şüpheli veya sanık, kendisinin seçeceği veya baro tarafından seçilecek bir *müdafii* yardımından yararlanır.

Karar verecek hâkim veya mahkeme, şüpheli veya sanığa savunmasını hazırlamak üzere süre isteminde bulunabileceğini hatırlatır ve bu hususun yerine getirildiği tutanağa geçirilir.

Şüpheli, sanık ve müdafii, savunmalarını hazırlamak üzere süre isteminde bulduklarında, tutuklama kararı verilemez. Bu hâlde şüpheli veya sanığa savunmasını yapmak üzere dört günü aşmayacak bir süre tanınır. Bu süre içinde şüpheli veya sanık, hâkim veya mahkeme kararı ile muhafaza altında tutulabilir. Şüpheli, sanık ve müdafii ne zaman

isterlerse, Cumhuriyet savcısı *zaman geçirilmeksizin* dinlendikten sonra, savunmalarını yaparlar ve karar verilir. Tutuklama kararı verilmezse, şüpheli veya sanık derhâl serbest bırakılır.

Muhafaza altında bulundurmanın uygulanması hakkındaki esas ve usuller, Adalet Bakanlığınca İçişleri Bakanlığının görüşü alınarak çıkarılacak yönetmelikte gösterilir.

Muhafaza süresi, 121 inci maddede belirlenen tutuklama süresinden indirilir.

Şüpheli veya sanığın tutuklanmasına karar verilirken bunların velâyeti altında olan onbeş yaşından küçük çocukların durumu değerlendirilir.

Kaçak veya saklanan şüpheli veya sanık yurt dışında bulunuyorsa 119 uncu ve sonraki maddeler gereğince, sulh ceza hâkimi veya mahkeme tarafından gıyaben tutuklama kararı verilebilir. *Gıyabi tutuklu yakalandığında derhal ve nihayet yirmidört saat içinde hâkim önüne çıkarılıp sorguya çekilir ve tutukluluğun devam edip etmeyeceği hakkında bir karar verilir. Tutukluluğun devamına karar verilmesi durumunda tutuklu derhal tutuklama kararını veren mercie gönderilir.*

Bu madde ile 119 uncu madde gereğince verilen kararlara itiraz edilebilir.

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Tasarı m. 120/5'deki "derhal" deyimini yerine "zaman geçirilmeksizin"; "avukat" yerine "müdafii" deyimlerinin kullanılması kabul edilmiştir.

Tasarı m. 120/9 a gıyabi tutukluluğun vicahiye çevrilmesi durumunda sanığın ifadesinin alınmayıp, yalnızca kimliğinin tespit ile yetinilmesi, tutuklama kararı veren mahkeme önüne çıkarılmayıp uzun süre savunmasız biçimde tutukevinde tutulması yönündeki uygulamaya engel olmak düşüncesiyle bir hüküm eklendi. Tutuklama kararı verilen yer dışında yakalanan kişinin en kısa süre içinde tutuklama kararı veren hakim önüne çıkarılmasını sağlamak için derhal" deyiminin eklenmesi uygun görülmüştür.

Tutuklama süresi

Madde 121- Cezasının üst sınırı *yedi* yıl ve daha az hapis olan suçlarda şüpheli veya sanık, en çok altı ay süre ile tutuklu olarak tutulabilir. Ancak bu sürenin sonunda tutukluluk, bir defaya özgü olmak üzere ve dört ayı geçmemek koşulu ile, gerekçesi gösterilerek uzatılabilir.

Cezasının üst sınırı *yedi* yıldan fazla hapis olan suçlarda şüpheli veya sanık, en çok bir yıl süreyle tutuklu olarak tutulabilir. Bu süre sona erdiğinde tutukluluk, bir defaya mahsus olmak üzere ve altı ayı geçmemek koşulu ile, gerekçe gösterilerek uzatılabilir.

Ağır cezalı işlerde, şüpheli veya sanık, iki yıla kadar tutuklu olarak tutulabilir.

Bu maddede öngörülen uzatma kararları, Cumhuriyet savcısının, şüpheli veya sanık ile avukatlarının görüşleri alındıktan sonra verilir.

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Tasarı m. 121/1'de m. 120 ile paralellik kurmak amacıyla 5 yıl olan süre 7 yıl olarak değiştirilmiştir. Tasarı m. 121/son'da kabahatlere ilişkin düzenleme, yeni TCK Tasarısı ile kabahatlerin suç olmaktan çıkarılması nedeniyle madde metininden çıkarılmıştır.

Cumhuriyet savcısının tutuklama kararının geri alınmasını istemesi

Madde 122- Cumhuriyet savcısı, şüphelinin adli kontrol altına alınarak serbest bırakılmasını sulh ceza hâkiminden isteyebilir. Hakkında tutuklama kararı verilmiş şüpheli ve *müdafii* de aynı istemde bulunabilirler. Bu hâlde sulh ceza hâkimi, Cumhuriyet savcısı ile şüpheli ve müdafii dinledikten sonra *dört* gün içinde karar verir.

Hazırlık soruşturmasında Cumhuriyet savcısı adli kontrol veya tutuklamanın artık gereksiz olduğu kanısına varacak olursa, şüpheliyi re'sen serbest bırakır. Kovuşturmaya yer olmadığı kararı verildiğinde şüpheli serbest kalır.

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Tasarı m. 122: Müdafiiye savunma hazırlamak için 4 günlük süre verilmesine ilişkin hükümlerle paralellik kurulması amacıyla 5 günlük süre 4 güne indirilmiştir.

Şüpheli veya sanığın salıverilme istemleri

Madde 123- *Ceza kovuşturmasının* her aşamasında şüpheli veya sanık salıverilmesini isteyebilir.

Şüpheli veya sanığın tutukluluk hâlinin devamına veya salıverilmesine hâkim veya mahkemece karar verilir. Ret kararına itiraz edilebilir.

Dosya bölge adliye mahkemesine veya Yargıtaya geldiğinde salıverilme istemi hakkındaki karar, bölge adliye mahkemesi veya Yargıtay ilgili dairesi veya Yargıtay Ceza Genel Kurulunca dosya üzerinde yapılacak incelemeden sonra verilir; bu karar re'sen de verilebilir.

Usul

Madde 124- Adli kontrolün tümüyle veya kısmen kaldırılması veya salıverilme istemleri hakkında merciince, Cumhuriyet savcısı, şüpheli, sanık veya *müdafii* dinlendikten sonra karar verilir. Tutuklu olmayan şüpheli, sanık ve bunların *müdafii* iadeli taahhütlü bir mektupla veya varsa telefonla duruşmadan en az kırksekiz saat önce çağırılırlar. Karar, adı geçenler dinlendikten sonra, en çok on gün içinde verilir. Ret kararına itiraz edilebilir.

Salıverilenin yükümlülükleri

Madde 125- *Tutuklu, tutukluluk hali kaldırıldığında, başka bir suçtan tutuklu veya hükümlü olmadığı takdirde, yetkili yargı merciince adresi ve varsa telefon numarası tespit edilip zapta geçirilir ve tekrar tutukevine gönderilmeyerek derhal salıverilir.*

Şüpheli veya sanığa *ceza kovuşturmasının* sona erdirileceği tarihe kadar, yeniden beyanda bulunmak suretiyle veya iadeli taahhütlü mektupla önceden verdiği adreslerdeki her türlü değişiklikleri bildirmesi ihtar olunur; ayrıca, ihtar uygun hareket etmediğinde, önceden bildirdiği adrese tebligatın yapılacağı bildirilir.

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Tasarı m. 125: Sanığın salıverilmesi biçimine ilişkin olarak "tutuklu, tutuklama kaldırıldığında tekrar tutukevine götürülmemeyerek derhal salıverilir" biçiminde bir hüküm eklenmiştir. Ayrıca tutukluluk

durumu kaldırılan sanığın tekrar tutukevine gönderilerek, özgürlüğünün sınırlandırılmasına yönelik uygulamaya engel olmak amacıyla bu öneri, “başka bir suçtan tutuklu ve hükümlü olmadığı takdirde” ibaresi eklendi.

Geçici salıverme

Madde 126- Tutuklunun anasının, babasının, eşinin, kardeşinin veya çocuğunun ölümü halinde ölüm tarihinden itibaren 5 günden fazla süre geçmemiş olması koşuluyla hâkim veya mahkeme, yol hariç 48 saate kadar geçici çıkış izni verebilir. Bu hâlde tutuklunun kaçmaması için gerekli tedbirler alınır. Dönmemesi veya kaçması halinde tutuklunun kaçmasına ilişkin Türk Ceza Kanunu hükümleri uygulanır.

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Madde 126: Tasarı hükmü 12.2.2002 tarihli Polonya'ya karşı Ploski kararında tutuklunun cenaze törenine katılmasının engellenmesinin AIHS m. 8'e yönelik müdahale oluşturduğu ve ancak zorlayıcı nedenler varsa bu hakkın engellenebileceği yönündeki görüşü göz önünde bulundurularak yeniden düzenlenmiştir. Buna göre maddenin uygulanabilmesi açısından yararlanma alanı daraltılmış, “yakınlarının ölümlerine” şartı konulmuş ve belli bir süre ile kısıtlanmıştır. Öte yandan hükme izin süresi sonunda dönmemesi veya kaçması durumunda ilgili TCK hükmü uygulanacağı belirtilmiştir.

Tutuklananın durumunun yakınlarına bildirilmesi

Madde 127- Tutuklamadan ve tutuklamanın uzatılmasına ilişkin her karardan tutuklunun bir yakınına veya belirlediği bir kişiye, hâkimin kararıyla gecikmeksizin haber verilir.

Ayrıca, soruşturmanın amacını tehlikeye düşürmemek kaydıyla, tutuklunun tutuklamayı bir yakınına veya belirlediği bir kişiye bizzat bildirmesine de izin verilir.

Şüpheli veya sanık yabancı olduğunda tutuklanma durumu, vatandaşı olduğu devletin konsoloslughuna bildirilir.

Tutukluluğun incelenmesi

Madde 128- Son soruşturmada şüphelinin tutukevinde bulunduğu süre içinde ve en geç otuzar günlük süreler itibarıyla tutukluluk hâlinin devamının gerekip gerekmeyeceği hususunda, Cumhuriyet savcısının istemi üzerine sulh ceza hâkimi tarafından 119 uncu ve 361 inci madde hükümleri göz önünde bulundurularak karar verilir.

Tutukluluk durumunun incelenmesi, yukarıdaki fıkrada öngörülen süre içinde şüpheli tarafından da istenebilir.

Hâkim veya mahkeme, tutukevinde bulunan sanığın tutukluluk hâlinin devamının gerekip gerekmeyeceğine her duruşmada veya koşullar gerektirdiğinde duruşmalar arasında da re'sen karar verir.

Tutuklunun konacağı yer ve hakkında yapılacak işlem

Madde 129- Tutuklu, hükümlülerle birlikte bulundurulamaz.

Tutuklu hakkında ancak tutuklamanın amacını ve tutukevinin düzenini sağlayacak kadar kayıtlamada bulunulur. Tutuklu, tutukevinin düzen ve güvenliğini bozmamak,

tutuklanmasındaki amaç ile uygun olmak koşuluyla ve masrafı kendisine ait olmak üzere istirahat ve uğraşını düzenleyebilir.

Tutuklu, tutukevinde ciddî bir tehlike oluşturduğu ve özellikle diğer tutukluların güvenliği için zorunlu görüldüğü veya intihara veya kaçmaya kalkıştığı veya bu yolda hazırlıkta bulunduğu anda, sağlığına zarar vermeyecek önlemler alınabilir.

Tutukevinin düzenini bozan tutuklular hakkında uygulanacak *kanunda belirtilen* disiplin cezalarına ve önlemlere ilişkin kararlar, yetkili kurul veya memurlar tarafından alınır ve infaz hâkiminin onayına sunulur. Kararlar infaz hâkiminin onayından sonra uygulanır. İvedi hâllerde bu kararlar, yetkili kurul veya memurlar tarafından uygulanır ve derhâl infaz hâkiminin onayına sunulur.

Tutuklu duruşmaya bağlı olmayarak çıkarılır.

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Tasarı m. 129: "tüzükte belirtilir", hükmü "kanunla düzenlenir" biçiminde değiştirilmiş ve Adalet Bakanlığı tarafından hazırlanan İnfaz Kanunu Tasarısında bu konuya ilişkin düzenlemelere yer verilmesi nedeniyle ayrıntıya girilmemiştir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Yakalama ve Gözaltı

Yakalama ve yakalanan kişi hakkında yapılacak işlemler

Madde 130- 1. Suç işlerken rastlanan veya suçüstü bir fiilden dolayı izlenen kişinin kaçması olasılığının bulunması veya bu kişinin hemen kimliğini belirleme olanağının bulunmaması halinde herkes tarafından geçici olarak yakalanabilir.

2. Tutuklama veya yakalama müzekkeresi kesilmesini gerektiren ya da gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısına veya âmirlerine derhâl başvurma olanağı bulunmadığı takdirde kolluk memurları geçici yakalama yetkisine sahiptirler.

3. Soruşturma ve kovuşturması şikâyete bağlı olmakla birlikte, çocuklara, beden veya akıl hastalığı, malûllük veya güçsüzlükleri nedeniyle kendilerini idareden aciz bulunanlara karşı işlenen suçüstü cürümlerde kişinin yakalanması şikâyete bağlı değildir.

4. (1) numaralı fıkra göre yakalanıp kolluğa teslim edilen veya (2) numaralı fıkra uyarınca görevlilerce yakalanan kişi, düzenlenecek soruşturma belgesiyle birlikte hemen Cumhuriyet savcılığına gönderilir.

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

1 inci fıkradaki a ve b bendinin daha anlaşılır olmasını sağlamak nedeniyle 1412 sayılı Kanun m.127 göz önünde bulundurularak birleştirilmiştir.

Gözaltı

Madde 131- Yukarıdaki maddeye göre yakalanan kişi, Cumhuriyet savcılığınca bırakılmazsa, soruşturmanın tamamlanması için yirmidört saat süreyle gözaltına alınmasına

karar verilebilir.

Gözaltına alma, bu tedbirin soruşturma yönünden zorunlu olmasına ve kişinin bir suçlu işlediğini düşündürebilecek emarelerin varlığına bağlıdır.

Toplu olarak işlenen suçlarda, delil, iz, eser ve emarelerin toplanmasındaki güçlük veya şüpheli sayısının çokluğu nedeniyle Cumhuriyet savcısı gözaltı süresinin dört güne kadar uzatılmasına yazılı olarak emir verebilir. Gözaltı süresinin uzatılması emri gözaltına alınana derhâl tebliğ edilir.

Yakalama işlemine, gözaltına alma ve gözaltı süresinin uzatılmasına ilişkin Cumhuriyet savcısının yazılı emrine karşı, yakalanan kişi, *müdafii* veya yasal temsilcisi, eşi ya da birinci veya ikinci derecede kan hısımları, hemen serbest bırakılmayı sağlamak için sulh ceza hâkimine başvurabilirler. Sulh ceza hâkimi incelemeyi evrak üzerinde yaparak derhâl ve nihayet yirmidört saat dolmadan başvuruyu sonuçlandırır. Yakalamanın veya gözaltına alma veya gözaltı süresini uzatmanın yerinde olduğu kanısına varılırsa başvuru reddedilir ya da yakalananın derhâl soruşturma evrakı ile Cumhuriyet savcılığında hazır bulundurulmasına karar verilir.

Gözaltı süresinin dolması veya sulh ceza hâkiminin kararı üzerine serbest bırakılan kişi hakkında yakalamaya neden olan fiille ilgili yeni ve yeterli delil elde edilmedikçe ve Cumhuriyet savcısının kararı olmadıkça bir daha aynı nedenle yakalama işlemi uygulanamaz.

Gözaltına alınan kişi bırakılmazsa bu süreler sonunda sulh ceza hâkimi önüne çıkarılıp sorguya çekilir. Sorguda *müdafii* de hazır bulunur.

Gözaltı işlemlerinin denetimi

Madde 132- Cumhuriyet başsavcıları veya görevlendirecekleri Cumhuriyet savcıları, adli görevlerinin gereği olarak, gözaltına alınan kişilerin bulundurulacakları nezarethaneleri, varsa ifade alma odalarını, bu kişilerin durumlarını, gözaltına alınma neden ve sürelerini, gözaltına alınma ile ilgili tüm kayıt ve işlemleri inceler ve araştırırlar; sonucunu Nezarethaneye Alınanlar Defterine kaydederler.

Yakalanan veya tutuklanan kişilerin nakli

Madde 133- Yakalanan veya tutuklanarak bir yerden diğer bir yere nakledilen kişilere, kaçacaklarına ilişkin kuvvetli emareler bulunduğu ya da kendisi veya başkalarının hayat ve beden bütünlükleri bakımından tehlike arz ettiğine ilişkin emarelerin varlığı hâllerinde kelepçe takılabilir.

Yakalanan kişinin mahkemeye götürülmesi

Madde 134- Yakalanan kişi, hakkında kamu davası açılmış ise hemen, önceden sulh ceza hâkimliğince sorgusu yapılmış ise bu hâkimin kararıyla yetkili mahkemeye götürülür.

Mahkeme, aynı gün yakalananın serbest bırakılmasına veya adli kontrol altına alınmasına veya tutuklanmasına karar verir.

Yakalanan veya gözaltına alınan durumunun yakınlarına bildirilmesi

Madde 135- Yakalamadan, gözaltına almadan ve gözaltı süresinin uzatılmasına ilişkin

emirden yakalanan veya gözaltına alınan bir yakınına, *yakınının bulunamaması halinde* belirlediği bir kişiye, Cumhuriyet savcısının kararıyla gecikmeksizin haber verilir.

Yakalanan veya gözaltına alınan yabancı olduğunda durumu, *yazılı olarak karşı çıkılmaması halinde* vatandaşı olduğu devletin konsolosluluğuna bildirilir.

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Tasarı m. 135/1: "Yakınına veya bulunamaması halinde belirlediği bir kişiye" deyimi kullanılarak özellikle organize suçlarda örgüt elemanının örgüt içinde bulunan bir kişiye haber vermesi olanağı sıkça uygulamada kullanılması nedeniyle hüküm değiştirilmiştir.

Tasarı m. 135/2: "Yazılı olarak karşı çıkılmaması halinde" deyimi eklenmek suretiyle, hükmün 1963 tarihli Viyana Konsolosluk Sözleşmesinin 23. maddesi ile uyumu sağlanmak istenmiştir.

Şüphelinin yakalanmasından ilgililere haber verilmesi

Madde 136- *Kovuşturulması* şikâyete bağlı olan suç hakkında 130 uncu maddenin (3) numaralı fıkrasına göre şikâyetten önce şüpheli yakalanmış olursa şikâyete yetkili olan kimseye ve bunlar birden fazla ise hiç olmazsa birine yakalamadan haber verilir.

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Tasarının tamamı göz önünde bulundurularak "soruşturma ve kovuşturması" deyimi yerine "kovuşturulması" deyimi uygun görülmüştür.

Yakalama tutanağı

Madde 137- Yakalama işlemi bir tutanağa bağlanır. Bu tutanakta şüphelinin, hangi suç nedeniyle, hangi koşullarda, hangi yer ve zamanda yakalandığı, yakalamayı kimlerin yaptığı, şüphelinin hangi kolluk mensubunca tespit edildiği açıkça gösterilir.

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Hükmün 2 inci fıkrası Meşhut Suçların Yargılanması Usulü hakkındaki Kanun'un tümüyle yürürlükten kaldırılması kabul edildiğinden madde meninden çıkarılmıştır.

Yakalama müzekkeresi ve nedenleri

Madde 138- *Hazırlık soruşturmasında* şüpheli kaçak olur veya saklanırsa, Cumhuriyet savcısının istemi üzerine sulh ceza hâkimi tarafından yakalama müzekkeresi verilebilir.

Yakalanmış iken kolluk görevlisinin elinden ya da ceza infaz kurumu veya tutukevinden kaçan şüpheli veya tutuklu veya hükümlü hakkında Cumhuriyet savcıları ve kolluk kuvvetleri de yakalama müzekkeresi verebilirler.

Son soruşturmada kaçak veya saklanan sanık hakkında yakalama müzekkeresi re'sen veya Cumhuriyet savcısının istemi üzerine hâkim veya mahkeme tarafından verilir.

Yakalama müzekkeresinde, kişinin açıkça eşkâli ve bilindiğinde kimliği, adı geçene yöneltile suç, yakalandığında nereye gönderileceği gösterilir.

Yayın yasakları

Madde 139- 1. *Hakkında kesinleşmiş bir ceza mahkûmiyeti bulunmayan* kimsenin kelepçelenmiş hâlini veya hareketleri kısıtlanmış durumunu gösteren resmini, ilgilinin rızası olmadan çeken veya yayımlayan kimseye üçmilyar liradan yedimilyar liraya kadar para cezası verilir.

Görevliler bu durumda bulunan kişinin resminin çekilmemesi için gerekli tedbirleri almakla yükümlüdürler.

2. Yakalanan, tutuklanan veya hakkında soruşturma açılan bir kimsenin suçluluğuna veya *suçsuzluğuna* ilişkin kamuoyu yoklaması yapan veya bu husustaki görüşleri toplayan veya yoklama sonuçlarını ve elde edilen bilgileri yayımlayan kişilere altı aydan iki yıla kadar hapis veya beşmilyar liradan onmilyar liraya kadar para cezası verilir.

Bu suçlardan dolayı tüzel kişiler de sorumludur.

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Tasarı m. 139/1, Türkçe yazım kurallarına uygun hale getirilmiştir. Tasarı m. 139/2'de "sorumluluğu" deyimini yerine, maddeye daha açıklık kazandırmak için "suçluluğu veya suçsuzluğu" deyiminin kullanılması uygun görülmüştür. Her ne kadar madde masumiyet karinesini korumak amacıyla getirilmiş ise de uygulanama alanı genişletilerek zaman zaman uygulamada rastlanan sanığın suçsuz olduğu konusunda da mahkemenin etki altında tutulmasının engellenmesi amacıyla böyle bir değişiklik getirilmiştir.

Yönetmelik

Madde 140- Gözaltına alınan kişilerin bulundurulacakları nezarethanelerin maddî koşulları, gözaltına alınan kişi hakkındaki soruşturmanın kim tarafından yürütüleceği, bu kişinin hangi görevlinin muhafazasına tevdi edileceği, bedensel ve tıbbî muayenesinin nasıl yapılacağı, gözaltı işlemlerine ilişkin kayıt ve defterlerin nasıl tutulacağı, gözaltına alınmanın başlangıcında ve bu tedbire son verildiğinde hangi tutanakların tutulacağı ve gözaltına alınan kişiye hangi belgelerin verileceği ile kolluk tarafından gerçekleştirilen yakalama işlemlerin ve bu işlemlerin denetiminin yürütülmesinde uyulacak kurallar Adalet ve İçişleri bakanlıklarınca birlikte çıkarılacak yönetmelikte gösterilir.

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Maddeye, "işlemlerin denetimi" deyiminin eklenmesi suretiyle bu konuya ilişkin olarak çıkarılacak yönetmelikte aynı zamanda nezarethanelerin denetimine ilişkin kurallara da yer verilmesi amacı güdülmüştür.

ALTINCI BÖLÜM

Haksız Yakalama, Tutuklama ve Mahkûmiyet Tazminatı

Tazminat istemi

Madde 141- *Ceza kovuşturması* sırasında:

1. Kanunlarda belirtilen koşullar dışında yakalanan, tutuklanan veya tutukluluğunun

devamına karar verilen,

2. Yasal gözaltı süresi içinde hâkim önüne çıkarılmayan,

3. Yasal hakları hatırlatılmadan veya hatırlatılan haklarından yararlandırılma isteği yerine getirilmeden tutuklanan,

4. Kanuna uygun olarak tutuklandığı hâlde makul sürede yargılama mercii huzuruna çıkarılmayan ve bu süre içinde hakkında hüküm verilmeyen,

5. Kanuna uygun olarak yakalandıktan veya tutuklandıktan sonra haklarında kovuşturmayaya yer olmadığına veya beraatlerine karar verilen,

6. Mahkûm olup da gözaltı ve tutuklulukta geçirdiği süreleri, hükümlülük sürelerinden fazla olan veya işlediği suç için kanunda öngörülen cezanın sadece para cezası olması nedeniyle zorunlu olarak bu ceza ile cezalandırılan,

7. Yakalama veya tutuklama nedenleri ve haklarındaki suçlamalar kendilerine, yazılı veya bunun hemen olanaklı bulunmadığı hâllerde sözlü açıklanmayan,

8. Yakalanmaları veya tutuklanmaları yakınlarına bildirilmeyen,

9. *Bilinmeyen delilin zamanında ortaya çıkmamış olmasından tamamen veya kısmen kendisinin sorumlu olduğu haller dışında yeni ve sonradan ortaya çıkan bir delilden adli bir hataya düşüldüğünün anlaşılması üzerine hakkındaki kesinleşmiş mahkumiyet kararı ortadan kaldırılarak beraat kararı verilen,*

kişiler, (1) ilâ (6) numaralı bentlerde yazılı hâllerde maddî ve manevî her türlü zararlarını, (7) ve (8) numaralı bentlerde yazılı hâllerde ise manevî zararlarını Devletten dava edebilirler .

(5) ve (6) numaralı bentlerde belirtilen kararları veren merciler, ilgiliye tazminat hakları bulunduğunu bildirirler ve bu husus verilen karara geçirilir.

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Tasarı m. 141'e haksız yere mahkum edilen kişilere de tazminat ödenmesi gerektiği için, AIHS'ne Ek 7 nolu Protokol m. 3'e uygun olarak ve affa ilişkin kısım hariç bırakılmak suretiyle yeni bir bent (b.9) eklenmiştir. Böylece olası bir adli hata nedeniyle uğranılan zararın giderilmesi düşünülmüştür. Buna uygun olarak 6. bölüm başlığında da gerekli değişiklik yapılmıştır.

Tasarı m. 141/son'daki "edebilirler ve isteyebilirler" deyimi yerine her iki durumu da kapsamak üzere "dava edebilirler" deyiminin kullanılmıştır.

Tazminat davası koşulları

Madde 142- Tazminat davası, hakkındaki karar veya hükümlerin kesinleştiğinin ilgisine tebliğinden itibaren üç ay ve her hâlde karar veya hükümlerin kesinleşme tarihini izleyen bir yıl içinde açılabilir.

Dava, zarara uğrayanın oturduğu yer ağır ceza mahkemesinde ve eğer o yer ağır ceza mahkemesi tazminat konusu işlemle ilişkili ise ve aynı yerde başka bir ağır ceza dairesi yoksa, *en yakın yer ağır ceza mahkemesinde duruşmalı olarak yapılan inceleme ile öncelikle ve ivedilikle karara bağlanır.*

Tazminat isteminde bulunan kişinin dilekçesine, açık kimlik ve adresini, zarara uğradığı işlemin ve zararın nitelik ve niceliğini kaydetmesi ve bunların belgelerini eklemesi gereklidir.

Dilekçesindeki bilgi ve belgelerin yetersizliği durumunda mahkeme, eksikliğin bir ay

içinde giderilmesini, aksi hâlde davanın reddedileceğini ilgiliye duyurur. Süresinde eksiği tamamlanmayan dilekçe, mahkemece, itiraz yolu açık olmak üzere reddolunur.

Mahkeme, gözaltı veya tutuklama ile ilgili dosyayı inceledikten sonra yeterliliğini belirlediği dilekçe ve eki belgelerin bir örneğini davalı Devlet Hazinesinin kendi yargı çevresindeki temsilcisine tebliğ ederek, varsa beyan ve itirazlarını otuz gün içinde yazılı olarak bildirmesini ister.

İstemin ve ispat belgeleri ile davalı Devlet Hazinesinin karşı bildiriminin değerlendirilmesinde ve verilecek tazminat miktarının saptanmasında mahkeme gerekli gördüğü her türlü araştırmayı yapmaya veya hâkimlerinden birine yaptırmaya yetkilidir.

Mahkeme, karar öncesinde Cumhuriyet savcısının yazılı görüşünü alır.

Karara karşı Cumhuriyet savcısı, davacı ve davalı Devlet Hazinesi, tebliğ tarihinden itibaren yedi gün içinde istinaf yoluna başvurabilirler; inceleme öncelikle ve ivedilikle yapılır.

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

AIHM'nin, kişinin uğradığı zararın miktarını duruşma ortamında tartışma konusu yapma olanağının başvuruca verilmemesi nedeniyle AIHS m. 6'ya dayanarak ihlal tespiti yapan Göç kararına uygun olarak haksız yakalama, tutuklama ve mahkûmiyete ilişkin incelemenin evrak üzerinden değil, duruşmalı olarak yapılması uygun bulunmuştur.

Tazminatın geri alınması

Madde 143- Kovuşturmaya yer olmadığına ilişkin kararı sonradan kaldırılarak, hakkında kamu davası açılan ve mahkûm edilenlerle, yargılamanın aleyhte yenilenmesiyle beraat kararı kaldırılıp mahkûm edilenlere ödenmiş tazminatların mahkûmiyet süresine ilişkin kısmı, Cumhuriyet savcısının yazılı istemi ile aynı mahkemeden alınacak kararla Âmme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümleri uygulanarak geri alınır. Bu karara itiraz edilebilir.

Devlet, ödediği tazminattan dolayı, kusuru bulunan görevlilere, beyanıyla gözaltına alınma ve tutuklamada etkili olan ve kötü niyetli olduğu hükümlerle kesinleşen muhbire ve yalancı tanığa rücu eder.

Tazminat isteyemeyecek kişiler

Madde 144- Kanuna uygun olarak yakalanan veya tutuklanan kişilerden aşağıda belirtilenler tazminat isteyemezler:

1. Gözaltı ve tutukluluk süresi başka bir hükümlülüğünden indirilenler,
2. Tazminata hak kazanmadığı hâlde, sonradan yürürlüğe giren ve lehte düzenlemeler getiren kanun gereği, durumları tazminat istemeye uygun hâlde dönüşenler,
3. *Ölüm, genel veya özel af, şikâyetten vazgeçme, zamanaşımı gibi nedenlerle hakkında kovuşturmaya yer olmadığına, davanın ortadan kaldırılmasına, düşmesine, ertelenmesine veya geçici olarak durdurulmasına,*
4. Ceza ehliyetsizliği nedeniyle hakkında ceza verilmesine yer olmadığına karar verilenler,
5. Adlî makamlar huzurunda gerçek dışı beyanla suç işlediğini veya suça katıldığını bildirerek gözaltına alınmasına veya tutuklanmasına neden olanlar.

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Tasarı m. 144 bent 3'de "evlenme nedeniyle kamu davası ertelenen veya düşürülenler" deyimi, mevcut TCK m. 423/2 ve 434'de yer verilen hükme yeni TCK Tasarısında yer verilmemesi nedeniyle metinden çıkarılmıştır.

BEŞİNCİ KISIM

İfade ve Sorgu

BİRİNCİ BÖLÜM

İfade veya Sorgu İçin Çağrı

İfade veya sorgu için çağrı

Madde 145- İfadesi alınacak veya sorgusu yapılacak kişi davetiye ile çağrılır. Gelmezse zorla getirileceği davetiyeye yazılabilir.

Şüpheli veya sanığı zorla getirme

Madde 146- Hakkında tutuklama kararı verilmesi veya yakalama müzekkeresi kesilmesi için yeterli nedenler bulunan şüpheli veya sanığın *zorla getirilmesine* karar verilebilir.

Zorla getirme müzekkeresi, şüpheli veya sanığın açıkça kim olduğunu ve kendisiyle ilgili suçu ve gerektiğinde eşkâlini ve zorla getirilmesi nedenlerini içerir.

Zorla getirme müzekkeresinin bir örneği şüpheli veya sanığa verilir.

Zorla getirme müzekkeresi ile çağrılan şüpheli veya sanık derhâl, olanak bulunmadığında yol süresi hariç en geç yirmidört saat içinde çağırılan hâkimin veya mahkemenin ya da *zorla getirmeyi* isteyen Cumhuriyet savcısının önüne götürülür ve sorguya çekilir veya ifadesi alınır.

Zorla getirme, getirme için haklı görülecek bir zamanda başlar ve hâkim veya mahkeme veya *zorla getirmeyi* isteyen Cumhuriyet savcısı tarafından ifade almanın veya sorguya çekilmenin sonuna kadar devam eder.

Zorla getirmenin yerine getirilmemesinin nedenleri, köy veya mahalle muhtarı ile kolluk görevlisinin birlikte imzalayacakları bir tutanakla saptanır.

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Tasarı m. 146 daki "ihzar" terimi zorla getirme haline dönüştürülmüştür.

İKİNCİ BÖLÜM

İfade ve Sorgu Usulü

İfade ve sorgunun tarzı

Madde 147- Kolluk âmir ve memurları ile Cumhuriyet savcısı tarafından şüphelinin ifadesinin alınmasında ve hâkim veya mahkeme tarafından şüpheli veya sanığın sorguya çekilmesinde aşağıdaki hususlara uyulur:

1. Şüpheli veya sanığın kimliği saptanır. Şüpheli veya sanık, kimliğine ilişkin soruları doğru olarak cevaplandırmak zorundadır. *Kimliğini söylemeyen şüpheli veya sanığın 83 üncü maddedeki usule göre fizik kimliğinin tespiti ile yetinilir ve gerçek kimliği belirlenene kadar geçici bir ad verilir.*

2. Kendisine yüklenen suçlama açıklanır.

3. *Avukat isteme hakkının bulunduğu, kendi avukatı yoksa, baro tarafından ücretsiz görevlendirilecek bir avukat isteyebileceği, avukatın hukuki yardımından yararlanabileceği, isterse vekâletname aranmaksızın müdafii ifade veya sorguda hazır bulunacağı bildirilir.*

4. 135 inci madde hükmü saklı kalmak üzere, yakalanan kişinin yakınlarından istediğine yakalandığını bildirmesi sağlanır.

5. Yüklenen suç hakkında açıklamada bulunmamasının yasal hakkı olduğu söylenir.

6. Şüpheden kurtulması için somut delillerin toplanmasını isteyebileceği hatırlatılır ve kendisi aleyhine var olan şüphe nedenlerini ortadan kaldırmak ve lehine olan hususları ileri sürmek olanağı tanınır.

7. İfade verenin veya sorguya çekilenin kişisel durumu hakkında bilgi alınır.

8. İfade veya sorgu bir tutanağa bağlanır. Bu tutanakta aşağıda belirtilen hususlar yer alır:

a) İfade verme veya sorguya çekme işleminin yapıldığı yer, tarih ve saat,

b) İfade verme veya sorguya çekme sırasında hazır bulunan kişilerin isim ve sıfatları ile ifade veren veya sorguya çekilen kişinin açık kimliği ve *kendisine ulaşılmasını sağlayacak diğer bilgiler,*

c) İfade vermenin veya sorgunun yapılmasında yukarıdaki işlemlerin yerine getirilip getirilmediği, bu işlemler yerine getirilmemiş ise nedenleri,

d) Tutanak içeriğinin ifade veren veya sorguya çekilen ile hazır olan avukat tarafından okunduğu ve imzalarının alındığı,

e) İmzadan çekinme hâlinde bunun nedenleri.

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Tasarı m. 147: Tasarı m. 147/1 bent 8 a)'ya yer ve tarih yanında zamanın kesin bir şekilde tespiti amacıyla "saat" deyimini de eklenmiştir. Bundan başka kimliğini söylemeyen sanığın fizik kimliğinin tespitiyle yetinilmesine ilişkin düzenleme yapılması uygun görülmüştür. Her ne kadar burada CMUK m. 83'e gönderme yapılmış ise de, bu gönderme cezanın üst sınırına yönelik olmayıp, yalnızca fiziksel kimliğin hangi yöntemle belirleneceğine yöneliktir. Öte yandan iddianamede açık kimliğin belirtilmesi zorunluluğu nedeniyle açık kimliği bilinmeyen sanıklar hakkında kamu davasının açılabilmesini

sağlamak amacıyla, gerçek kimliği belirleninceye kadar sanığa geçici bir kimlik verilebilmesi için hükümde gerekli değişiklik gerçekleştirilmiştir. İfade ve sorgu tutanağında ayrıca sanık ve şüpheliye ulaşılablmesini sağlayacak diğer bilgilere de yer verilmesi yönünde 8b)'ye açıklık getirilmesi gerekli görülmüştür.

Bent 2'deki "suç bildirilir" yerine "suçlama açıklanır" deyiminin kullanılması uygun bulunmuştur.

Uygulamada müdafinin ifade sırasında hazır bulunmasını engellemek için, müdafinin ücretinin sanık tarafından ödeneceğinin sanığa söylenmesi suretiyle bu hakkın kullanılmasının önlenmesinin önüne geçmek için m. 147 bent 3'e "ücretsiz" deyimini eklenmiştir.

Bireylerin bu hakkı gerçekten kullanabilmesini sağlamak için, 3. bendin günlük dildeki kullanıma uygun olarak düzenlenmesi uygun görülmüştür.

İfade alma ve sorguda yasak usuller

Madde 148- Şüphelinin ve sanığın beyanı özgür iradesine dayanır. Bunu engelleyici nitelikte kötü davranma, işkence, ilaç verme, yorma, aldatma, bedensel cebir ve şiddette bulunma, bazı araçlar uygulama gibi iradeyi bozan bedensel veya ruhsal müdahaleler yapılamaz.

Kanuna aykırı bir yarar vaat edilemez.

Yukarıdaki fıkralarda belirtilen yasak usullerle elde edilen ifadeler rıza ile verilmiş olsa da delil olarak değerlendirilemez.

ALTINCI KISIM

Savunma

BİRİNCİ BÖLÜM

Avukat Seçimi, Görevlendirilmesi, Görev ve Yetkileri

Şüphelinin veya sanığın avukat seçimi

Madde 149- Şüpheli veya sanık, ceza kovuşturmasının her aşamasında bir veya birden fazla avukatın yardımından yararlanabilir; yasal temsilcisi varsa o da şüpheliye veya sanığa avukat seçebilir.

Hazırlık soruşturmasında, ifade almada en çok üç avukat hazır bulunabilir.

Kolluk tarafından yapılan araştırma da dahil olmak üzere, ceza kovuşturmasının her aşamasında avukatın, şüpheli veya sanıkla görüşme, ifade alma veya sorgu süresince yanında olma ve hukukî yardımda bulunma hakkı engellenemez, kısıtlanamaz.

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Maddede, m. 2'deki tanımlara uygun olarak gerekli değişiklikler yapılmıştır.

Avukat görevlendirme

Madde 150- Şüpheli veya sanık, avukat seçebilecek durumda olmadığını beyan ederse

istemi hâlinde *kendisi için bir avukat görevlendirilir.*

Şüpheli veya sanık onsekiz yaşını doldurmamış veya sağır veya dilsiz veya kendisini savunamayacak derecede *bedensel veya zihinsel özürlü* olur ve bir avukatı da bulunmazsa istemi aranmaksızın *kendisi için bir avukat görevlendirilir.*

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Madde 150 başlığı atama terimi yerine görevlendirilir terimi tercih edildiği için bu şekilde değiştirilmiştir. Avukatlık Kanununda bu gibi durumlarda avukatın görevlendirilmesinden söz edildiği için terim birliği sağlanmak amacıyla böyle bir değişiklik yapılmıştır. Yine birinci fıkrada yer alan atanır teriminin yerini görevlendirilir terimi almıştır.

Madde 150/2'de "malul" kavramına açıklık getirmek için "bedensel veya zihinsel özürlü" kavramı şeklinde değiştirilmiştir.

Avukat görevini yerine getirmedğinde yapılacak işlem

Madde 151- 150 nci madde hükmüne göre *görevlendirilen* avukat, duruşmada hazır bulunmaz veya vakitsiz olarak duruşmadan çekilir veya görevini yerine getirmekten kaçınırsa hâkim veya mahkeme, sanığa derhâl başka bir avukat *görevlendirilmesini barodan ister*. Bu durumda mahkeme duruşmanın ertelenmesine de karar verebilir.

Eğer yeni avukat savunmasını hazırlamak için yeterli zaman olmadığını açıklarsa duruşma ertelenir.

Kusuru nedeniyle duruşmanın ertelendiği hâllerde, avukat hakkında baroca verilebilecek disiplin cezasından başka mahkemece, ertelemeyen doğan giderler de kendisine yüklenir.

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Madde 151 de yer alan atanan terimleri de m.150 ye uygun olarak değiştirilmiştir.

Şüpheli veya sanığın birden fazla olması hâlinde savunma

Madde 152- Şüpheli veya sanık birden fazla ve yararları da birbirine uygun ise savunmaları aynı avukata verilebilir.

Avukatın dava dosyasını incelemesi

Madde 153- Şüpheli veya sanık avukatı, *hazırlık soruşturmasına* ilişkin dosyanın tüm içeriğini inceleyebilir ve istediği belgelerin bir örneğini harçsız olarak alabilir.

Avukatın dosya içeriğini incelemesi veya belgelerden örnek alması, *hazırlık soruşturmasının* amacını tehlikeye düşürebilecek ise Cumhuriyet savcısının istemi üzerine sulh ceza hâkiminin kararıyla bu yetkisi kısıtlanabilir.

Yakalanan kişinin veya şüphelinin ifadesini içeren tutanak ile bilirkişi raporları ve adı geçenlerin hazır bulunmaya yetkili oldukları diğer adlî işlemlere ilişkin tutanaklar hakkında, ikinci fıkra hükmü uygulanmaz.

Şüpheli veya sanık avukatı, Cumhuriyet savcılığınca iddianamenin mahkemeye verildiği tarihten itibaren dosya içeriğini, muhafaza altına alınmış delil, iz, eser ve emareleri ve sair eşyayı, bilgisayar içeriklerini inceleyebilir ve bütün tutanak ve belgelerin örneklerini harç

ödemeksizin alabilir.

Bu maddenin içerdiği haklardan suçtan zarar görenin avukatı da yararlanır. *Ancak, şüpheli veya sanığın korunmaya değer üstün yararları ağır bastığında ikinci fıkra hükümleri uygulanır.*

Soruşturma amacını tehlikeye düşürmemek ve üçüncü kişilerin daha üstün yararlarına aykırı olmamak koşuluyla, avukatı olmayan sanığa dosyadaki bilgi ve belgelerin bir örneği verilir.

Kamu davası açılıncaya kadar, soruşturma evresinde oluşturulan dosya içeriği hakkında avukat tarafından kamuya herhangi bir açıklamada bulunulamaz.

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Madde 153/5'deki düzenleme karşısında madde 153/4 gereksiz olduğu gerekçesiyle madde metninden çıkarılmıştır. Fıkra 6'ya "Bu maddenin içerdiği haklardan suçtan zarar görenin avukatı da yararlanır. Ancak, şüpheli veya sanığın korunmaya değer üstün yararları ağır bastığında ikinci fıkra hükümleri uygulanır. Soruşturma amacını tehlikeye düşürmemek ve üçüncü kişilerin daha üstün yararlarına aykırı olmamak koşuluyla, avukatı olmayan sanığa dosyadaki bilgi ve belgelerin bir örneği verilir". hükmü eklenmiştir.

AİHM'in 18.3.1997 tarihli Fransa'ya karşı Foucher kararı doğrultusunda, soruşturma amacı tehlikeye düşmeyecek ve üçüncü kişilerin daha üstün yararlarına aykırılık oluşturmayacaksa, müdafii olmayan sanığa da dosyadan bilgi ve belgelerin bir örneğini elde etme olanağı Avukatı olmayan sanığın da savunmasını sağlamak amacıyla sanığa da bu yönde bir hak tanınması yerinde görülmüştür.

Avukatla görüşme

Madde 154-Yakalanan, gözaltına alınan, muhafaza altına alınan veya tutuklu bulunan şüpheli veya sanık, vekâletname aranmaksızın avukatı ile her zaman ve konuşulanları başkalarının duyamayacağı bir ortamda görüşebilir. Bu kişilerin avukatı ile yazışmaları denetime tâbi tutulamaz.

Duruşma sırasında danışman olarak bulunabilecek kimseler

Madde 155- Sanığın yasal temsilcisine duruşma gün ve saati bildirilir ve duruşmaya kabul edilerek istemi üzerine dinlenebilir.

Sanığın eşi hakkında da tebligat yapılmaksızın birinci fıkra hükmü uygulanır.

Avukat görevlendirilmesinde usul

Madde 156- 1. 150 nci maddenin birinci fıkrasında yazılı olan hâllerde;

a) Şüphelinin avukatı baro tarafından görevlendirilir.

b) *Son soruşturmada* avukat, mahkemenin atanmasına dair kararı üzerine baro tarafından görevlendirilir.

2. 150 nci maddenin ikinci fıkrasında yazılı olan hâllerde birinci fıkranın (a) ve (b) bentlerindeki hükümlere uyulur.

3. Kanunun mahkeme tarafından avukat atanmasını zorunlu saydığı veya bu hususta mahkemeye yetki verdiği diğer hâllerde avukat, mahkemenin atama kararı üzerine baro tarafından görevlendirilir.

4. Yukarıda belirtilen hâllerde avukat kovuşturmanın yapıldığı yer barosunca görevlendirilir.

5. Şüpheli veya sanık sonradan bir avukat seçerse önceden baro tarafından görevlendirilmiş avukatın görevi son bulur.

Baro tarafından görevlendirilen avukattan ayrıca vekaletname aranmaz.

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Tasarı m. 156'da "seçilir" deyimini yerine "görevlendirilir"; "koğuşturma evresi" yerine "son soruşturmada" deyiminin daha uygun olacağı düşünülmüştür. Zorunlu müdafilik söz konusu olduğunda Baroca görevlendirme söz konusu olduğu için ayrıca vekaletname aranmasına gerek olmadığı gerekçesiyle m. 156/son'a ayrı bir fıkra eklenmesi kabul edilmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

Ücret

Avukatın ücreti

Madde 157- Baro tarafından görevlendirilen avukata, bu görevin yerine getirilmesinden doğan giderler ile Türkiye Barolar Birliği Yönetim Kurulunca her yıl Avukatlık Kanununun 168 inci maddesinde belirtilen esas ve usule uygun olarak düzenlenerek yürürlüğe konulan tarifeye göre ücret ödenir. İleride yargılama giderleri ile mahkûm olan sanıklardan, avukata ödenen ücreti karşılayabilecek durumda olanlara ilgili baronun rücu hakkı vardır.

Ücret için ödenek

Madde 158- Harçlar Kanununa bağlı (1) ve (3) sayılı tarifelere göre alınan harçların yüzde yirmisi ve idarî nitelikteki para cezalarının dışındaki para cezalarının yüzde yirmisi, bir önceki yıl kesin hesabına göre saptanan toplam miktar esas alınarak, yıl içinde, Maliye Bakanlığınca Türkiye Barolar Birliği hesabına aktarılır. Bir önceki yılın Kesin Hesap Kanunu çıkıncaya değin, her malî yılbaşında, içinde bulunulan yılın Bütçe Kanunundaki rakamlara dayanılarak yukarıda belirtilen esaslara göre hesaplanacak miktarın yüzde yetmişbeşi avans olarak Türkiye Barolar Birliğine ödenir. 157 nci maddeye göre ödenecek gider ve ücret bu hesaptan karşılanır.

Bu madde gereğince Türkiye Barolar Birliğine aktarılan hesabın barolara dağıtımına ve harcamaların nerelere ve ne suretle yapılacağına ilişkin esas ve usuller, Türkiye Barolar Birliğince çıkarılacak yönetmelikte gösterilir.

İKİNCİ KİTAP
Ceza kovuşturması

BİRİNCİ KISIM
Suçlara İlişkin İhbarlar ve Hazırlık Soruşturması

BİRİNCİ BÖLÜM
Hazırlık Soruşturmasının Gizliliği, Suçların İhbarı

Hazırlık soruşturmasının gizliliği

Madde 159- Kanunun başka hüküm koyduğu hâller saklı kalmak ve savunma haklarına zarar vermemek koşuluyla *hazırlık* soruşturması evresindeki usul işlemleri gizlidir.

Cumhuriyet savcısı, yanlış bilgilerin yayılmasını ve suçsuzluk karinesinin ihlâlini önlemek üzere, gerekli gördüğünde soruşturmanın gizliliğine ve selâmetine zarar vermeyecek biçimde olaylar hakkında kamuoyuna açıklamada bulunabilir.

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

İkinci kitap başlığı "ceza kovuşturması", birinci bölüm başlığı hazırlık soruşturması olarak değiştirildi.

Gizlilik ilkesinin kapsamının belirsizliği ve AIHS m. 10 çerçevesinde verilen kararlar göz önünde bulundurularak bu durumu karşılamaya yönelik yeni CK m. 260 ve 290'da düzenlemeye yer verilmesi nedeniyle Tasarı m. 159/son kaldırıldı.

İhbar, şikâyet ve mercii

Madde 160- Suçlara ilişkin ihbarlar, sözlü veya yazılı olarak Cumhuriyet savcılığına, kolluk makam ve memurlarına ve sulh ceza hâkimlerine yapılabilir.

Bu ihbarlar merciine tevdi edilmek üzere vali ve kaymakamlara da yapılabilir. Yurt dışında işlenip ülkede takibi gereken suçlar hakkında Türkiye'nin elçilik ve konsolosluklarına da ihbarda bulunulabilir.

Sözlü ihbarlar tutanağa bağlanır.

Kovuşturması şikâyete bağlı suçlarda, şikâyet yazı ile veya tutanağa bağlanacak beyan ile sulh ceza mahkemesine, Cumhuriyet savcılığına, kolluk makam ve memurlarına veya ikinci fıkra da gösterilen makamlara yapılabilir.

Kovuşturması şikâyete bağlı suçlarda bu şikâyet mahkemeye yazı ile veya duruşma tutanağına geçirilecek beyanla yapılabilir.

Soruşturma ve kovuşturması şikâyete bağlı olan bir suçun mağdurunun, bu fiilden dolayı yaptığı ihbar şikâyet hükmündedir.

Şüpheli ölümün ihbarı

Madde 161- Bir ölümün doğal nedenlerden meydana gelmediği kuşkusunu doğuracak emareler var olur veya ölünün kimliği belirlenemezse kolluk ve belediye memurları veya köy

muhtarları durumu derhâl Cumhuriyet savcılığına veya sulh ceza hâkimine bildirirler.

Ölünün gömülmesi ancak Cumhuriyet savcısı veya sulh ceza hâkimi tarafından verilecek yazılı ruhsata bağlıdır.

İKİNCİ BÖLÜM Soruşturma İşlemleri

Bir suçun işlendiğini öğrenen Cumhuriyet savcısının görevi

Madde 162- Cumhuriyet savcısı, ihbar veya başka bir suretle bir suçun işlendiği izlenimini veren bir hâli öğrenir öğrenmez kamu davasını açmaya yer olup olmadığına karar vermek üzere hemen işin gerçeğini araştırmaya başlar.

Cumhuriyet savcısı, yalnız şüphelinin aleyhine olan hususları değil, lehine olanlarını da araştırır; delil, iz, eser ve emarelerin toplanmasına ve muhafaza altına alınmasına çalışır.

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Tasarı m. 162/1 c. 2'de "C. Savcısı'nın kolluk yetkisi kullanabileceğine" ilişkin düzenleme, hazırlık soruşturmasında asıl yetkinin C. Savcısı'na ait olması nedeniyle, madde metninden çıkarılmasına karar verilmiştir.

Cumhuriyet savcısının ve kolluğun adli görevleri

Madde 163- Cumhuriyet savcısı, doğrudan doğruya veya kolluk âmir ve memurları aracılığıyla her türlü araştırmayı yapabilir; yukarıdaki maddede yazılı sonuçlara varmak için bütün memurlardan ve diğer kamu görevlilerinden her türlü bilgiyi isteyebilir. Cumhuriyet savcıları, adli görevleri gereğince mensup oldukları mahkemenin yargı çevresi dışında bir işlem yapmak ihtiyacı ortaya çıkınca, bu hususta o yer Cumhuriyet savcısından söz konusu işlemi yapmasını isteyebilecekleri gibi o yere giderek de gerekli işlemi yapabilirler. Bu hâlde o yer Cumhuriyet savcısı durumdan bilgilendirilir.

Kolluk âmir ve memurları, elkoydukları olayları, yakalanan kişiler ile uygulanan tedbirleri Cumhuriyet savcılarına derhâl bildirmek ve Cumhuriyet savcılarının adliyeye ilişkin bütün emirlerini yerine getirmekle yükümlüdürler. Cumhuriyet savcıları, emirleri yazılı olarak verirler, ivedi hâllerde sözlü emir de verebilirler. Sözlü emir verildiğinde Cumhuriyet savcısı, emrinden kolluk âmirini de bilgilendirir. Cumhuriyet savcısının yazılı emri üzerine yakalanan kişiler, olayın şüphelisi veya tanıkları, yapılan işleme ilişkin evrak ile birlikte belirtilen gün, saat ve yerde kolluk kuvvetlerince hazır bulundurulurlar.

Kanun tarafından kendilerine verilen veya kanun dairesinde kendilerinden istenen adliye ile ilgili görev veya işlerde kötüye kullanma veya ihmalleri görülen Devlet memurları ve kamu görevlileri ile Cumhuriyet savcılarının sözlü veya yazılı istem ve emirlerini yapmakta kötüye kullanma veya ihmalleri görülen kolluk âmir ve memurları hakkında Cumhuriyet savcılarınca doğrudan doğruya soruşturma yapılır.

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Madde 163/2'de "vali ve kaymakamlar hakkında 4483 sayılı yasanın uygulanacağına" ilişkin hükmün

kaldırılması kabul edilmiştir. 4483 sayılı kanun, değiştirilmediği sürece, bu kişilerin işlediği suçlar bakımından zaten uygulanacağına göre, bunun ayrıca belirtilmesine gerek görülmemiştir. 4483 sayılı yasanın 2. maddesi uyarınca ağır cezayı gerektiren suç üstü durumunda bu kanunun uygulanmasına olanak bulunmadığından m. 163/son'un da çıkarılması gerekli görülmüştür.

Sulh ceza hâkiminden Cumhuriyet savcısının soruşturma istemi

Madde 164- Cumhuriyet savcısı ancak hâkim tarafından yapılabilecek olan bir soruşturma işlemine gerek görürse istemlerini bu işlemin yapılacağı yerin sulh ceza hâkimine bildirir. Sulh ceza hâkimi istenilen işlem hakkında, kanuna uygun olup olmadığını inceleyerek karar verir ve gereğini yerine getirir.

İfade almada usul

Madde 165- Cumhuriyet savcısı ile kolluk âmir ve memurları tarafından hakkında soruşturma yapılan kişinin ifadesini almada 147 ve 148 inci madde hükümleri uygulanır.

Tutuklanan şüphelinin yeniden ifadesinin alınması ihtiyacı ortaya çıktığında bu işlem yalnız Cumhuriyet savcısı tarafından gerçekleştirilir.

Suçta kolluğun görevi

Madde 166- Kolluk âmir ve memurları, *suç faillerini* aramakla ve işin aydınlatılması için ivedi tedbirleri almakla yükümlüdür. Bu âmir ve memurlar düzenleyecekleri belgeleri derhâl Cumhuriyet savcılığına gönderirler.

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Maddedeki "suçlular" deyimini, masumluk karinesine aykırı olması nedeniyle "suç failleri" şeklinde değiştirilmiştir.

Olay yerinde memurun emirlerine karşı gelinmesi

Madde 167- Olay yerinde görevine ait işlemlere başlayan memur, bunların yapılmasını kasten ihlâl eden veya yetkisi içinde aldığı tedbirlere aykırı davranan kişileri, işlemler sonuçlanıncaya kadar ve gerektiğinde zor kullanarak bundan men eder.

Soruşturmanın sulh ceza hâkimi tarafından yapılması

Madde 168- *Suçüstü hâli ile gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde, sulh ceza hâkimi de tutuklama dahil bütün soruşturma işlemlerini yapabilir.*

Kolluk âmir ve memurları, sulh ceza hâkimi tarafından emredilen tedbirleri alır ve araştırmaları yerine getirirler.

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Maddede sulh ceza hakiminin yetkisinin zaten, "suçüstü hali ve gecikmesinde sakınca" koşuluna bağlı tutulması nedeniyle ayrıca başka bir koşul aranmasına gerek görülmemiş ve Tasarıda buna ilişkin ifade madde metninde çıkarılmıştır. Ayrıca mevcut CMUK'taki 158 hükmüne uygun olarak "tutuklama da dahil" deyimini madde metnine eklenmiştir.

Şüpheli lehindeki delillerin toplanması

Madde 169- Şüpheli, sulh ceza hâkimi tarafından yapılan sorgusu sırasında, suçsuzluğu yönünde bazı delil, iz, eser ve emareler gösterir ve hâkim bunları yerinde görerek kaybolmasından endişe eder veya bu delil, iz, eser ve emareler şüphelinin serbest bırakılmasını gerektirir nitelikte olursa, onları toplar.

Bu delil, iz, eser ve emarelerin başka bir mahkemenin yargı çevresi içerisinde toplanması gerektiğinde, işlemlerin yerine getirilmesi, o yer sulh ceza hâkiminden istenir.

Cumhuriyet savcısının yetkisi

Madde 170- 168 ve 169 uncu maddelerde yazılı hâllerde, sonraki işlemlerin yapılması yetkisi Cumhuriyet savcısıdır.

Hazırlık soruşturmasında yapılan işlemlerin tutanağa bağlanması

Madde 171- Şüphelinin ifadesinin alınması veya sorgusu, tanık ve bilirkişinin dinlenmesi veya bir keşif ve muayene sırasında Cumhuriyet savcısı veya sulh ceza hâkiminin yanında bir zabıt kâtabi bulunur. İvedi hâllerde, yemin vermek koşuluyla bir kimseye zabıt kâtipliği görevi verilebilir.

Her soruşturma işlemi tutanağa bağlanır. Tutanak, Cumhuriyet savcısı veya sulh ceza hâkimi ile hazır bulunan zabıt kâtabi tarafından imza edilir.

Hazır bulunduğu işlemlerle ilgili tutanakta avukatın isim ve imzasına da yer verilir.

Tutanak, işlemin yapıldığı yeri, *gün ve saati* ile işleme katılan veya ilgisi bulunan kimselerin isimlerini içerir.

İşlemden hazır bulunan ilgililerce onanmak üzere tutanağın kendilerini ilgilendiren kısımları okunur veya okumaları için kendilerine verilir. Bu husus tutanağa yazılarak ilgililere imza ettirilir.

İmzadan kaçınma hâlinde nedenleri tutanağa geçirilir.

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Madde 171/4'de yer alan "zamani" deyimini yerine daha açıklık getirmek bakımından "gün ve saati" deyimini kullanılması uygun bulunmuştur.

Hazırlık soruşturmasının sona ermesi

Madde 172- Cumhuriyet savcısı, hazırlık soruşturmasının tamamlandığı olaya ait delil, iz, eser ve emarelerin toplandığına kanaat getirdiğinde sanık hakkında iddianame düzenler ve kamu davasını açar veya kovuşturmayla yer olmadığına karar verir.

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Tasarı m. 172'de yer alan hükmün gereksiz olduğu; esasen C. savcısı hazırlık soruşturmasını sona erdirmiş ise, ya iddianame düzenleyerek kamu davası açacağı veya kovuşturmayla yer olmadığına karar vereceği gerekçesiyle kaldırılmıştır.

İKİNCİ KISIM

Kamu Davasının Açılması

BİRİNCİ BÖLÜM

Kamu Davasının Açılması, Ertelenmesi, İddianamenin Değiştirilmesi veya Geri Alınması

Kamu davasını açma görevi, davanın açılması veya iddianamenin değiştirilmesi veya geri alınması

Madde 173- Kamu davasını açma görevi, Cumhuriyet savcısı tarafından yerine getirilir. Kanunlarda öngörülen istisnalar saklıdır.

Hazırlık soruşturması sonunda toplanan delil, iz, eser ve emareler, kamu davasının açılmasını gerektirecek nitelik ve yeterlikte bir şüpheyi haklı kılıyorsa, Cumhuriyet savcısı, mahkemeye vereceği bir iddianame ile kamu davasını açar.

Bu madde hükmüne göre kamu davası açıldıktan sonra yeni hâller ve nedenlerle Cumhuriyet savcısı, duruşmaya başlanmadan önce sanık lehine olarak iddianamesini değiştirebilir veya geri alabilir. İddianamenin geri alınması hâlinde hazırlık soruşturmasına ilişkin hükümler uygulanır.

İddianamede şüphelinin açık kimliği, *bu belli değilse 83 üncü maddedeki usule göre belirlenmiş olan fizik kimliğine göre verilen geçici adı*, yüklenen suç, işlendiği yer ve tarih, suçun unsurları ile uygulanması gereken kanun maddeleri, suçun delil, iz, eser ve emareleri ve duruşmanın yapılacağı mahkeme gösterilir. Soruşturmanın verdiği esaslı sonuçlar da iddianameye yazılır. Suçun ispatına yardım edecek şeyler de mahkemeye verilir.

Adalet Bakanı, Cumhuriyet savcısından kamu davasını açmasını isteyebilir.

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Madde 173/4'de sanığın açık kimliğine iddianamede yer verilmesi zorunluluğu nedeniyle bu durumun kimliğini gizleyen sanıklar hakkında kamu davası açılmasını engelleyeceği endişesiyle fizik kimliğinin bilinmesi yeterli görülmüş ve kendisine geçici bir ad vermek suretiyle hakkında kamu davası açılmasını sağlamak üzere, fıkrafta gerekli değişiklik yapılmıştır.

Madde 173/5 de yer alan bu istem yerine getirilir cümlesi yargıya müdahale niteliği taşıdığından metinden çıkarılmıştır. Aksi durumunda, Adalet Bakanının böyle bir istemde bulunması anlamsız kalacaktır.

Aynı gerekçe ile valilerin bu amaçla Adalet Bakanı'na başvurmasına ilişkin m. 173/6'nın kaldırılmıştır.

Kamu davasının açılmasının ertelenmesi

Madde 174- Fiil için kanunda öngörülen hürriyeti bağlayıcı cezanın üst sınırı üç aydan fazla ve iki yıla kadar (iki yıl dahil) ise, Cumhuriyet savcısı tarafından deliller toplandıktan sonra, şüpheli hakkında açılacak kamu davası,

1. Şüphelinin daha önce hürriyeti bağlayıcı bir ceza ile mahkûm olmamış bulunması,

2. Yapılan araştırmanın, kamu davası açılmasının ertelenmesi hâlinde şüphelinin suç işlemekten çekineceği kanaatini vermesi,

3. Kamu davası açılmasının ertelenmesinin, şüpheli ve toplum açısından kamu davası açılmasından daha yararlı olması,

4. Şüphelinin, *özel hukuka ilişkin hakları saklı kalmak kaydıyla* Cumhuriyet savcısının saptayacağı suçtan meydana gelen zararı *gidermiş olması*

koşullarının birlikte gerçekleşmesi hâlinde, kabahatlerde bir yıl, cürümlerde üç yıl süreyle ertelenebilir. Erteleme süresi içinde aynı cins veya daha ağır yeni bir suç işlenmesi nedeniyle mahkûmiyet hâlinde kamu davası açılır; böyle bir suç işlenmediği takdirde Cumhuriyet savcısı kovuşturmaya yer olmadığına karar verir. Erteleme süresince zamanaşımı işlemez.

Yukarıdaki erteleme kararının uygulanması, asliye ceza hâkiminin onamasına bağlıdır. Asliye ceza hâkimi bu husustaki kararını beş gün içinde verir.

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Madde 174/4'de yer alan ödeme terimi yerine daha geniş bir anlamı ifade için "zararı giderme" kavramı getirilmiş; ayrıca özel hukuka ilişkin hakları saklı kalmak kaydıyla konulmak suretiyle C. Savcısının saptayacağı zararın, özel hukuka ilişkin zararın belirlenmesine herhangi bir engel oluşturmayacağı açığa kavuşturulmuştur. Kabahatlerle ilgili TCK Tasarısı'nda kabahatlerin suç olmaktan çıkarılması karşısında kabahat deyiminin madde metninden çıkarılması gerektiği sonucuna varılmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar ve *Koğuşturma Davası*

Kovuşturmaya yer olmadığına dair karar

Madde 175- *Hazırlık soruşturması* sonunda, kamu davasının açılması için şüpheyi haklı kılabacak nitelikte ve yeterlikte kuvvetli delil, iz, eser ve emare elde edilememesi veya kovuşturma olanağının bulunmaması hâlinde Cumhuriyet savcısı, kovuşturmaya yer olmadığına karar verir. Bu karar, önceden ifadesi alınmış veya sorguya çekilmiş veya *adli kontrol altına alınmış veya tutuklama müzekkeresi verilmiş şüpheliye ve suçtan zarar görene* bildirilir. Kararda itiraz hakları, süresi ve mercii gösterilir.

Hakkında kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilmiş şüpheliye karşı, yeni delil, iz, eser ve emareler meydana çıkmadıkça veya şüphe nedenlerinin takdirinde ağır hata olmadıkça, aynı fiilden dolayı kamu davası açılamaz.

Yeni delil, iz, eser ve emare daha önce bilinmemiş veya hiç söz konusu edilmemiş veya daha önce bilinmiş ise de yeterli görülmemiş olanları kuvvetlendirecek delil, iz, eser ve emarelerdir.

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Madde 175/2'ye yeni bir tedbir olan adli kontrol altına alma tedbiri de eklenmiştir.

Koğuşturma davası

Madde 176- 1. *Suçtan doğrudan zarar gören kimse*, kovuşturmaya yer olmadığına dair kararın kendisine tebliğ edildiği tarihten itibaren onbeş gün içinde, bu kararı veren Cumhuriyet savcısının mensup olduğu ağır ceza işlerini gören mahkeme dairesine en yakın bulunan ağır ceza işlerini gören *mahkeme başkanına başvurabilir*. *Suçtan zarar göreni* bulunmayan hâllerde, Cumhuriyet savcısının görev yaptığı yargı çevresindeki ağır ceza mahkemesinin Cumhuriyet başsavcısı da aynı koşullarla *koğuşturma davası açabilir*.

Dava dilekçesinde, kamu davasının açılmasını haklı gösterebilecek olaylar, delil, iz , eser ve emareler açıklanır.

2. Ağır ceza mahkemesi başkanı, Cumhuriyet savcısından o zamana kadar yaptığı bütün işlemleri içeren dosyayı kendisine göndermesini isteyebilir. Başkan, bir diyeceği varsa bildirmesi için, bir süre belirleyerek, dilekçeyi şüpheliye de tebliğ edebilir.

Başkan, soruşturmanın genişletilmesini gerekli görürse, bu hususu açıkça belirterek yerel sulh ceza hâkimini de görevlendirebilir.

Kamu davasının açılması için yeterli nedenler bulunmazsa başkan, istemi gerekçeli olarak reddeder ve durumu istemde bulunana, Cumhuriyet savcısına ve şüpheliye bildirir.

Başkan istemin geçerli ve haklı olduğuna kanaat getirirse kamu davasının açılmasına karar verir. Bu karar Cumhuriyet savcısı tarafından yerine getirilir.

3. *Dava dilekçesi* reddedildikten sonra Cumhuriyet savcısının yeni delil, iz, eser ve emarelerin varlığı nedeniyle kamu davasını açabilmesi, önceden verilen dilekçe hakkında karar vermiş olan ağır ceza mahkemesi başkanının bu hususta karar vermesine bağlıdır.

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Tasarı m. 176/1'de "Őikayetçi" yerine "suçtan doğrudan doğruya zarar gören"; "itiraz" yerine "koğuşturma davası"; "itiraz dilekçesi" yerine "dava dilekçesi" deyiminin kullanılması uygun görölmüŐtür.

ÜÇÜNCÜ KİTAP

Son Soruşturma

BİRİNCİ KISIM

Kamu Davası

BİRİNCİ BÖLÜM

Duruşma Hazırlığı

Kamu davasının açılması

Madde 177- İddianamenin mahkemeye verilmesiyle kamu davası açılmış olur.

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

“Kovuşurma” olan üçüncü kitap başlığı 2. maddedeki tanıma uygun olarak “son soruşturma” olarak değiştirilmiştir.

İddianamenin iadesi

Madde 178- Mahkemece, iddianamenin ve soruşturma evrakının verildiği tarihten itibaren, beş gün içinde, *hazırlık soruşturmasına* ilişkin bütün belgeler incelendikten sonra:

1. Şüphelinin açık kimliğinin, *açık kimliği belli değilse fizik kimliğinin* ve yükletilen suçun ne olduğunun belirtilmediği,
 2. Suçun unsurları ile uygulanması gereken kanun maddelerinin gösterilmediği,
 3. Suçun delil, iz, eser ve emareleri ile duruşmanın yapılacağı yetkili ve görevli mahkemenin gösterilmemiş veya eksik veya hatalı gösterilmiş olduğu,
 4. Soruşturmanın esaslı sonuçlarının yazılmadığı,
 5. Cumhuriyet savcısının iddianamede kamu davasının açılması bakımından kendi kanaatini açıklamayarak takdiri mahkemeye bırakmış olduğu,
 6. Varsa gözaltı, tutukluluk ve salıverme tarihlerinin veya suç tarih ve yerinin açıklanmadığı,
 7. Suçun ispatlanmasına yardım edecek tüm bilgi ve belgelerin mahkemeye verilmemiş bulunduğu,
 8. Önödeme, yargılamanın durmasını veya davanın düşmesini gerektiren hâllerin varlığı,
 9. Eksik ve hatalı başka noktaların var olduğu,
- saptandığında, eksik ve hatalı noktalar belirtilerek iddianamenin Cumhuriyet savcılığına iadesine karar verilir.

Cumhuriyet savcısı, iddianamenin iadesi üzerine kararda gösterilen eksiklikleri tamamladıktan ve hatalı noktaları düzelttikten sonra soruşturma belgelerini aynı iddianameye bağlayıp yetkili mahkemesine gönderir, gerektiğinde yeniden iddianame düzenler.

Önödeme gerektiren hâlin varlığı nedeniyle iddianame iade olduğunda, Cumhuriyet

savcısı bunun için gerekli işlemi başlatır.

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Tasarı m. 178/1 bent 1'de iddianameye ilişkin düzenleme ile paralellik kurmak amacıyla "fizik kimlik" deyiminin kullanılması uygun görülmüştür.

Tasarı m. 178/son'da ödeme durumunda uygulamada yanlış anlamaya yer verecek ve gereksiz görülen ibareler metinden çıkarılmıştır.

İddianamenin reddi

Madde 179- İddianamenin ve soruşturma evrakının verilmesinden itibaren beş gün içinde mahkeme, soruşturma evresinde kamu davasının açılabilmesi için yeterli delil, iz, eser ve emarelerin toplanmamış bulunduğunu ve bu nedenle mahkemenin delil, iz, eser ve emareleri toplamak için araştırma yapmak zorunluluğu ile karşı karşıya kalacağını saptadığında iddianamenin reddine karar verir.

Bu karar üzerine Cumhuriyet savcısı yeniden soruşturma yapar ve sonuçta yeterli delil, iz, eser ve emare elde ederse yeniden kamu davası açar, aksi hâlde kovuşturmayaya yer olmadığına karar verir.

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Tasarı m. 179'da yer verilen, hazırlık soruşturmasının C. Savcılığı tarafından gereği gibi yapılmasını sağlamak açısından Türk Hukukunda önemli bir yenilik getiren iddianamenin reddi kurumunun aynen muhafaza edilmesi konusunda görüş birliğine ulaşılmıştır.

Prof.Dr. Erdener Yurtcan'ın "ara muhakeme"ye yer verilmesi yönündeki önerisi, hukuk sistemimize yabancı olduğu ve ilk soruşturmanın kaldırılmasının ortaya çıkardığı sakıncaların, iddianamenin reddi kurumuna yer verilmek suretiyle yeni tasarıda yeterince göz önünde bulundurulduğu gerekçesiyle heyetimizce kabul görmemiştir.

Kararlara itiraz

Madde 180- 178 ve 179 uncu maddeler gereğince verilen kararlara Cumhuriyet savcısı itiraz edebilir.

İddianamenin kabulü ve duruşma günü ile ilgili işlemler

Madde 181- Mahkeme başkanı veya hâkim, 178 ve 179 uncu maddelerde öngörülen hâller dışında iddianamenin kabulüne karar verir; Cumhuriyet savcısı ile sanığın avukatının görüşlerini aldıktan sonra duruşma gününü belirler; davanın bir veya birbirini izleyen birden çok duruşmada bitirilmesini sağlamak için gerekli tedbirleri duruşma hazırlığı aşamasında alır; iddianamede adları geçen sanık ve avukatını, suçun mağduru ile şikâyetçiyi, gerekli görülen tanık ve bilirkişileri gün ve saatini belirtmek suretiyle duruşmaya davet eder; duruşma için gerekli diğer çağrılarını yapar ve başkaca ispat araçlarının toplanmasına karar verebilir.

Sanık veya tanık veya bilirkişilerin çok sayıda olmasından veya sanığın sorgusunun

uzaması olasılığından dolayı duruşmanın bir günde bitmeyeceği anlaşılırsa, mahkeme başkanı veya hâkim tanıklarla bilirkişilerin hepsini veya bir kısmını hemen izleyen duruşmaya çağırabilir.

İddianamenin sanığa tebliği ve sanığın çağırılması

Madde 182- İddianame, davetiye ile birlikte sanığa tebliğ olunur.

Tutuklu olmayan sanığa tebliğ olunacak davetiyeye mazereti olmaksızın gelmediğinde *zorla getirme* veya yakalama müzekkeresi ile zorla getirileceği yazılır.

Tutuklu sanığın çağırılması 36 ncı madde gereğince duruşma gününün tebliği suretiyle yapılır. Sanıktan duruşmada kendisini savunmak için bir istemde bulunup bulunmayacağı ve bulunacaksa neden ibaret olduğunu bildirmesi istenir; avukatı da sanıkla birlikte davet olunur. Bu işlem, tutuklunun mahkeme önüne getirildiğinin ve avukatının çağrıldığıının bir tutanağa bağlanması suretiyle saptanır.

Yukarıdaki fıkralar gereğince davetiyenin tebliğiyle duruşma günü arasında en az bir hafta geçmesi gerekir.

Sanığın savunma delillerinin toplanması istemi

Madde 183- Sanık, tanık veya bilirkişinin davetini veya savunma delillerinin toplanmasını istediğinde, bunların ilişkin olduğu olayları göstermek suretiyle bu husustaki dilekçesini duruşma gününden en az beş gün önce mahkeme başkanına veya hâkime verir.

Bu dilekçe üzerine verilecek karar kendisine derhâl bildirilir.

Sanığın kabul edilen istemleri Cumhuriyet savcısına da bildirilir.

Daveti reddedilen kimsenin sanık tarafından doğrudan çağırılması

Madde 184- Mahkeme başkanı veya hâkim bir kimsenin daveti hakkındaki dilekçeyi reddettiğinde sanık, o kimseyi doğrudan doğruya davet ettirebileceği gibi önceden bir dilekçe vermeksizin de getirebilir.

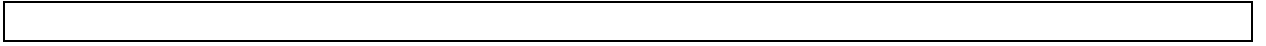
Doğrudan doğruya davet edilen kimse, yol giderleriyle kaybedeceği zaman için tarifesine göre verilmesi gerekli tazminat, davetiyenin tebliği sırasında, kendisine verilir veya mahkeme kalemine yatırıldığı bildirilirse, hazır bulunmakla yükümlüdür.

Doğrudan doğruya çağrılan kimsenin açıklamaları duruşma sırasında olayın aydınlatılmasına yararsa mahkemenin takdirine göre yukarıdaki fıkrada yazılı gider ve tazminatın Devlet Hazinesinden ödenmesine karar verilir.

Davet edilen tanıkların ad ve adreslerinin sanığa ve Cumhuriyet savcısına bildirilmesi

Madde 185- Sanık, doğrudan doğruya davet ettireceği veya duruşma sırasında getireceği bilirkişi ve tanıkların ad ve adreslerini Cumhuriyet savcısına makul süre içinde bildirir.

Cumhuriyet savcısı da, iddianamede gösterilen veya sanığın istemi üzerine davet edilen tanık ve bilirkişiler dışında gerek mahkeme başkanı veya hâkim kararıyla, gerek kendiliğinden başka kimseleri davet ettirecek ise bunların ad ve adreslerini sanığa yine makul süre içinde bildirir.

Tanık ve bilirkişinin naiple veya istinabe yoluyla dinlenmeleri

Madde 186- Hastalık veya malûllük veya giderilmesi olanağı bulunmayan başka bir nedenle bir tanık veya bilirkişinin uzun ve önceden bilinmeyen bir zaman için duruşmada hazır bulunmasının olanaklı bulunmayacağı anlaşılırsa, mahkeme onun bir naiple veya istinabe yoluyla dinlenmesine karar verebilir.

Bu hüküm konutlarının uzak bulunmasından dolayı davet edilmeleri zor olan tanık ve bilirkişinin dinlenmesinde de uygulanır.

Davayı görmekte olan mahkeme, kesin zorunluluk olmadıkça, büyükşehir belediye sınırları içerisinde bulunan şikâyetçi, katılan, sanık, avukat, tanık ve bilirkişilerin istinabe yoluyla dinlenmesine karar veremez.

İstinabe olunan mahkeme, büyükşehir belediye sınırları içerisinde ise, ilgililer kendi yargı çevresinde bulunmasa da, büyükşehir belediye sınırları içerisinde yerine getirilmesi gereken istinabe evrakını geri çevirmeyerek gereğini yapar.

Yemin verilmesi gereken hususlarda kişi yemin ettirildikten sonra dinlenir.

Yukarıdaki fıkralar içeriğine göre tanık veya bilirkişinin aynı anda video marifetiyle yayın tekniğinin uygulanması suretiyle dinlenebilmeleri olanağının varlığı hâlinde bu yöntem uygulanarak ifade alınır. Buna olanak verecek teknik donanımın kurulmasına ve kullanılmasına ilişkin esas ve usuller, Adalet Bakanlığınca İçişleri Bakanlığının görüşü alınarak çıkarılacak yönetmelikte gösterilir.

Tanık ve bilirkişinin dinleneceği günün bildirilmesi

Madde 187- Tanık veya bilirkişilerin, *istinabe suretiyle de olsa*, dinlenmesi için belirlenen gün, Cumhuriyet savcısına, sanığa ve avukata bildirilir. Düzenlenen tutanağın örneği hazır bulunan Cumhuriyet savcısına ve avukata verilir.

Yeniden keşif ve muayeneye ihtiyaç duyulursa, yukarıdaki fıkra hükümleri uygulanır.

Tutuklu olan sanık, ancak tutuklu bulunduğu yer mahkemesinde yapılacak bu tür işlerde hazır bulundurulmasını isteyebilir. Ancak, hâkim veya mahkeme tarafından zorunlu sayılan hâllerde tutuklu bulunan şüpheli veya sanığın da bu tür işlerde hazır bulunmasına karar verilebilir.

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

İstinabe yoluyla tanık dinlenmesi durumunda AIHS m. 6'ya yönelik bazı aykırılıkların gündeme gelebileceğini, bunu önlemek için m. 187'deki düzenlemenin, istinabe yoluyla tanık ve bilirkişi dinlenmesi durumunda da uygulanmasına açıklık getirilmesi sebebiyle gerekli değişiklik yapılmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

Duruşma

Duruşmanın açıklığı

Madde 188- Duruşma herkese açıktır.

Genel ahlâkın veya kamu güvenliğinin kesin olarak gerekli kıldığı hâllerde, duruşmanın bir kısmının veya tamamının kapalı yapılmasına mahkemece karar verilebilir.

Duruşmanın kapalı yapılması konusundaki gerekçeli karar ile hüküm açık duruşmada açıklanır.

Ses ve görüntü alıcı aletlerin kullanılması yasağı

Madde 189- 186 ncı maddenin son fıkrası ile 202 nci maddenin dördüncü fıkrası hükmü saklı kalmak üzere, adliye binası içerisinde ve duruşma başladıktan sonra duruşma salonunda her türlü sesli veya görüntülü kayıt ve nakil olanağı sağlayan aletler kullanılamaz. Bu hüküm, adliye binası içerisinde ve dışındaki diğer adli işlemlerin icrasında da uygulanır.

Yukarıdaki hükme aykırı hareket eden veya bu suretle elde edilmiş ses ve görüntüleri yayımlayanlar beşyüzmilyon liradan yirmimilyar liraya kadar para cezası ile cezalandırılır.

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Maddede yer alan ağır para cezası yeni TCK da yer verilmediği için para cezası olarak değiştirilmiştir.

Açıklığın kaldırılması hakkında karar

Madde 190- 188 inci maddede gösterilen hâllerde, açıklığın kaldırılması istemine ilişkin olarak yapılacak duruşma, istem üzerine veya mahkemece uygun görülürse kapalı yapılır.

Zorunlu kapalılık

Madde 191- Onsekiz yaşını doldurmamış olanlarla ilgili duruşma kapalı yapılır; hüküm de kapalı duruşmada açıklanır.

Kanunlarda cezalardan ayrı olarak hükmedilebileceği belirtilmiş olan güvenlik tedbirlerine ilişkin duruşmalar kapalı olarak yapılır; hüküm de kapalı duruşmada açıklanır.

Kapalılık kararının ve nedenlerinin yazılması

Madde 192- Açıklığın kaldırılması kararı, nedenleriyle birlikte tutanağa geçirilir.

Kapalı duruşmada bulunabilme

Madde 193- Kapalı duruşmada mahkeme, bazı kişilerin hazır bulunmasına izin verebilir. Bu hâlde adı geçenler, duruşmanın kapalı olmasını gerektiren hususları açıklamamaları bakımından uyarılırlar ve bu husus tutanağa yazılır.

Kapalı duruşmanın içeriği hiçbir iletişim aracıyla yayımlanamaz.

Açık duruşmanın içeriği, millî güvenliğe veya genel ahlâka veya kişilerin saygınlık, onur ve haklarına dokunacak veya suç işlemeye kışkırtacak nitelikte ise; mahkeme, bunları önlemek amacı ile ve gerektiği ölçüde duruşmanın içeriğinin kısmen veya tamamen yayımlanmasını yasaklar ve kararını açık duruşmada açıklar.

Açık ve kapalı duruşma içeriğini yasağa aykırı olarak yayımlayanlar, beşyüzmilyon liradan yirmimilyar liraya kadar para cezası ile cezalandırılır.

Duruşmada hazır bulunacaklar

Madde 194- Duruşmada, hükme katılacak hâkimler ve Cumhuriyet savcısı ile zabıt kâtabinin ve Kanunun zorunlu müdafiliği kabul ettiği hâllerde avukatın hazır bulunması şarttır.

Sulh ceza mahkemelerinde yapılan duruşmalarda Cumhuriyet savcısının *bulunması zorunlu değildir*.

Bir duruşmada bitmeyecek davada, herhangi bir nedenle bulunamayacak üyenin yerine geçmek ve oya katılmak üzere yedek üye bulundurulabilir.

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Hükümün ikinci fıkrasında yer alan sulh ceza mahkemelerinde yapılan duruşmada C. savcısının bulunmayacağı yönündeki düzenleme, gerektiğinde C. Savcısı'nın duruşmaya katılabilmesine olanak sağlamak amacıyla "bulunması zorunlu değildir" şeklinde değiştirilmiştir.

Birden çok Cumhuriyet savcısı ve avukatın duruşmaya katılması

Madde 195- Birden çok Cumhuriyet savcısı ve birden çok avukat aynı zamanda duruşmaya katılabilecekleri gibi aralarında işbölümü de yapabilirler.

Ara verme

Madde 196- Duruşmaya, ara verilmeksizin devam edilerek hüküm verilir. Ancak, zorunlu hâllerde en kısa süre verilmek koşuluyla davanın makul sürede sonuçlandırılmasını olanaklı kılacak surette duruşmaya ara verilebilir.

Kanunun *zorunlu müdafiliği* kabul ettiği hâller dışında avukatın mazeretinin bulunması, duruşmaya ara verme istemi için sanığa bir hak vermez. 182 nci maddede belirlenen süreye uyulmamış ise duruşmaya ara verilmesini istemeye hakkı olduğu sanığa hatırlatılır.

Duruşmanın başlaması

Madde 197- Mahkeme başkanı veya hâkim, duruşmanın başladığını, iddianamenin kabulü kararını okuyarak açıklar; sanığın ve avukatının hazır bulunup bulunmadığını, çağrılmış tanık ve bilirkişilerin gelip gelmediklerini saptar. Tanıklar duruşma salonundan dışarı çıkarılırlar.

Bundan sonra mahkeme başkanı veya hâkim, sanığın açık kimliğini ve kişisel durumunu saptar. Sonra iddianame veya iddianame yerine geçen belge okunur. Daha sonra sanığa, yüklenen suç hakkında konuşmama ve 147 nci maddede belirtilen diğer hakları bildirilir. Sanık açıklamada bulunmaya hazır olduğunu bildirdiğinde usulüne göre sorguya çekilir.

Başkan veya hâkimin görevi

Madde 198- Mahkeme başkanı veya hâkim, duruşmayı yönetir ve sanığı sorguya çeker; delillerin ikame edilmesini sağlar.

Duruşmada ilgili olanlardan biri duruşmanın yönetimine ilişkin olarak mahkeme başkanı tarafından emrolunan bir tedbirin hukuken kabul edilemeyeceğini öne sürerse mahkeme, bu hususta bir karar verir.

Sanığın gelmemesi

Madde 199- Kanunun ayırık tuttuğu hâller saklı kalmak koşulu ile mahkemeye gelmemiş sanık hakkında duruşma yapılmaz.

Gelmemenin geçerli nedenleri ispat edilmezse sanığın ihzarına karar verilir.

Yargılandığı suçtan ötürü verilmiş tutuklama kararından sonra firar eden sanığın, duruşmada sorguya çekilmiş ve artık duruşmada hazır bulunması mahkemece gerekli görülmemiş olması hâlinde avukatı varsa onunla, avukatı yoksa mahkemece bir *müdafî görevlendirilmesinin* barodan istenmesine karar verilerek, *müdafîin* huzuruyla dava yokluğunda görülür ve bitirilebilir.

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Hükmün üçüncü fıkrası, m.156 hükmüne paralel olarak müdafî görevlendirilmesi şeklinde değiştirilmiştir.

Sanığın mahkemeden uzaklaşması

Madde 200- Mahkemeye gelen sanığın duruşmanın devamı süresince hazır bulunması sağlanır ve savuşmasının önüne geçmek için mahkeme başkanı veya hâkim gereken tedbirleri alır; duruşmaya ara verildiği sürece sanığı gözetim altına da alabilir.

Sanık savuşur veya ara vermeyi izleyen duruşmaya gelmezse, dava hakkında önceden kendisi sorguya çekilmiş ve artık huzuruna mahkemece gerek görülmemiş olursa, dava yokluğunda bitirilebilir. Ancak sanığın avukatı yoksa mahkemece öncelikle bir *müdafî görevlendirilmesinin* barodan istenmesine karar verilir.

Sanığın, kendisini bilerek ve isteyerek yargılanabilme ehliyetinden yoksun bir duruma soktuğu bilirkişi incelemesi sonucunda sabit olur ve bu durum, duruşmanın sanığın yüzüne karşı yürütülmesine veya devamına engel oluşturur ve mahkeme de sanığın duruşmada hazır bulunmasını gerekli görmez ise, mahkeme duruşmayı sanığın yokluğunda sürdürüp davayı bitirir. Ancak sanığın avukatı yoksa mahkemece öncelikle barodan bir *müdafî görevlendirilmesi* istenir.

Yukarıdaki hükmün uygulanabilmesi için, sanığın mahkemece iddianamenin kabulünden sonra, üzerine atılan iddialar hakkında bir hâkim huzurunda gerekli açıklamaları yapmak olanağına sahip bulunmuş olması gerekir.

Sanık, henüz hüküm verilmeden yargılanabilme ehliyetini elde edecek olursa duruşmaya kabul edilir ve yokluğunda gerçekleştirilen işlemler kendisine anlatılır.

Sanığın yokluğunda duruşma

Madde 201- Suç, yalnız veya birlikte olarak para, hafif hapis ve müsadere cezalarını gerektirmekte ise sanık gelmese bile duruşma yapılabilir. Bu gibi hâllerde sanığa gönderilecek davetiyede kendisi gelmese de duruşmanın yapılacağı yazılır.

Sanığın duruşmadan vâreste tutulması

Madde 202- Mahkemece sorgusu yapılmış olan sanık veya bu hususta sanık tarafından

yetkili kılındığı hâllerde avukatı isterse, mahkeme sanığı duruşmada hazır bulunma zorunluluğundan vâreste kılabilir.

Sanık, üst sınırı beş yıl ve daha fazla hürriyeti bağlayıcı cezayı gerektiren suçlar hariç olmak üzere, davaya esas olan olaylar üzerine istinabe suretiyle sorguya çekilebilir. Sorgu için belirlenen gün, Cumhuriyet savcısı ile sanık ve avukata bildirilir. Cumhuriyet savcısı ile avukatın sorgu sırasında hazır bulunması zorunlu değildir. Sorgusundan önce sanığa, ifadesini esas mahkemesi huzurunda vermek isteyip istemediği bir defa daha sorulur.

Sorgu tutanağı duruşmada okunur.

Yukarıdaki fıkralar içeriğine göre sanığın aynı anda video marifetiyle yayın tekniğinin uygulanması suretiyle sorgusunun yapılabilmesi olanağının varlığı hâlinde bu yöntem uygulanarak sorgu yapılır.

Hastalık veya disiplin önlemi ya da zorunlu diğer nedenlerle yargılamanın yapıldığı yargı çevresi dışındaki bir hastane veya tutukevine nakledilmiş olan tutuklunun sorgusu yapılmış olmak koşuluyla hazır bulundurulmasına gerek görülmeyen duruşmalar için getirilmemesine mahkemece karar verilebilir.

Sanığın avukat gönderebilmesi

Madde 203- Sanık hazır bulunmasa da avukatı bütün duruşmalarda hazır bulunmak yetkisine sahiptir.

Sanık hazır bulunmaksızın yapılan duruşmada eski hâle getirme koşulu

Madde 204- Duruşma, sanık hazır bulunmaksızın yapılırsa, mahkemenin karar ve işlemlerinin kendisine tebliği tarihinden itibaren, *sanık* bir hafta içinde, sürenin geçmesinden doğan sonuçları gidermek için, yasal nedenlere dayanarak, mahkemenin o karar ve işlemleri hakkında eski hâle getirme isteminde bulunabilir.

Ancak, sanık kendi istemi üzerine duruşmada hazır bulunmak zorunluluğuna *tâbi* tutulmamış veya avukatı aracılığıyla temsil edilmek yetkisini kullanmış olursa artık eski hâle getirme isteminde bulunamaz.

Sanığın zorla getirilebilmesi

Madde 205- Mahkeme, sanığın hazır bulunmasına ve ihzar veya yakalama müzekkeresiyle zorla getirilmesine her zaman karar verebilir.

Sorgu sırasında sanığın mahkemeden çıkarılabilmesi

Madde 206- Sanığın yüzüne karşı suç ortaklarından birinin gerçeği söylemeyeceğinden endişe edilirse, mahkeme, sorgu ve dinleme sırasında o sanığın mahkeme salonundan çıkarılmasına karar verebilir.

Sanık tekrar getirildiğinde, tutanaklar okunur ve gerektiğinde içeriği anlatılır.

Doğrudan soru yöneltme

Madde 207- Cumhuriyet savcısı ve *diğer* taraflar, avukatları sanığa, katılana, tanıklara, bilirkişilere ve duruşmaya çağırılmış diğer kişilere mahkeme başkanı veya hâkimden söz

isteyerek doğrudan soru yöneltebilirler. Sanık ve katılan da mahkeme başkanı veya hâkim aracılığı ile soru yöneltebilir. Yöneltilen soruya itiraz edildiğinde sorunun yöneltilmesinin gerekip gerekmediğine, 214 üncü maddedeki esaslara göre mahkemece karar verilir.

Mahkeme üyelerinin soru yönelmeleri

Madde 208- Başkan, istemleri üzerine mahkeme üyelerinin de tanıklara ve bilirkişilere soru yönelmelerine olanak tanır.

Tercüman bulundurulacak hâller

Madde 209- Sanık veya suçun mağduru Türkçe bilmiyorsa bir tercüman aracılığıyla kendilerine Cumhuriyet savcısının ve avukatın son iddia ve savunmaları ile gerekli ve yararlı olan duruşma ve dosya içeriği tercüme edilir.

Sağır ve dilsiz olan sanığa veya suçun mağduruna bunlar yazıyla bildirilemeyecek olursa 58 inci madde gereğince işlem yapılır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Duruşmanın Düzen ve Disiplini

Duruşmanın düzen ve disiplini

Madde 210- Duruşmanın düzen ve disiplini, mahkeme başkanı veya hâkim tarafından sağlanır.

Mahkeme başkanı veya hâkim, duruşma sırasında ne suretle olursa olsun, düzeni bozan dinleyici, tanık, bilirkişi, malen sorumlu, katılan veya diğer kişilerin salondan çıkarılmasını emreder.

Kişi dışarı çıkarılması sırasında direnç gösterir veya karışıklıklara neden olursa yakalanır ve hâkim veya mahkeme tarafından verilecek bir kararla derhâl yedi günden onbeş güne kadar disiplin hapsine konulur.

Mahkeme başkanı veya hâkim, onsekiz yaşını doldurmamış olan çocukların veya bunlardan bazılarının duruşmada bulunmamalarına karar verebilir.

Sanığın dışarı çıkarılması

Madde 211- *Sanık*, davranışları nedeniyle, hazır bulunmasının duruşmanın düzenli olarak yürütülmesini tehlikeye sokacağı anlaşıldığında, duruşma salonundan çıkarılır. Mahkeme, sanığın duruşmada hazır bulunmasını dosyanın durumuna göre savunması bakımından zorunlu görmezse, duruşmayı yokluğunda sürdürür ve bitirir. Ancak, sanığın avukatı yoksa mahkemece öncelikle bir *müdafî* atanır. Duruşmaya yeniden alınmasına karar verilen sanığa, yokluğunda yapılan işlemler açıklanır.

Dışarı çıkarılan sanık, görevliler tarafından, duruşmanın sonuna kadar muhafaza altında tutulur. Her duruşma sonunda sanığa zabıt kâtibi, bulunmadığı duruşmaya ilişkin tutanakları okur ve Cumhuriyet savcısının iddiaları ile mahkemenin sanığın bulunmadığı döneme ilişkin kararlarını tebliğ eder.

Duruşma sırasında işlenen suç hakkında işlem

Madde 212- *Duruşma yapılırken işlenen suçların failleri hakkında, re'sen veya Cumhuriyet savcısının istemi üzerine, olay mahkemece bir tutanağa bağlanır. Suçun faili ve varsa avukatı ve gerektiğinde tanıklar ile Cumhuriyet savcısı dinlendikten sonra, fail ve evraki Cumhuriyet savcılığına gönderilir.*

Yukarıda belirtilen suçları işleyenler hakkında hâkim veya mahkeme 210 uncu maddede yer alan tedbir ve yaptırımları ayrıca uygulayabilir.

Bu suçun yargılanmasında duruşma sırasında görevli hâkim, Cumhuriyet savcısı ve zabıt kâtabi görev alamazlar.

Failin avukat olması halinde Avukatlık Kanunu hükümleri uygulanır.

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Madde 212 b.1'de yer alan kabahat terimi yeni TCK'da kabahatlere yer verilmediği için madde metninden çıkarılmıştır. Bu nedenle madde yeniden düzenlenmiş hükümdeki cürüm-kabahat ayırımına son verilmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Delillerin İkamesi

Delillerin ikamesi ve reddi

Madde 213- Delillerin ikamesi, tanıkların ve bilirkişinin dinlenmesi ve diğer ispat araçlarının ortaya konulması demektir.

Sanığın sorguya çekilmesinden sonra delillerin ikamesine başlanır. Ancak, sanığın sorgusunun yapılmamış olması delillerin ikamesine engel olmaz. Sonradan gelen sanığa, ikame edilen deliller bildirilir.

İkamesi istenilen herhangi bir delil aşağıda yazılı hâllerde reddolunabilir:

1. Delil ikamesi kanun hükümlerine aykırı ise,
2. Delilin belli, açık bir hususa ilişkin olması nedeniyle ikamesi gereksiz ise,
3. *Delil sanık lehine önceden sabit olmuş bir duruma ilişkin ise,*
4. Delil olayı ispatlamak bakımından hiçbir suretle amaca uygun değilse,
5. Delil ikamesi istemi davayı uzatmak maksadıyla yapılmışsa,
6. Sanığı şüpheden kurtaracak önemli bir iddia ileri sürülüp de bu iddiada belirtilen olay, ispatı gerektirmeyecek nitelikte ise.

Üçüncü fıkra hükmü, hâkim tarafından yürütülen soruşturmada veya 183 üncü madde gereğince duruşma hazırlığında veya ilk olarak duruşmaya davet edilip dinlenmeleri istenilen tanıklar ve bilirkişiler hakkında ve diğer ispat araçlarının ortaya konulması hâlinde de uygulanır.

Cumhuriyet savcısı, katılan, sanık veya avukatı birlikte rıza gösterirlerse, tanığın veya bilirkişinin dinlenmesinden veya başka herhangi bir delilin ikamesinden vazgeçilebilir.

Katılan, sadece kişisel haklarını ispat için gösterdiği delilden her zaman vazgeçebilir.

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Madde 213 b.3, delilin karara etkisinin olup olmadığı nihai kararla anlaşılacağından "delil ile ispat edilmek istenen olayın karara etkisi yoksa" şeklindeki düzenleme madde metninden çıkarılmıştır. Gerçekte delillerin serbestliği ilkesinden hareketle delilin karara etkili olup olmayacağı esas itibarıyla delil kabul edilip incelendikten sonra anlaşılır; delil ile ispat edilmek istenen olayın karara etkisi yoksa ibaresi belirsiz ve keyfiliğe yol açacak niteliktedir.

Madde 213 b.4, delil hiçbir suretle maksada elverişli değilse ibaresi daha somutlaştırılmak amacıyla "olayı ispatlamak bakımından" şeklinde değiştirilmiştir.

Delillerin ikamesi hususundaki istem ve kararlar

Madde 214- Bir delilin ikamesine ilişkin istemin reddi söz konusu olur veya bazı delillerin ikamesine izin verilmesi gerçeğin ortaya çıkarılmasına yardımcı olmaksızın yargılamanın ertelenmesini gerektirir ise mahkeme bu hususta bir karar verir.

Mahkeme, maddî gerçeğin ortaya çıkarılması amacıyla re'sen veya istem üzerine bütün ispat araçlarının hazırlanmasını ve ortaya konulmasını karar altına alabilir.

Delil ve olayın geç bildirilmesi

Madde 215- Delil toplanması istemi, delilin veya ispat edilmek istenen olayın geç bildirilmiş olması nedeniyle reddedilemez.

Dinlenecek tanık veya bilirkişinin adı katılana veya *sanık ve müdafine* veya Cumhuriyet savcısına geç tebliğ edilmiş veya ispat edilecek olay adı geçenlere gereken bilgileri elde etmeye olanak vermeyecek derecede geç bildirilmişse, delillerin ikamesi sona ermeden önce bilgi almak üzere duruşmanın ertelenmesi istenebilir.

Mahkeme başkanı veya hâkim emriyle davet olunacak tanıklar ve bilirkişiler hakkında Cumhuriyet savcısı, katılan, sanık *ve müdafii* de bu hakka sahiptirler.

Bu istemler hakkında mahkemece karar verilir.

Tanığın dinlendikten sonra mahkemeden çıkabilmesi

Madde 216- Tanıklar dinlendikten sonra ancak mahkeme başkanı veya hâkimin izniyle mahkemeden çıkabilirler. Bunun için önce Cumhuriyet savcısına, taraflara ve avukatlarına sorulur.

Dinlenmesine mahkemece karar verilmiş olan bilirkişiler hakkında 69 uncu madde hükümleri uygulanır.

Duruşmada okunması zorunlu belge ve tutanaklar

Madde 217- Delil olarak kullanılacak belgeler ve diğer yazılar, adli sicil özetleri ve *nüfus kayıtlarında* yer alan bilgiler duruşmada okunur.

Bu hüküm, keşif, muayene ve naip veya istinabe yoluyla dinlenen tanığın ifade tutanakları hakkında da uygulanır.

Naip veya istinabe yoluyla sorgusu yapılan sanığa ilişkin sorgu tutanakları da duruşmada okunur.

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Kişisel hal sicilleri kelimesi emniyet kayıtları uygulamada mahkemeye emniyetçe getirildiği bu da sanık hakkında olumsuz değer yargısına yol açtığı için nüfus kayıtları şeklinde değiştirilmiştir.

Duruşmada okunmayacak belgeler

Madde 218- 1. Olayın delili, sadece bir tanığın bilgi ve görgüsünden ibaret ise bu tanık duruşmada mutlaka dinlenir.

Daha önce yapılan dinleme sırasında düzenlenmiş tutanağın veya yazılı bir açıklamanın okunması dinleme yerine geçemez.

2. Tanıklıktan çekinebilecek olan kişi, duruşmada tanıklıktan çekindiğinde, önceki ifadesine ilişkin tutanak okunamaz.

3. *Sanığın tavır ve hareketine ilişkin açıklamayı içeren belgeler dosyada yer alsa da duruşmada okunamaz.*

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Maddenin birinci bendi vasıtasızlık ilkesini sağlamak amacıyla getirilmiştir. İki ve üçüncü bendi ise

diğer okunmayacak belgeleri düzenlediği için tüm hususlar aynı madde altında düzenlenmiştir. Maddenin 3.bendi daha açık ve anlaşılır olması amacıyla değiştirilmiştir. Bu düzenlemenin getiriliş sebebi sanık hakkındaki güvenlik soruşturmaı vb. belgelerin okunarak mahkemenin etkilenmesi önlenmek istenmektedir. Somut delille dayanmayan doküman niteliğindeki çeşitli devlet kurum ve kuruluşlarınca gönderilen belgeler anlaşılmalıdır. Bununla birlikte sanık hakkındaki temel cezanın belirlenmesi anlamındaki belgeler madde kapsamına girmez.

Duruşmada okunmasıyla yetinilebilecek belgeler

Madde 219- Aşağıdaki hâllerde tanık veya sanığın suç ortağının dinlenmesi yerine daha önce yapılan dinleme sırasında düzenlenmiş tutanak okunabilir:

1. Tanık veya sanığın suç ortağı ölmüş veya akıl hastalığına tutulmuş olur veya bulunduğu yer öğrenilemezse,
2. Tanık veya sanığın suç ortağının duruşmada hazır bulunması, hastalık, sakatlık veya ortadan kaldırılamayan başka bir engel nedeniyle belli olmayan bir süre için olanaklı değilse,
3. İfadesinin önem derecesi itibarıyla tanığın duruşmada hazır bulunması gerekli sayılmıyorsa,
4. Cumhuriyet savcısı, katılan, sanık veya *müdafii* tutanakların okunmasına birlikte rıza gösterirlerse.

Tanık veya sanığın suç ortağı ölmüşse veya başka bir nedenle kısa bir zaman içinde mahkemece dinlenemeyeceklerse, başka suretle gerçekleşmiş olan dinlenmelerine ilişkin tutanaklarla kendilerinin yazmış olduğu yazılı açıklamaları içeren belgeler okunabilir.

Yukarıdaki fıkralarda belirtilen hâllerde, okumaya ve dinlemeden vazgeçilmesine mahkemece karar verilir ve gerekçesi kararda açıklanır.

Tanığın önceki ifadesinin okunabileceği hâller

Madde 220- Tanık, bir hususu hatırlayamadığını söylerse önceki ifadesini içeren tutanağın ilgili kısmı okunarak hatırlamasına yardım edilir.

Tanığın duruşmadaki ifadesiyle önceki ifadesi arasında çelişki bulunduğunda, evvelce alınmış ifadesi bütünüyle okunarak çelişkinin giderilmesine çalışılır.

Sanığın önceki ifadesinin okunabileceği hâller

Madde 221- Sanığın hâkim tarafından düzenlenen tutanaktaki ifadesi aynı davada ikrarına delil olmak üzere okunabilir.

Sanığın ifadeleri arasında çelişki bulunur ve çelişki giderilemezse önceden alınmış ifadesi okunabilir.

İfadelerin okunduğunun tutanağa yazılması

Madde 222- 220 ve 221 inci maddelerde açıklanan hâllerde okuma ve nedenleri tutanağa yazılır.

Rapor, belge ve diğer yazıların okunması

Madde 223- Bir açıklamayı ve görüşü içeren resmî belge ve diğer yazılar ve fennî muayene ve doktor raporlarının okunmasından sonra gerekli görülürse belge ve diğer yazılar veya raporda imzası bulunanlar, açıklamada bulunmak üzere duruşmaya çağrılabilirler.

Açıklama ve görüş veya rapor bir kurul tarafından verilmişse mahkeme, kurulun görüşünü açıklamak üzere görevi, üyelerden birine vermeyi kurula önerebilir.

Bilimsel görüşlere ilişkin açıklama, bu Kanunun 69 ve 72 nci madde hükümlerine göre yapılır.

Dinlenme ve okunmadan sonra Cumhuriyet savcısına, katılana, sanığa ve avukatlarına ne diyeceğinin sorulması

Madde 224- Tanığın, bilirkişinin veya sanığın suç ortağının dinlenmesinden ve herhangi bir belgenin okunmasından sonra bunlara karşı bir diyecekleri olup olmadığı Cumhuriyet savcısına, hazır bulunan katılana, sanığa ve avukatlarına sorulur.

Katılanın, Cumhuriyet savcısının ve sanığın iddiaları ve sözleri

Madde 225- Delillerin ikame ve tartışılması bittikten sonra söz, katılana ve ondan sonra Cumhuriyet savcısına ve daha sonra da hemen sanığa verilir.

Cumhuriyet savcısı sanığa, sanık ve *müdafii de* Cumhuriyet savcısına yanıt verebilirler. Başkanın izniyle katılan da yanıt verebilir. En son söz sanığındır.

Sanık adına *müdafii* tarafından savunmada bulunulsa da, savunmaya ekleyecek başka bir şey olup olmadığı sanığa sorulur.

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatlarına göre de 15.11.1997 tarihli Zana kararında da belirtildiği üzere son söz sanığa aittir. Daha önceki duruşmalarda hangi gerekçelerle olursa olsun konuşmayan bir sanığın zaten konuşmamakta direndiği gerekçesiyle bulunduğu başka bir yer tutukevinden duruşmaya getirilmeyerek son sözü sorulmaksızın karar verilmesi halinde adil yargılanma hakkı ihlal edilmiş olur. Zira sanık belki de bu son söz hakkını kullanıp savunmasını yapabilir.

Delilleri takdir yetkisi

Madde 226- Kanunun ayrıca hüküm koyduğu hâller dışında, suçun varlığı ve sanığın sorumluluğu her türlü delille saptanabilir ve hâkim bu hususta vicdanî kanaatine göre hüküm verir. Hâkim, kararını ancak duruşmaya getirilmiş ve huzurunda tartışılmış delillere dayandırabilir.

Görülmekte olan ceza davasının hükme bağlanması, idarî düzenleyici işlemlerin veya emirlerin yasallığının takdirini gerektirdiğinde mahkemeler, bu işlem ve emirleri değerlendirerek sonucuna göre hüküm kurabilirler.

Soruşturma ve kovuşturma ile görevli olanların hukuka aykırı olarak elde ettikleri deliller hükme esas alınmaz.

Ceza mahkemelerinin ek yetkisi

Madde 227- Bir fiilin suç olup olmaması veya niteliğinin saptanması ceza hukuku dışındaki bir sorunun çözümüne bağlı ise ceza mahkemesi bunun hakkında da ceza işlerindeki

usul ve deliller için geçerli kurallara göre karar verir.

Bununla birlikte mahkeme, çözülmesi uzmanlığı gerektiren bir sorun söz konusu olduğunda yargılamaya ara vererek hukuk davası veya idarî dava açılması için ilgililere süre verebilir.

Yetkili mahkemeden bu hususta bir hüküm çıkmasını da bekleyebilir.

Son soruşturma sırasında suçtan zarar görenlerle sanıkların yaşlarında ceza hükümleri bakımından gerekli görülecek düzeltmelerin Nüfus Kanunundaki usule göre yerine getirilmesi ceza mahkemesine aittir. Bu hususta verilecek karara karşı esas hükümle birlikte istinaf yoluna, karar bölge adliye mahkemesi tarafından verildiğinde temyiz yoluna başvurulabilir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Duruşma Tutanağı

Duruşma tutanağı

Madde 228- Duruşma için tutanak tutulur. Tutanak, mahkeme başkanı veya hâkim ile zabıt kâtibi tarafından imzalanır. Mahkemece gerekli görüldüğünde, bu hususta teknik araçlardan da yararlanılabilir. Bu suretle sonradan düzenlenecek duruşma tutanaklarının, duruşma aşamalarına uygun olduğu, mahkeme başkanı veya hâkim ile tutanağı düzenleyen zabıt kâtibi tarafından onanır.

Mahkeme başkanının mazereti bulunursa tutanak, üyelerin en kıdemlisi tarafından imzalanır.

Duruşma tutanağının içereceği hususlar

Madde 229- Duruşma tutanağında;

1. Duruşmanın yapıldığı yer ve tarih,
2. Hâkimlerin, Cumhuriyet savcısının, zabıt kâtibinin ve varsa tercümanın adları,
3. İddianamede nitelendirildiği gibi suçun ne olduğu,
4. Katılanların, sanıkların ve avukatlarının adları,
5. Duruşmanın açık mı, yoksa kapalı mı yapıldığı, belirtilir.

Duruşma tutanağına geçirilecek diğer hususlar

Madde 230- Tutanakta, duruşmanın seyrini ve sonuçlarını ana çizgileriyle yansıtan ve yargılama usulünün bütün temel kurallarına uyulduğunu gösteren unsurlara yer verilir. Tutanakta ayrıca okunan veya 219 uncu madde gereğince okunmasından vazgeçilmiş bulunan yazılar belirtilir ve duruşma süresince öne sürülen istemler, verilen kararlar ve hüküm fıkrası yer alır.

Duruşmada alınan ifadelerin özetleri tutanağına geçirilir.

Duruşmada bir olayın, bir ifadenin veya bir açıklamanın kelime kelime saptanması önem kazanırsa, mahkeme başkanı veya hâkim, re'sen veya istem üzerine duruşmanın tam olarak tutanağına geçirilmesine ve yazılanın okunmasına karar verir. İstem reddi hâlinde

gerekçesi tutanakta belirtilir.

Tutanak hazırlanmadan hüküm tebliğ edilemez.

Duruşma tutanağının ispat gücü

Madde 231- Duruşmanın nasıl yapılacağı hakkındaki yasal şekil ve usullere uyulup uyulmadığı ancak tutanakla ispat olunabilir. Tutanağın bu kısmına karşı yalnız sahtecilik iddiası yöneltilebilir.

İKİNCİ KISIM

Kamu Davasının Sonuçlandırılması

BİRİNCİ BÖLÜM

Duruşmanın Sonuçlandırılması, Karar ve Hüküm

Duruşmanın sonuçlandırılması, karar ve hüküm

Madde 232- Duruşmanın bittiği bildirildikten sonra karar verilir.

Sanığın beraatine, mahkûmiyetine, davanın reddine, ortadan kaldırılmasına, düşmesine, yargılamanın durmasına, mahkemenin görevsizliğine, yetkisizliğine, hükmün geri bırakılmasına, ceza ehliyetsizliği nedeniyle ceza verilmesine yer olmadığına, *tedbire*, davanın ve cezanın ertelenmesine ilişkin kararlar davayı sona erdirir.

Sanığın beraatine, mahkûmiyetine, davanın reddine, ortadan kaldırılmasına, düşmesine ilişkin kararlar ile adlî yargı dışındaki bir yargı merciine yönelik görevsizlik, ceza ehliyetsizliği nedeniyle ceza verilmesine yer olmadığına, *tedbire*, dava ve cezanın ertelenmesine ilişkin kararlar hüküm sayılır.

Aynı fiil nedeniyle, aynı sanık için önceden verilmiş bir hüküm veya açılmış bir dava varsa davanın reddine karar verilir.

Kovuşturmanın yapılması koşula bağlı tutulmuş olup da koşulun gerçekleşmediği anlaşılırsa, gerçekleşmesini beklemek üzere, yargılamanın durmasına karar verilir.

Davanın ortadan kaldırılması veya düşmesi hâlleri varsa veya yargılama koşulunun gerçekleşmeyeceği anlaşılırsa davanın ortadan kaldırılmasına veya düşmesine karar verilir.

Derhâl beraat kararı verilebilecek hâllerde durma, ortadan kaldırma veya düşme kararı verilemez.

Bu maddede yer alan ve hüküm niteliği taşımayan yargılamanın durmasına, mahkemenin yetkisizliğine ve hükmün geri bırakılmasına ilişkin kararlara itiraz edilebilir. Adlî yargı içerisindeki mahkemeler bakımından verilen görevsizlik kararları hakkında 6 ncı madde hükmü saklıdır.

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Maddenin 2. fıkrasındaki "evlenme nedeniyle" sözcüğü TCK ile uyumlu hale getirilmek amacıyla metinden çıkartılmıştır. Gerçekten TCK Tasarısında, evlenme nedeniyle cezanın ertelenmesi hali kaldırılmıştır.

Hükmün geri bırakılması, denetimli serbestlik

Madde 233- Sanığa yüklenen suçtan dolayı yapılan yargılama sonunda fiilin cezası, yalnız veya birlikte para *cezası veya* en çok üç yıla kadar (üç yıl dahil) hapis cezasından ibaret bulunduğu mahkeme, bir yıl ile iki yıl arasında belirleyeceği bir denetim süresi içinde sanığı denetimli serbestlik tedbirine tâbi tutarak, hükmün açıklanmasını geri bırakabilir. Bu süre içinde dava zamanasını durur.

Hükmün geri bırakılması için gerekli koşullar şunlardır:

1. Bir suç nedeniyle sanık aleyhinde ilk defa kamu davası açılmış olması,

<p>2. Sanığın yeniden suç işlemeyeceği hususunda kanaat <i>getirilmiş</i> olması,</p> <p>3. Sanık hakkında kişilik özellikleri itibarıyla bir cezaya hükmedilmesine gerek görülmemesi,</p> <p>4. Suçun neden olduğu zararların giderilmiş olması,</p> <p>5. Suçla bozulan huzur ve sükûnun <i>yeniden sağlanmış olması</i>.</p> <p>Bu karara itiraz edilebilir.</p> <p>Hakkındaki hüküm geri bırakılmış olan sanık, denetim süresi içinde bir suç işler veya denetimli serbestlik tedbirinde kendisine yüklenen davranış kurallarını ısrarla ihlâl edecek olursa mahkeme geri bıraktığı hükmü açıklar.</p> <p>Denetim süresi, kanun ve denetim koşullarına uygun olarak geçirildiğinde davanın düşmesine karar verilir. Müsadere olunan veya suç nedeniyle mülkiyeti Devlete geçmiş olan şeyler geri verilmez.</p> <p><i>TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ</i> <i>Madde 233 f.1 deki hafif hapis cezası terimi yeni TCK'da bu ayırım kaldırıldığı için metinden çıkarılarak para cezası şekline dönüştürülmüştür.</i></p>
<p>Karar ve hükümlerde gerekli oy sayısı</p> <p>Madde 234- Mahkemece karar ve hükümler oybirliği veya oyçokluğuyla verilir. Karşı oya tutanakta yer verilir; gerekçesi de tutanakta gösterilir. Gerekçeli karar ve hükümde nedenlerin gösterilmesi zorunludur.</p>
<p>Hükmün konusu ve suçu değerlendirmede mahkemenin yetkisi</p> <p>Madde 235- Hükmün konusunu, duruşmanın sonucuna göre iddianamede gösterilen ve kanun maddeleri belirtilerek nitelendirilen fiil oluşturur.</p> <p>Fiili değerlendirmede mahkeme, iddia ve savunmalarla bağlı değildir.</p>

İKİNCİ BÖLÜM

Suç Niteliğinde Değişiklik ve Yeni Suç

Suçun niteliğinin değişmesi

Madde 236- Sanık, suçun hukukî niteliğinin değişmesinden önce haber verilip de savunmasını yapabilecek bir hâlde bulundurulmadıkça, iddianamede yasal unsurları gösterilen suçun değındiğı kanun hükmünden başkasıyla mahkûm edilemez.

Cezanın artırılmasını veya cezaya ek olarak güvenlik tedbirlerinin uygulanmasını gerektirecek hâller, ilk defa duruşma sırasında ortaya çıktığında aynı hüküm uygulanır.

Ek savunma verilmesini gerektiren hâllerde istem üzerine sanığa ek savunmasını hazırlaması için süre verilir.

Bundan başka mahkeme, meydana gelen değişiklikler nedeniyle iddia ve savunmanın gerekli şekilde hazırlanabilmesi için, istem üzerine veya re'sen yargılamaya ara verebilir.

Yukarıdaki fıkralarda yazılı bildirimler, varsa avukata *da* yapılır. Avukat, sanığa tanınan haklardan onun gibi yararlanır.

Yukarıdaki fıkralarda gösterilen hâllerde, sanık veya varsa avukatı bu hususları bildiren bir davetiye tebliğine rağmen, duruşmaya gelmez veya kendi kusuruyla davetiye tebliğ edilemezse iddianamede gösterilen suçun değındiğı kanun maddesinde belirtilen cezadan daha az bir ceza verilmesi gerektiğinde bu maddenin birinci fıkrası uygulanmaz.

Duruşma sırasında sanığın yeni bir suçunun ortaya çıkması

Madde 237- Sanığın, iddianamede yazılı suçtan başka bir suç işlemiş olduğı duruşma sırasında ortaya çıkarsa, Cumhuriyet savcısının istemi ve sanığın rızasıyla her ikisi birlikte hükmolunmak üzere bu suç, duruşması yapılmakta olan işle birleştirilebilir.

Birinci fıkranın uygulanması hâlinde Cumhuriyet savcısı sözlü istemini, 173 üncü maddeye uygun olarak tutanağa yazdırır. Mahkeme sanığa, 147 nci maddeye göre haklarını hatırlatır ve istemi hâlinde savunmasını hazırlamak için kendisine süre verir. Süre avukat tarafından da istenebilir.

Yeni suç, mahkemenin yetkisi dışında kalır veya kendisine göre üst dereceli bir mahkemenin görevine girerse birinci fıkra hükmü uygulanmaz.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Karar ve Hüküm

Karar ve hükümlerde bulunabilecek hâkimler

Madde 238- Karar ve hükümlerde kanunun belirlediğı sayıda hâkim bulunur.

Müzakereye katılacak hâkimler

Madde 239- Müzakerede ancak karara ve hükme katılacak hâkimler bulunur.

Mahkeme başkanı, mahkemesinde staj yapmakta olan hâkim ve avukat adaylarının müzakere sırasında hazır bulunmalarına izin verebilir.

Müzakerenin yönetimi

Madde 240- Müzakerenin yönetimi ve çözümlenmesi gereken sorunların belirlenmesi ve sıraya konması mahkeme başkanına aittir.

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Belirsiz olan önceki düzenlemeye açıklık kazandırmak için metinde değişikliğe gidilmiştir.

Oyların toplanması

Madde 241- Mahkeme başkanı, kıdemsiz üyeden başlayarak ayrı ayrı oy toplar ve en sonra kendi oyunu verir.

Mahkeme başkan ve üyelerinden hiçbiri herhangi bir konu veya sorun üzerinde azınlıkta kaldığını ileri sürerek oylamaya katılmaktan çekinemez.

Oylar dağılırsa sanığın en çok aleyhine olan oy, çoğunluk meydana gelinceye kadar kendisine daha yakın olan oya eklenir.

Hükmün gerekçesinde gösterilmesi gereken hususlar

Madde 242- 1. Mahkûmiyet hükmünün gerekçesinde aşağıdaki hususlar gösterilir:

a) İddia ve savunmada ileri sürülen görüşler ile bunların dayandırıldığı ve mahkemece doğrudan toplanan deliller,

b) Delillerin tartışılması, değerlendirilmesi ve reddedilen veya ispat bakımından tercih edilen deliller ve nedenleri,

c) Ulaşılan kanaat, sanığın suç oluşturduğu sabit görülen fiili, bunun yasal unsurları ve nitelendirilmesi, uygulanması gereken kanun maddesi,

d) Cezayı kaldıran, ağırlaştırıcı veya hafifleten yasal veya takdirî hâllerin bulunup bulunmadığı, bu yoldaki istemlerin kabul veya reddi ile temel cezanın belirlenmesine ilişkin nedenler,

e) Cezanın ertelenmesine, hürriyeti bağlayıcı cezanın para cezasına, tedbirlerden birine çevrilmesine veya ek güvenlik tedbirlerinin uygulanmasına veya bu hususlara ilişkin istemlerin kabul veya reddine ait dayanaklar.

2. Beraat hükmünün gerekçesinde, suç olarak yüklenen fiilin işlenmediğinin veya suç oluşturmadığının sabit olduğu veya fiilin sanık tarafından işlendiğinin sabit olmadığı hususundaki nedenlerden hangisine dayandırıldığının belirtilmesi gerekir.

3. Mahkûmiyet ve beraat dışında 232 nci maddede belirtilen hükümlerin verilmesi nedenleri gerekçede gösterilir.

Hükmün açıklanması

Madde 243- Hükmün açıklanması, duruşmanın sonunda, en az 244 üncü maddede belirtilen hüküm fıkrasının duruşma tutanağına geçirilerek okunması ve gerekçenin ana çizgileriyle sözlü olarak bildirilmesidir. Sanık hazır bulunduğu kanun yolları kendisine bildirilir.

Mahkûmiyet halinde, tutukluluğun devam edip etmeyeceğine de karar verilir.

Beraat eden sanığa, tazminat isteyebileceği bir hâl varsa bu da bildirilir.

Hüküm fıkrası, ayakta dinlenir.

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Kaynak Alman CMUK § 268b'ye uygun olarak, mahkumiyet durumunda, mahkemenin tutukluluk durumu hakkında bir karar verilmesini sağlamak için maddeye açıklık getirilmesi amacıyla gerekli değişiklik gerçekleştirilmiştir.

Hükmün gerekçesi ve hüküm fıkrasının içereceği hususlar

Madde 244- Hükmün başına Türk Milleti adına verildiği yazılır.

Hükmü veren mahkeme başkan ve üyeleri veya hâkim, Cumhuriyet savcısı, zabıt kâtibi, katılan, sanık ve avukatların adı yazılır.

Hükmün gerekçesi, tümüyle tutanağa geçirilmemişse açıklanmasından itibaren onbeş gün içinde dava dosyasına konulur.

Karar ve hükümler bunlara katılan hâkimler tarafından imzalanır.

Hâkimlerden biri hükmü imza edemeyecek hâlde ise, engelin nedeni mahkeme başkanı ve aynı nedenle yokluğunda, hükümde bulunan hâkimlerin en kıdemlisi tarafından hükmün altına yazılır.

Hüküm fıkrasında, 232 nci maddeye göre verilen kararın ne olduğunun, uygulanan kanun maddelerinin, verilen ceza miktarının, kanun yollarına başvurma ve tazminat isteme olanağının bulunup bulunmadığının, başvuru olanağı varsa süresi ve merciinin tereddüde yer vermeyecek şekilde açıkça gösterilmesi gerekir.

Hükümlerin nüshaları ve özetleri mahkeme başkanı veya hâkim ile zabıt kâtibi tarafından imzalanır ve mühürlenir.

DÖRDÜNCÜ KİTAP

Mağdur, Şikâyetçi, Malen Sorumlu, Katılan

BİRİNCİ KISIM

Suçun Mağduru ile Şikâyetçinin Hakları

Suçun mağduru ile şikâyetçinin çağırılması

Madde 245- Suçun mağduru ile şikâyetçi, Cumhuriyet savcısı veya mahkeme başkanı veya hâkim tarafından davetiye ile çağırılıp dinlenirler.

Bu hususta yapılacak davet bakımından tanıklara ilişkin hükümler uygulanır.

Suçun mağduru ile şikâyetçinin hakları

Madde 246- Suçun mağduru ile şikâyetçinin hakları şunlardır:

1. Hazırlık soruşturmasında;

a) Delillerin toplanmasını isteme,

b) Soruşturmanın gizlilik ve selâmetini bozmamak koşuluyla Cumhuriyet savcısından belge örneği isteme,

c) 153 üncü maddeye uygun olmak koşuluyla avukatı ile soruşturma belgelerini ve elkonulan ve muhafazaya alınan eşyayı inceletme,

d) Cumhuriyet savcısının, kovuşturmaya yer olmadığı yönündeki kararına karşı, *koğuşturma davası açma* hakkını kullanma.

e) *Mağdurun talebi halinde baro tarafından avukat görevlendirme.*

2. *Son soruşturmada;*

a) Duruşmadan haberdar edilme,

b) Kamu davasına katılma,

c) Dava konusu ve niteliği elverişli olmak koşuluyla katıldığı kamu davasında kişisel hak isteminde bulunma,

d) Tutanak ve belgelerden örnek isteme,

e) Tanıkların davetini isteme,

f) Avukatı yoksa, 251 inci madde gereğince katılan sıfatıyla baro tarafından kendisine avukat *görevlendirilmesini* isteme,

g) Davaya katılmış olma koşuluyla davayı sonuçlandıran kararlara karşı kanun yollarına başvurma.

Bu haklar, suçun mağdurları ile şikâyetçiye anlatılıp açıklanır ve bu husus tutanağa kaydedilir.

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

m. 246/1'e hazırlık soruşturması aşamasında mağdurun talebi halinde Baro tarafından avukat atanması konusunda e) bendi eklenmiştir. Böylece Tasarının genel amaç ve ruhuna uygun olarak mağdurun muhakeme içindeki konumu güçlendirilmiştir.

Suçun mağduru ile şikâyetçinin davete uymamaları

Madde 247- Suçun mağduru ile şikâyetçinin, dilekçelerinde veya tutanağa geçirilmiş olan beyanlarında belirttikleri *en son* adresleri tebligata esas alınır.

Bu adrese çıkartılan davetiye *tebliğ edilmiş olmasına rağmen geçerli bir mazereti olmaksızın* gelmeyen kimseye yeniden tebligatta bulunulmaz.

Belirtilen adresin yanlışlığı, yetersizliği veya adres değişikliğinin bildirilmemesi nedeniyle tebligat yapılamaması hâllerinde adresin araştırılması gerekmez.

Bu kimselerin beyanının alınması zorunlu görüldüğü hâllerde üçüncü fıkra uygulanmaz.

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Madde 247/1'de "adres" deyimini yerine "en son adres" deyimine yer verilmiştir. Tasarı m. 247/2'de "çıkarılan davetiyeye rağmen" deyimini, uygulamada davetiyenin çıkarılmasının yeterli olacağı, oysa davetiye çıkarılmış olmasına rağmen, tebligatın, mağdur veya şikâyetçiye kusuru olmaksızın geç ulaşmış veya hiç ulaşmamış olabileceği için bunu engellemek için hükümde bu doğrultuda değişikliğe gidilmiştir

Suçun mağduru ile şikâyetçinin dinlenmeleri

Madde 248- Suçun mağduru ile şikâyetçi yeminsiz dinlenirler. Ancak, beyanın niteliği ve delil olma değeri itibarıyla Cumhuriyet savcısı veya mahkeme başkanı veya hâkimin bu kimselere yemin vermek yetkisi vardır.

Yemin altında dinlendiğinde beyanın tanık beyanı hükümlerine tâbi olacağı açıklanır. 63 üncü madde, yemin altında dinlenen mağdur ile şikâyetçi hakkında da uygulanır.

İKİNCİ KISIM

Kamu Davasına Katılma

Kamu davasına katılma

Madde 249- Suçtan zarar gören gerçek ve tüzel kişiler ile malen sorumlu olanlar, ilk derece mahkemesinde *son soruşturmanın başlamasından* hüküm verilinceye kadar şikâyetçi olduklarını bildirerek kamu davasına katılabilirler.

Bölge adliye mahkemesinde davaya katılma isteğinde bulunulamaz. Ancak, ilk derece mahkemesinde ileri sürülüp reddolunan veya karara bağlanmayan katılma istekleri, istinaf yolu başvurusunda açıkça belirtilmişse incelenip karara bağlanır.

Böylece kamu davasına katılanlar kişisel haklarını da isteyebilirler.

Katılma usulü

Madde 250- Katılma, kamu davasının açılmasından sonra mahkemeye dilekçe verilmesi veya katılma istemini içeren sözlü başvurunun duruşma tutanağına geçirilmesi suretiyle olur.

Duruşma sırasında şikâyeti belirten ifade üzerine, suçtan zarar görenden davaya katılmak isteyip istemediği sorulur.

Cumhuriyet savcısının, sanık ve varsa *müdafii* dinlenmesinden sonra davaya katılma isteminin uygun olup olmadığına karar verilir.

Sulh ceza mahkemesinde açılmış olan davalarda katılma hususunda Cumhuriyet savcısının görüşü alınmaz.

Katılanın hakları

Madde 251- Suçtan zarar gören, maddî ve hukukî durumu itibarıyla yararlarını yeteri kadar koruyacak durumda değilse, davaya katıldığında, istemi üzerine ücreti 157 nci madde gereğince ödenecek bir avukatın atanmasına mahkemece karar verilebilir. Bu istem, davaya katılma iradesinin açıklanmasından önce de yapılabilir. Bu husustaki karar, esas hakkındaki hükmü verecek mahkeme tarafından alınır.

Katılan, onsekiz yaşını doldurmamış ya da sağır veya dilsiz veya kendisini savunamayacak derecede malûl olup bir avukatı da bulunmazsa istemi aranmaksızın avukat atanır.

Katılmanın davaya etkisi

Madde 252- Katılma davayı durdurmaz.

Tarihi belirlenmiş olan duruşma ve yargılama usulüne ilişkin diğer işlemler vaktin darlığından dolayı katılan kimse çağrılmayacak veya kendisine haber verilemeyecek olsa bile belirli gününde yapılır.

Katılmadan önce kararlara itiraz

Madde 253- Katılmadan önce verilmiş olup da Cumhuriyet savcısına tebliğ edilen kararlar katılana tebliğ edilmez.

Bu kararlara karşı kanun yoluna başvurabilmesi için Cumhuriyet savcısının gözetmesi gerekli sürenin geçmesiyle, katılan da başvuru hakkını kaybeder.

Katılanın kanun yoluna başvurusu

Madde 254- Katılan, Cumhuriyet savcısına bağlı olmaksızın kanun yollarına başvurabilir.

Karar, katılanın başvurusu üzerine bozulursa, Cumhuriyet savcısı işi yeniden takip eder.

Katılmanın hükümsüz kalması

Madde 255- Katılan, vazgeçerse veya ölürse katılma hükümsüz kalır. Mirasçılar, katılanın haklarını takip etmek üzere davaya katılabilirler.

Hüküm tarihi ile hükmün kesinleşmesi arasında katılanın ölmesi hâlinde mirasçılarına tebligat yapılır.

BEŞİNCİ KİTAP

Özel Yargılama Usulleri

BİRİNCİ KISIM

Gaiplerin ve Tüzel Kişilerin Yargılanması

BİRİNCİ BÖLÜM

Gaiplerin Yargılanması

Gaibin tanımı ve yapılabilecek işlemler

Madde 256- Bulunduğu yer bilinmeyen veya yurt dışında bulunup da yetkili mahkeme önüne getirilemeyen veya getirilmesi uygun bulunmayan sanık gaip sayılır.

Gaip hakkında duruşma açılmaz; mahkeme, delillerin ele geçirilmesi veya korunması amacıyla gerekli işlemleri yapar.

Bu işlemler naip hâkim veya istinabe olunan mahkeme aracılığıyla da yapılabilir.

Bu işlemler sırasında sanığın avukatı veya yasal temsilcisi veya eşi hazır bulunabilir. Gerektiğinde mahkeme re'sen bir avukat atayabilir.

Gaibe ihtar

Madde 257- Konutu bilinmeyen gaibe, mahkeme önüne gelmesi veya konutunu

bildirmesi hususları her türlü iletişim araçlarıyla ihtar edilebilir.

Sanığa verilecek güvence belgesi

Madde 258- Mahkeme, gaip olan sanık hakkında bir güvence belgesi verebilir ve bu güvence koşullara bağlanabilir.

Belge, hangi suç için verilmiş ise sanık yalnız o suçtan dolayı tutuklanamaz.

Sanık, hürriyeti bağlayıcı bir ceza ile mahkûm olur veya kaçmak hazırlığında bulunur veya güvence belgesinin bağlı olduğu koşullara uymazsa belgenin hükmü kalmaz.

İKİNCİ BÖLÜM

Tüzel Kişilerin Yargılanması

Tüzel kişiler hakkında uygulanacak hükümler

Madde 259- Tüzel kişilerin *güvenlik tedbiri* sorumluluğunu gerektiren hâllerde, diğer kanunların içerdiği hükümler saklı kalmak üzere, bu Kanun hükümleri uygulanır.

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Tasarı m. 259 vd.'da "tüzel kişilerin ceza sorumluluğu" şeklindeki düzenleme TCK Tasarısına uygun olarak "tüzel kişilerin güvenlik sorumluluğu" şeklinde değiştirilmiştir.

Yetkili mahkeme

Madde 260- Tüzel kişilerin, *güvenlik tedbiri* sorumluluğunu gerektiren suçlarda *hazırlık soruşturması*, suçun işlendiği veya tüzel kişinin merkezine bulunduğu yerdeki Cumhuriyet savcısı tarafından yapılır. Yetkili mahkeme, işe elkoyan Cumhuriyet savcısının bulunduğu yerdeki görevli mahkemedir.

Kanunların, ekonomik ve malî suçlar bakımından öngördüğü hükümler saklıdır.

Tüzel kişiliğin kamu davasında temsili

Madde 261- Kamu davası, fiilin işlendiği tarihte tüzel kişinin yasal temsilcisi olan kişiye karşı açılır; bu kişi bütün usul işlemlerinde tüzel kişiyi temsil eder. Tüzel kişi yararına suçu işleyen kişi, aynı zamanda yasal temsilci ise mahkeme, tüzel kişiyi temsil etmek üzere bir kayyım atar. Ancak tüzel kişi, kanuna veya statüsüne göre, yasal temsilciye vekâlet edebilmek olanağına sahip diğer bir kişi tarafından da temsil edilebilir. Bu kişi, kimliğini ve kabulü istemini Cumhuriyet savcısı veya mahkemeye yazılı olarak bildirir.

Usul işlemleri veya yargılama devam etmekte iken temsilci değiştiğinde de aynı hüküm uygulanır.

Bu maddede yer alan hükümlere göre tüzel kişiyi temsil etmek hususunda yetkili bir kişi bulunmadığında mahkeme, Cumhuriyet savcısının veya katılanın istemi üzerine, tüzel kişiyi temsil etmek üzere bir kayyım atar.

Tüzel kişinin temsilcisi hakkında uygulanacak tedbirler

Madde 262- Tüzel kişinin temsilcisi hakkında bu sıfatı itibarıyla, tanıklar için kabul edilmiş olanlar dışında hiçbir tedbir alınamaz. *Bu hüküm tüzel kişi yararına suç işleyen kişi hakkında uygulanmaz.*

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Hükme ceza adaleti ve eşitlik düşüncesiyle tüzel kişiler için öngörülen kayıtlamaların onun adına suç işleyen kişi hakkında uygulanmasını engellemek için “tüzel kişi yararına suç işleyen kişi hakkında bu hüküm uygulanmaz” yönünde bir cümle eklenmiştir. Bununla tüzel kişi yararına suç işleyen kişinin tüzel kişinin temsilcisi olması durumunda sorun çıkması engellenmek istenmiştir.

Tüzel kişiye uygulanacak yükümlülükler

Madde 263- Tüzel kişiler, aşağıda gösterilen kendilerine özgü adli kontrol yükümlülüklerinden bir veya birden fazlasına tâbi kılınabilirler:

1. Mahkeme başkanı veya hâkim tarafından miktarı ve ödeme koşulları saptanacak bir güvencenin yatırılması,
2. Mağdurun veya zarar görenin haklarını korumak amacı ile miktarı ve hangi süre içinde yerine getirileceği mahkeme başkanı veya hâkim tarafından belirtilen kişisel veya aynı bir güvencenin tesis edilmesi,
3. Tüzel kişi lehine keşide edilmiş çekleri tahsil etmek veya kredi kartı ile ödeme yapmak dışında, çek kullanılamaması,

Yukarıda öngörülen yükümlülüklerle, tüzel kişi hakkında verilebilecek güvenlik tedbirleri ölçüsünde hükmedilebilir. Bu yükümlülükler tüzel kişinin varlığının sona ermesine neden olacak şekilde uygulanamaz.

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Madde 263/1 bent 4'ün “fiil mesleki veya sosyal etkinlikler nedeni veya vesilesiyle işlendiğinde ve yeniden suç işlendiğinden kuşkulandığında bu etkinliklerin icra edilememesi hükmü” kötüye kullanmaya açık olması nedeniyle kaldırılmıştır.

Madde 263/son'a, oranlılık ilkesinin gereği olarak bu tedbirlerin öne alınmış bir ceza gibi uygulanmasının önüne geçmek için bir cümle eklenmiştir. Gerçekten AB komisyonu tarafından piyasaya hakim konumlarını kötüye kullanmak suretiyle topluluk rekabet kurallarını ihlal etmekten toplam 373 milyon euro para cezasına çarptırılan Senator Lines GmbH ve diğerleri olayında söz konusu para cezasının yargı kararı ile kesinleşmeden Komisyon tarafından tahsili yoluna gidilmesine ilişkin karara karşı yürütmeyi durdurma isteminde bulunan Senator Lines GmbH şirketinin isteminin 21.7.1999 tarihinde ATAD İlk Derece Mahkemesi tarafından ve ardından da 14.12.1999 tarihinde ATAD tarafından reddedilmesi üzerine Senator Lines GmbH tarafından AİHM ye yapılan başvuru ile kesinleşmiş bir yargı kararı olmadan şirketin bir para cezası ödemek zorunluluğuna tabi tutulması halinde iflasını istemek zorunda kalacak olmasının AİHS nin 6/2 deki masumiyet karinesini ihlal edeceği yönündeki iddiası ciddi bulunarak AB üyesi 15 devlet hakkında açılan bu davada duruşma günü verilmesi üzerine, Komisyon cezanın infazını askıya almış ardından bu para cezası ATAD tarafından iptal edilmesi üzerine de konu ortadan kalkmıştır. Ancak bu durum tüzel kişilere ilişkin tedbir niteliğindeki yükümlülüklerin tüzel kişilerin varlığını ortadan kaldıracak şekilde başvurulamayacağına gerekçe oluşturmaktadır.

İKİNCİ KISIM

Önödeme, Uzlaşma, Ceza Kararnamesi, Müsadere, İmha veya Kullanımdan Kaldırma Usulü

BİRİNCİ BÖLÜM Önödeme ve Uzlaşma

Önödeme

Madde 264- Önödeme yapılacak hâllerde, suç failine bu Kanunun öngördüğü usullere göre yapılacak tebligatta, üzerine atılan suç ve ilgili kanun maddesi gösterildikten sonra on gün içinde ödenecek para cezasının miktarı ve soruşturma giderleri ve para cezası ödendiğinde fail hakkında savcılıkça kovuşturmaya yer olmadığına karar verileceği, aksi takdirde kamu davası açılacağı bildirilir.

Fail yapılan tebligata uygun şekilde hareket ettiğinde hakkında kovuşturmaya yer olmadığına karar verilerek kendisine tebliğ olunur.

Cumhuriyet savcılığı tarafından birinci ve ikinci fıkralar gereğince işlem yapılmaksızın doğrudan kamu davası açıldığında, bu nedenle iddianamenin iadesine karar verilmemiş ise birinci ve ikinci fıkralarda yer alan tebligat mahkemece suç failine yapılarak, gereğini yerine getirdiğinde davanın ortadan kaldırılmasına karar verileceği, aksi takdirde kamu davasına devam olunacağı ve mahkûmiyet hâlinde suçla ilgili kanun maddesinde yazılı cezalara, hâkimin temel cezayı belirlemesi suretiyle aynen hükmedileceği bildirilir.

Özel kanun hükümleri gereğince işin doğrudan mahkemeye gönderilmiş veya duruşma aşamasında yüklenen suçun niteliğinin değişmesi nedeniyle önödeme kapsamına girmiş olması hâlinde de yukarıdaki hükümler uygulanır.

Uzlaşma

Madde 265- Cumhuriyet savcısı, kanunun uzlaşma yapılabilmesi olanağını verdiği hâllerde, faili bu Kanunun öngördüğü usullere göre davet ederek suçtan dolayı sorumluluğunu kabul edip etmediğini sorar.

Fail, suçu ve fiilinden doğmuş olan maddî ve manevî zararın tümünü veya bunun büyük bir kısmını ödemeyi veya zararları gidermeyi kabullendiğinde durum suçun mağduruna veya varsa yasal temsilcisine bildirilir.

Suçun mağduru, verilmiş olan zararın tümüyle veya büyük bir kısmı itibarıyla giderildiğinde özgür iradesi ile uzlaşacağını bildirirse soruşturma sürdürülmez. Bu hâlde soruşturma dosyası, zararın uzlaşmaya uygun olarak giderilmesine kadar muhafaza edilir.

Cumhuriyet savcısı, suç faili ile mağdur arasında uzlaşma işlemlerini idare etmek, tarafları bir araya getirerek bir sonuca ulaşmalarını sağlamak üzere *barodan* bir veya birden fazla avukatın uzlaştırmacı olarak *görevlendirilmesini isteyebilir*.

Uzlaştırmacı, Cumhuriyet savcısına, yaptığı işlemleri ve uzlaşmayı sağlayıcı müdahalelerini belirten bir raporu on gün içinde sunar. Zarar uzlaşmaya uygun olarak giderildiğinde Cumhuriyet savcılığınca kovuşturmaya yer olmadığına karar verilir.

Uzlaştırma işleminin giderleri, suç failince ödenmeden kovuşturmaya yer olmadığına karar verilmez.

Hâkim tarafından uzlaştırma

Madde 266- Uzlaşmaya tâbi bir suçtan dolayı kamu davası açıldığında yukarıdaki madde hükümlerinin uygulanması suretiyle hâkim tarafından da aynı işlemler yapılır ve uzlaşma görüşmelerinden olumlu sonuç alınarak tazminatın ödendiği veya zararın giderildiği saptandığında davanın ortadan kaldırılmasına karar verilir.

Özel kanun hükümleri gereğince işin doğrudan mahkemeye gönderilmiş veya duruşma aşamasında yüklenen suçun niteliğinin değişmesi nedeniyle filin uzlaşma kapsamına girmiş olması hâlinde de birinci fıkra hükmü uygulanır.

Yargılama ve uzlaştırma işlemlerinin giderlerinin tümü suç failince ödenmeden davanın ortadan kaldırılmasına karar verilmez.

Gerek hazırlık soruşturması ve gerekse son soruşturmada zarar uzlaşmaya uygun olarak giderildiğinde, suçtan zarar gören aynı fiilden dolayı hukuk davası açamaz.

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Hükmün ikinci fıkrasında değişiklik yapılarak, suçun niteliğinin kamu davasının açılmasından sonra değişerek uzlaşma kapsamına girmesi durumunda da uzlaşmaya olanak sağlanmak istenmiştir.

Birden çok fail hâlinde uzlaşma

Madde 267- Suçta birden çok fail bulunduğu, çabaları ile suçun neden olduğu zararları ortadan kaldıran ve maddî ve manevî tazminatı ödemiş bulunan suç failleri hakkında yukarıdaki hükümler uygulanır.

Uzlaşma yönetmeliği

Madde 267a- *Uzlaşma kurumunun uygulanmasına ilişkin esaslar Barolar Birliğinin görüşü alınarak Adalet Bakanlığı tarafından çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.*

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Yeni bir kurum olan uzlaşmanın ayrıntısına ve ileride uygulamaya geçirilmesi durumunda ortaya çıkabilecek sorunların çözümüne yönelik olarak Adalet Bakanlığı'nca bir Yönetmelik çıkarılmasına ilişkin düzenlemeye yer verildi ve Tasarıya 267a maddesi eklenmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

Ceza Kararnamesi

Duruşmasız ceza kararnameleri

Madde 268- Sulh ceza mahkemelerinin görevi içinde bulunan suçlar hakkında Cumhuriyet savcısının istemiyle veya re'sen duruşma yapılmaksızın ceza kararnamesi ile karar verilebilir.

Ceza kararnamesiyle ancak para cezasına, en çok altı aya kadar hapis veya bir meslek veya sanat veya ticaretin icrasının durdurulmasına veya eşya veya kazanç müsaderesine veya

suç nedeniyle mülkiyetin Devlete geçmesine ya da bunlardan birine veya birkaçına hükmedilebilir.

Hapis cezası verilmesi gereken hallerde, para cezasına hükmolunur.

Onsekiz yaşını doldurmamış çocuklar hakkında ceza kararnamesiyle karar verilemez.

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Türk Ceza Kanunu Tasarısı ile uyum sağlamak için m. 268/2 ve 3'te gerekli değişiklik gerçekleştirilmiştir.

Tasarı m. 268/3'de sulh hakiminin ceza kararnamesi yoluyla hapis cezasına hükmedilmesi yolunu kapatmak için, hapis cezasına hükmedilmesi durumunda bunun para cezasına çevrilmesi zorunluluğu getirilmek amacıyla "hapis cezasına hükmolunur" deyimini yerine "hapis cezası para cezasına çevrilir" deyimine yer verilmesi uygun bulunmuştur.

Duruşma yapılmamasının sakıncalı görülmesi

Madde 269- Sulh ceza hâkimi, duruşma yapmaksızın ceza verilmesini sakıncalı görürse, duruşma için uygun bir tarih belirler.

Kararnamede yer alması gereken hususlar

Madde 270- Ceza kararnamesi, verilmiş olan cezadan başka suç olarak yüklenen fiili, uygulanan kanun maddelerini, ispat araçlarını ve kararnamenin tebliği tarihinden itibaren *onbeşgün* içinde sulh ceza mahkemesine verilecek bir dilekçe veya bu hususta bir tutanak düzenlenmesi için zabıt kâtibine yapılacak bir beyan ile *karşı koyabileceğini*, aksi hâlde ceza kararnamesinin yerine getirileceğini de içerir. Zabıt kâtibinin düzenlediği tutanak hâkim tarafından onaylanır.

Sanık, süre bitmeden önce karşı koymadan vazgeçebilir.

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Teknik anlamda "itiraz" kurumu ile karıştırılmasını önlemek için bunun yerine "karşı koyma" deyiminin kullanılması uygun bulunmuş; buna uygun olarak da Tasarı 270 vd. maddelerinde gerekli değişiklikler gerçekleştirilmiştir.

Karşı koyulmayan ceza kararnamelerinin kesinleşmesi

Madde 271- *Onbeş* günlük süre içinde *karşı koyulmayan* ceza kararnameleri kesinleşir.

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Tasarı m. 271'de sulh ceza hakiminin kararnamesine itiraz süresinin 7 gün olarak öngörüldüğü, ancak bu sürenin kısa olması nedeniyle 15 güne çıkarıldı.

Ceza kararnamesine karşı koyulması

Madde 272- Ceza kararnamesine *karşı koyulduğunda*, duruşma açılır. *Karşı koyma*, süresi içinde yapılmamışsa veya *karşı koyanın* buna hak ve yetkisi yoksa, duruşma açılmaz ve

itiraz reddedilir. Bu karara karşı acele itiraz yoluna gidilebilir.

Sanık hazır bulunmasa da duruşma avukatının huzuruyla yürütülür.

Duruşma sonunda verilen hüküm, *karşı koyulan* ceza kararnamesinin içerdiği yaptırımlardan daha ağır olamaz.

Karşı koymanın reddi

Madde 273- Sanık, mazereti olmaksızın duruşmaya gelmez ve bir avukat da göndermezse incelemeye gerek olmaksızın, *karşı koyma* reddolunur.

Kaşı koyma süresini geçirmesinden dolayı eski hâle getirme istemi kabul edilmiş olan sanığın duruşmaya gelmemesi nedeniyle istemi reddolunmuşsa buna karşı bir daha eski hâle getirme istenemez.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Müsadere, İmha veya Kullanımdan Kaldırma Usulü

Başvuru

Madde 274- Kanunlara göre belirli eşyanın veya *kazancın* müsaderesi veya eşyanın imhası veya kullanımdan kaldırılması gerekli olan hâllerde, kamu davası açılmamış veya kamu davası açılmış olup da esasla beraber bu hususta bir karar verilmemişse, bu tedbirlerin her türlü kovuşturmadan ayrı olarak alınması için Cumhuriyet savcısı veya katılan tarafından esas davayı görmeye yetkili mahkemeye başvurulur.

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Yeni CK tasarısı ile uyum sağlamak için "kazanç müsaderesi" deyimini 274. maddeye eklenmiştir.

Duruşma ve karar

Madde 275- Duruşma ve karar hakkında bu konulara ilişkin hükümler uygulanır.

Müsadere veya imha olunacak veya kullanımdan kaldırılacak eşya üzerinde hakkı olan kimseler de, olanak varsa, duruşmaya çağrılır. Bunlar sanığın sahip olduğu hakları kullanabilirler.

Çağrıya uymamaları, işlemin ertelenmesine neden olmaz ve hükmün verilmesini engellemez.

Kanun yolları

Madde 276- 274 üncü maddeye göre verilecek hükümlere karşı Cumhuriyet savcısı, katılan ve 275 inci maddede belirlenen kişiler için istinaf yolu açıktır.

Suç konusu olmayan eşyanın müsaderesi

Madde 277- Suç konusu olmayıp sadece müsadereye tâbi bulunan eşyanın müsaderesine sulh ceza hâkimi tarafından duruşma yapılmaksızın karar verilir. Bu karara karşı ilgililer acele itiraz yoluna gidebilir.

ÜÇÜNCÜ KISIM
ÖZEL MUHAKEME USULLERİ

BİRİNCİ BÖLÜM
ÖRGÜTLÜ SUÇLARA İLİŞKİN
ÖZEL MUHAKEME USULÜ

Uygulanacak Hükümler

Madde 278– Bu bölümde yer alan özel yargılama usulü,

- a) Suç işlemek amacıyla örgüt kurma (TCK m. 222),
- b) Bir örgütün faaliyetleri çerçevesinde işlenen suçlar,
- c) Silahlı örgüt (TCK m. 317),
- d) Türk Ceza Kanununun 305 ila 316, 319 ilâ 326,329 ilâ 334, 336 ilâ 340 ve 342 nci maddelerinde yazılı suçlar,
- e) Terör örgütü (3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu m. 7),
- f) Teşekkül halinde işlenen kültür ve tabiat varlıkları kaçakçılığı, (2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu m. 65)
- g) Teşekkül halinde işlenen silah kaçakçılığı (6136 sayılı Ateşli Silahlar, Bıçaklar ve Diğer Aletler Hakkında Kanun m. 12, 13, 14, 15) suçları,
- h) Bankalar Kanunu (m.22) ve
- ı) Anayasanın 120 nci maddesi gereğince olağanüstü hâl ilan edilen bölgelerde, olağanüstü hâlin ilânına neden olan olaylara ilişkin suçlar
- hakkında uygulanır.*

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Madde 278 vd. hükümleri mevzuatımızdaki muhakeme usulüne ilişkin yasaların CMUK içinde toplanması amaçlanmak suretiyle yeniden kaleme alınmıştır. Böylece değişik suçlara ilişkin değişik muhakeme usullerinin benimsenmesinin ve uygulamadaki karışık ve karmaşıklığın önüne geçilmesi amaçlanmıştır. Bu nedenle Tasarı metninde yer alan uyuşturucu, fuhuş vb. fiillere ilişkin özel yargılama usulleri metin içine ilgili oldukları yerde düzenlenmiş örgütlü suçlulukla mücadele özel soruşturma tedbirlerini gerektirdiğinden 4422 sayılı kanunda yer alan gizli soruşturma tedbirlerinin büyük bir kısmı, Komisyonca gerekli görülen değişiklikler yapılmak suretiyle, Tasarı metni içine alınmak suretiyle ayrı bir bölüm altında düzenlenmiştir. Bu nedenlerle üçüncü kısım başlığı “Özel Muhakeme Usulleri” şeklinde değiştirilmiş; birinci bölüm başlığı Örgütlü Suçlara İlişkin Özel Muhakeme Usulü, ikinci bölüm başlığı ise Kaçaklara İlişkin Hükümler olarak düzenlenmiştir. Öte yandan artık sadece örgütlü suçlulukla mücadele bakımından değil, diğer suçlarla mücadele bakımından da önemli olduğu

düşüncesiyle iletişimin denetlenmesi ve tespitine klasik koruma tedbirleri arasında m.107 vd. hükümlerinde yer verilmiştir.

Gizli izleme

Madde 279 - 278 nci maddede öngörülen suçları işleme veya bunlara iştirak yahut işlendikten sonra faillere her ne suretle olursa olsun yardım veya aracılık veya yataklık etme kuşkusu altında bulunan kişilerin her türlü faaliyetleri teknik araçlarla gizli olarak gözetlenebilir, izlenebilir, ses ve görüntü kaydına alınabilir.

Kayıt ve verilerin incelenmesi

Madde 280 - 278 nci maddede öngörülen suçların veya bu suçlara ait delillerin ortaya çıkarılması için kişilere ilişkin yer, kuruluş, çevre ve kurumdaki, Devletin ulusal güvenliği bakımından gizli kalması zorunlu olanlar hariç her türlü resmi ve özel kayıtlarla veriler depolanabilir ve incelenebilir.

Irk, din, mezhep, etnik köken ve siyasal kanaate ilişkin veriler depolanamaz.

Gizli görevli kullanılması

Madde 281- 278 nci maddede öngörülen suçların soruşturulmasında, kamu görevlileri gizli görevli olarak kullanılabilir.

Gizli görevli gerektiğinde örgüt içine de sızarak, gözetleme, izleme, örgüte ilişkin her türlü araştırmada bulunma ve bu suçlarla ilgili diğer delil, iz, eser ve emareleri toplamakla yükümlüdür.

Gizli görevli, görevlendirildiği örgütün işlemekte olduğu suçlardan sorumlu tutulamaz. Gizli görevli görevini yerine getirirken suç işleyemez *Gizli görevli uyuşturucu madde imal ve ticareti suçlarının soruşturulması çerçevesinde kullanılmakta ise uyuşturucu maddeleri elde etmek, bulundurmamak, nakletmek veya bunları depo etmekten veya söz konusu suçları işleyenlere uyuşturucu maddeleri vermektten dolayı sorumlu olmaz. Bu hüküm, uyuşturucu maddelerin kanun dışı üretimlerinde kullanılan diğer maddeler bakımından da geçerlidir..*

Gizli görevlinin kimliği saklı tutulur ve gerektiğinde kendisine uydurma bir kimlik verilebilir.

Bu maddenin uygulanması, gizli görevlinin kendisinin ve aile bireylerinin güvenlikleri yönünden benzeri bir göreve atanması için gerekli hususlar, İçişleri Bakanlığınca çıkarılacak bir yönetmelikle belirlenir.

Tedbirlere Başvurma Koşulları

Madde 282- 279, 280 ve 281 inci maddede öngörülen özel soruşturma tedbirlerine ilişkin kararlar, ancak kuvvetli belirtilerin varlığı halinde verilebilir.

Bu kanunda öngörülen başka koruma tedbirleri ile failin belirlenmesi, ele geçirilmesi veya suç delillerinin elde edilmesi mümkün ise, bu tedbirlere karar verilemez.

Bu tedbirlere hâkim tarafından karar verilir. Gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Cumhuriyet savcısı da karar vermeye yetkilidir. Cumhuriyet Savcısı tarafından verilen kararlar, yirmi dört saat içinde hâkim onayına sunulur. Kararın hâkim tarafından onaylanmaması durumunda tedbir Cumhuriyet Savcısı tarafından derhal kaldırılır.

Bu tedbirlere ilişkin kararlar en çok üç ay için verilebilir. Bu süre, bu tedbirlere başvurulabilmesi için aranan koşullar mevcut olmak kaydıyla her defasında üçer aydan fazla olmamak üzere uzatılabilir. Tedbirin süresinin uzatılmasını haklı kılan sebepler kararda ayrıca gösterilir.

Tedbire başvurulabilmesi için yukarıdaki fıkralarda aranan koşullardan herhangi birisinin ortadan kalkması durumunda, tedbir Cumhuriyet savcısı tarafından kaldırılır. Bu gibi hallerde tedbir uygulaması sonucu elde edilen veriler, Cumhuriyet savcısının denetimi altında derhal ve nihayet on gün içinde yok edilir ve durum bir tutanakla belirlenir.

Cumhuriyet savcısı veya görevlendireceği kolluk mensubu, genel ve özel bütçeli idareler, kamu iktisadi teşebbüsleri, il özel idareleri ve belediyeler ile iletişim kurum ve kuruluşlarında görevli veya böyle bir hizmeti vermeye yetkili olanlardan, tedbirin uygulanmasına ilişkin yardım istediğinde, bu istem derhal yerine getirilir ve işlemin başladığı ve bitirildiği tarih ve saat bir tutanakla saptanır.

İlgiliye haber verme

***Madde 283-** 279, 280 ve 281 inci maddede öngörülen özel soruşturma tedbirlerine son verilmesi durumunda, soruşturma amacını veya kamu güvenliğini veya başkalarının yaşamını tehlikeye düşürmeyecekse ve gizli görevlinin başka işlerde kullanılmasını engellemeyecekse tedbirle ilgili olan kişilere, haklarında tedbir uygulandığı gecikmeksizin bildirilir.*

Hak ve alacaklara ilişkin tedbirler

***Madde 284-** 278 nci maddede öngörülen suçları işlediğine dair kuvvetli belirtiler bulunan kişilerin, yine bu suçların işlenmesi suretiyle elde ettikleri hususunda kuvvetli belirti bulunan her türlü taşınır ve taşınmazlarına soruşturma sırasında el konulmasına; bankalar ve banka dışı mali kurumlar ile diğer gerçek ve tüzel kişiler nezdindeki, kiralık kasa mevcutları da dahil olmak üzere hak ve alacakları üzerindeki tasarruf yetkisinin tamamen veya kısmen kaldırılmasına, bir tevdi mahalline yatırılmasına, hak ve alacaklar ile mal, kıymetli evrak, nakit ve sair değerlerin idaresi için diğer tedbirlerin alınmasına karar verilebilir.*

Yukarıdaki fıkrada belirtilen mal varlığının yurt içinde ve yurt dışında araştırılması, incelenmesi, tespiti ve değerlerinin takdiri, ilgili Cumhuriyet savcılığınca istendiğinde, Maliye Bakanlığı Mali Suçları Araştırma Kurulu Başkanlığı tarafından yerine getirilir.

Birinci fıkrada belirtilen mal varlığı değerlerinin belirtilen suçların işlenmesi suretiyle elde edildiğine ilişkin şüphe ortadan kalktığına verilmiş olan karar kaldırılır. Kovuşturma açılmasına yer olmadığı, beraat, davanın düşmesi, ortadan kaldırılması veya reddi kararlarının verilmesi hâllerinde ise tedbir kendiliğinden kalkar.

Sanık mahkum edildiğinde söz konusu mal varlığı Devlete intikal eder.

Hak ve alacaklara ilişkin tedbir kararlarına karşı itiraz edilebilir.

Kapatma

Madde 285- 278 nci maddedeki suçların kovuşturulmasında, delilleri yok etme veya karartma olasılığının var olduğu ve bu suçların işlendiği hususunda kuvvetli belirtiler bulunan hâllerde otel, pansiyon, meyhane, lokanta, kulüp, dans veya temaşa yerleri ya da bunların eklentilerinin veya benzeri yerlerin altı ayı geçmemek üzere kapatılmasına sulh ceza hâkimi karar verebilir. Bu süre, aynı koşullarla üç ay daha uzatılabilir.

Gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Cumhuriyet savcısı da karar vermeye yetkilidir. Cumhuriyet Savcısı tarafından verilen kararlar, yirmi dört saat içinde hâkim onayına sunulur. Kararın hâkim tarafından onaylanmaması durumunda tedbir Cumhuriyet Savcısı tarafından derhal kaldırılır.

Kamu davası açıldığında, kapatma kararlarına son verilmesine veya kararların sürdürülmesine yukarıda belirtilen koşullarla yetkili mahkemece karar verilebilir.

Kapatma kararlarına itiraz edilebilir.

Görevlilerin korunması

Madde 286- Bu kanunun 60 ıncı maddesi, 278 inci madde kapsamına giren suçların soruşturulmasında görev alan kolluk amir ve memurları hakkında da uygulanır

Yurtdışına çıkma yasağı

Madde 287- 278 nci maddede öngörülen suçlara ilişkin koğuşurmalarda, şüpheli ve sanıkların yurt dışına çıkmalarının geçici olarak yasaklanmasına, hazırlık soruşturmasında hâkim, son soruşturma safhasında ise mahkemece karar verilebilir. Ancak, gecikmesinde sakınca varsa Cumhuriyet savcısı da şüphelilerin yurt dışına çıkmalarının geçici olarak yasaklanmasına karar verebilir. Bu karar derhal ve nihayet yirmidört saat içinde hâkimin onayına sunulur. Hâkim kararını yirmidört saat içinde açıklar; aksi halde Cumhuriyet savcısının kararı kendiliğinden yürürlükten kalkar.

Bu karara karşı itiraz edilebilir.

Gizliliğin ihlali, yetkililerin sorumluluğu ve cezalandırılması

Madde 288- 278 nci maddede öngörülen suçlar ilişkin yürütülen işlemler ve hazırlık soruşturması sırasında alınan kararlar gizlidir. Gizliliği ihlal edenler hakkında iki yıldan üç yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

283 üncü maddenin beşinci fıkrasına göre imha edilmesi gereken verileri imha etmeyenler veya bu verileri açıklayanlar veya her ne suretle olursa olsun kullananlar hakkında da aynı cezaya hükmolunur.

Soruşturma Usulü

Madde 289- 278 inci madde kapsamına giren suçlarda hazırlık soruşturması, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca bu suçların soruşturma ve kovuşturmasında görevlendirilen Cumhuriyet savcılarınca bizzat yapılır. Bu suçlar görev sırasında veya görevden dolayı işlenmiş olsa bile Cumhuriyet savcılarınca doğrudan doğruya takibat yapılır. Cumhuriyet savcıları, Cumhuriyet Başsavcılığınca 278 inci madde kapsamına giren suçlarla ilgili davalara bakan ağır ceza mahkemelerinden başka mahkemelerde veya işlerde görevlendirilemez.

278 inci madde kapsamına giren suçların soruşturması ve kovuşturması sırasında Cumhuriyet savcıları, hâkim tarafından verilmesi gerekli kararları, varsa Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca bu işlerle görevlendirilen ağır ceza mahkemesi üyesinden, aksi halde yetkili adli yargı hâkimlerinden isteyebilirler.

Soruşturmanın gerekli kıldığı hâllerde suç mahalli ile delillerin bulunduğu yerlere gidilerek soruşturma yapılabilir.

Suç, ağır ceza mahkemesinin bulunduğu yer dışında işlenmiş ise, Cumhuriyet savcısı, suçun işlendiği yer Cumhuriyet savcisından, hazırlık soruşturmasının yapılmasını isteyebilir.

Suç askerî bir mahalde işlenmiş ise, Cumhuriyet savcısı ilgili askerî savcılıktan gerekli hazırlık soruşturması işlemlerinin yapılmasını isteyebilir.

Üçüncü ve dördüncü fıkralara göre soruşturma yapmak üzere istemde bulunulan Cumhuriyet savcıları ile askerî savcılıklar, bu soruşturma işlemlerini öncelikle ve ivedilikle yaparlar.

278 inci madde kapsamına giren suçlarda, yakalananlar ve tutuklananlar için ... inci maddenin birinci fıkrasındaki yirmidört saatlik süre kırksekiz saat olarak uygulanır.

Anayasanın 120 nci maddesi gereğince olağanüstü hâl ilân edilen bölgelerde yakalanan ve tutuklanan kişiler hakkında ... inci maddenin ikinci fıkrasında dört gün olarak belirlenen süre Cumhuriyet savcısının talebi ve hâkim kararıyla yedi güne kadar uzatılabilir. Hâkim, karar vermeden önce yakalanan veya tutuklanan kişiyi dinler.

Kolluğun görev ve yetkileri ile geçici yararlanma

Madde 290- 278 inci maddesi kapsamına giren suçlarla ilgili soruşturma ve kovuşturmalarda kolluk; soruşturma ve kovuşturma sebebiyle sanığı, tanığı, bilirkişiyi ve suçtan zarar gören şahsı, ağır ceza mahkemesi veya başkanının, Cumhuriyet savcısının, mahkeme naibinin veya istinabe olunan hâkimin emirleriyle belirtilen gün, saat ve yerde hazır bulundurur. Çağrılanlar hakkında kolluğun, ihzar müzekkeresinde olduğu gibi zor kullanma yetkisi vardır. Bu Fasıll hükümlerine aykırı hareket eden kolluk amir ve memurları hakkında doğrudan doğruya soruşturma ve kovuşturma yapılır.

Bu bölümde belirtilen suçlar nedeniyle Cumhuriyet savcıları, soruşturmanın gerekli kılması halinde, geçici olarak, bu mahkemelerin yargı çevresi içindeki genel ve özel bütçeli idarelere, kamu iktisadi teşebbüslerine, il özel idarelerine ve belediyelere ait bina, araç, gereç ve personelden yararlanmak için istemde bulunabilirler. Bu istemler, ilgili kurum ve makamlarca geciktirilmeksizin yerine getirilir.

Özürsüz olarak ikinci fıkradaki istemleri yerine getirmeyen yukarıdaki kuruluşların sorumlu kişileri, üç aydan bir yıla kadar hapis ve birmilyar liradan az olmamak üzere para cezasıyla cezalandırılır.

Türk Silahlı Kuvvetleri kıt'a, karargâh ve kurumlarından istemde bulunulması hâlinde, istem, yetkili amirlikçe değerlendirilerek yerine getirilebilir.

Müdafî Tayini ve Yargılama usulü

Madde 291- 278 inci madde kapsamına giren suçların kovuşturulmasında görev alan kişilerin görevlerinin ifasından doğduğu iddia edilen suçlardan dolayı aleyhlerine yapılan ceza kovuşturmasında avukat talep etmeleri durumunda bunlara Baroca bir avukat tayin edilir. Bu hükmün uygulanması Türkiye Barolar Birliğince ilgili kurum ve kuruluşlardan görüş alınmak suretiyle çıkarılacak bir yönetmelikle düzenlenir.

278 inci maddede yazılı suçlar Adalet Bakanlığının teklifi üzerine Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca yargı çevresi birden çok ili kapsayacak şekilde belirlenecek illerde görevlendirilecek ağır ceza mahkemelerinde görülür.

Gelen iş durumu göz önünde bulundurularak birinci fıkrada belirtilen suçlara bakmakla görevli olmak üzere, aynı yerde birden fazla ağır ceza mahkemesi kurulmasına, Adalet Bakanlığının teklifi üzerine Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca karar verilir. Bu hâlde, mahkemeler numaralandırılır. Bu mahkemelerin başkan ve üyeleri adli yargı adalet komisyonunca, bu mahkemelerden başka mahkemelerde veya işlerde görevlendirilemez.

Birinci fıkrada belirtilen suçları işleyenler sıfat ve memuriyetleri ne olursa olsun bu Kanunla görevlendirilmiş ağır ceza mahkemelerinde yargılanır.

Anayasa Mahkemesi ve Yargıtayın yargılayacağı kişilere ilişkin hükümler ile savaş ve sıkıyönetim hali dahil askerî mahkemelerin görevlerine ilişkin hükümler saklıdır.

Duruşma

Madde 292 — 278 inci maddede yazılı suçlarla ilgili davalara ait duruşmalarda aşağıdaki hükümler uygulanır:

- 1. Bu suçlar acele işlerden sayılır ve bunlarla ilgili davalara adli tatilde de bakılır.*
- 2. Mahkeme, güvenliğin sağlanması bakımından duruşmanın başka bir yerde yapılmasına karar verebilir.*
- 3. Mahkeme, duruşmanın düzen ve disiplinini bozan sözlü veya yazılı beyan ve davranışlar ile mahkemeye, mahkeme başkanı veya üyelerden herhangi birine, Cumhuriyet savcısına, müdafîye, müdahil vekiline, zabıt kâtibine yahut görevlilere karşı uygun olmayan söz ve davranışlar hakkında yayım yasağı koyabilir. Bu yasağa rağmen yayımda bulunanlara 5187 sayılı Basın Kanununun 19 uncu maddesindeki cezalar uygulanır.*
- 4. Mahkeme başkanı, duruşmanın inzibatını bozan sanığı veya müdafîi o günkü duruşmanın tamamına çıkmamak üzere, duruşma salonundan çıkartır ve keyfiyet ilgili baroya bildirilir. Bu*

karar, esasa ilişkin iddia ve savunmanın yapılmasını engel olacak biçimde uygulanamaz.

Arama ve elkoyma

Madde 293- 278 inci madde kapsamındaki suçlardan dolayı arama ve elkoyma işlemleri günün her saatinde yapılabilir.

İKİNCİ BÖLÜM

Kaçaklar Hakkında Alınabilecek Tedbirler

Kaçığın tanımı

Madde 294- Taksirle işlenen suçlar dışında, beş yıl veya daha fazla hürriyeti bağlayıcı cezayı gerektiren suçlar ile, *uyuşturucu madde imal ve ticareti suçları*, fuhuş suçu, ihaleye fesat karıştırma suçları ile bu Kanunun 278 nci maddesinde belirtilen suçlardan dolayı haklarında kamu davası açılmış sanıkların, yetkili mahkemece usulüne göre yapılan tebligata uymamalarından dolayı verilen *zorla getirme* kararı da yerine getirilemezse; mahkeme, çağrının bir gazete ile ve sanığın bilinen konutunun kapısına ve mahkeme divanhanesine asılmak suretiyle ilânına karar verir. Bu işlemlerin yerine getirildiğinin bir tutanak ile saptanmasından itibaren on gün içinde başvurmayan sanığın kaçak olduğuna mahkemece karar verilir. Yapılacak ilânlarda on gün içinde gelmediği takdirde, 290 ncı maddede gösterilen tedbirlerin sanık hakkında hükmedilebileceği ayrıca açıklanır.

Alınabilecek tedbirler

Madde 295- 294 üncü madde gereğince kaçak olduğuna karar verilen sanık hakkında mahkemece, aşağıda gösterilen tedbirlerin tümüne veya bazısına tamamen veya kısmen karar verilebilir.

Sanığın:

1. Kamu hizmetlerinden yasaklanmış sayılarak bu cezanın gerektirdiği yoksunluklara tâbi kılınması,
2. Seçmek veya seçilmek haklarının kaldırılması,
3. Taşınır veya taşınmaz mallarına veya banka hesaplarına elkonulması ve bunların mahkemece atanan bir kayyım tarafından idare edilmesi.

Mahkeme bu tedbirlerin bütününe veya bazısına kısmen veya tamamen hükmedebileceği gibi; gerektiğinde, takdirine göre, tedbirlerin kaldırılmasına veya yeniden konulmasına da karar verebilir.

Mahkeme (3) numaralı bentte öngörülen yetkisini kullanarak sanığın taşınır veya taşınmaz mallarına veya banka hesaplarına elkonulmasına karar verdiğinde, kaçığın yasal olarak bakmakla yükümlü bulunduğu yakınlarının alınan tedbirler nedeniyle yoksulluğa düşebileceklerini saptarsa, bunların geçimlerini sağlamak üzere sosyal durumları ile orantılı miktarda yardımda bulunmasını atadığı kayyıma emreder.

Kayyım, 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu çerçevesinde atanmış bir vasi gibi hareket etmek ve mahkemeye hesap vermekle yükümlüdür.

Tedbir kararlarına, sanığın yasal olarak bakmakla yükümlü bulunduğu yakınları itiraz edebilirler.

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Hükmün birinci bendi en temel insan hakkı olduğundan metinden çıkarılmıştır..

Tedbirlerin ilân veya tescili

Madde 296- Tedbirlere ilişkin kararların özetinin bir gazetede ilânına mahkemece karar verilebilir. Taşınmaz mallara ilişkin tedbirler, tapu siciline kaydolunmak üzere malların bulunduğu yerin tapu sicil müdürlüğüne bildirilir.

Tedbirlerin süresi

Madde 297- Kaçak yakalandığında veya kendiliğinden gelerek teslim olduğunda 295 inci madde gereğince hükmedilmiş olan tedbirlerin bütünüyle kaldırılmasına karar verilir.

ALTINCI KİTAP

Kanun Yolları

BİRİNCİ KISIM

Genel Hükümler

Kanun yollarına başvurma hakkı

Madde 298- Hâkim ve mahkeme kararlarına karşı, Cumhuriyet savcısı, şüpheli, sanık ve bu Kanuna göre katılan sıfatını almış olanlar ile katılma isteği karara bağlanmamış, reddedilmiş veya katılan sıfatını alabilecek surette suçtan zarar görmüş bulunanlar için kanun yolları açıktır.

Asliye ceza mahkemesi Cumhuriyet savcıları, mahkemenin yargı çevresindeki sulh ceza mahkemelerinin; ağır ceza mahkemelerinin Cumhuriyet savcıları, ağır ceza mahkemesinin yargı çevresindeki asliye ve sulh ceza mahkemelerinin; bölge adliye mahkemesi Cumhuriyet savcıları bölge adliye mahkemelerinin kararlarına karşı kanun yollarına başvurabilirler.

Cumhuriyet savcısı, sanık lehine olarak da kanun yollarına başvurabilir.

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Hükümde yer alan “veya katılan sıfatını alabilecek surette suçtan zarar görenler” deyimi, yanlış anlamaya yol açacağı ve mağdur sıfatıyla dinlendiğinde zaten kendisine kanun yollarına başvurma hakkına sahip olduğunun hatırlatılacağı öngörülmüş olduğu için (Tasarı m. 245/2 g) metinden çıkarılmıştır.

Avukatın başvurma hakkı

Madde 299- Müdafî her zaman; avukat ise, kendisini vekil edenlerin açık arzusuna aykırı olmamak koşuluyla kanun yollarına başvurabilir.

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Müdafî, vekaletsiz olarak baro tarafından görevlendirilen avukatı ifade etmesi nedeniyle bu kişilerin de kanun yollarına başvurmalarına olanak sağlamak amacıyla hükme “müdafî her zaman” ibaresi eklenmiştir.

Yasal temsilcinin ve eşin başvurma hakkı

Madde 300- Şüpheli veya sanığın yasal temsilcisi ve eşi, şüpheli veya sanığa açık olan kanun yollarına süresi içinde kendiliklerinden başvurabilirler. Şüphelinin veya sanığın başvurusuna ilişkin hükümler, bunlar tarafından yapılacak başvuru ve onu izleyen işlemler için de geçerlidir.

Tutuklunun kanun yollarına başvurusu

Madde 301- Tutuklu bulunan şüpheli veya sanık, zabıt kâtibine veya tutuklu bulunduğu ceza infaz kurumu ve tutukevi müdürüne beyanda bulunmak suretiyle veya bu hususta bir dilekçe vererek kanun yollarına başvurabilir.

Zabıt kâtibine başvuru hâlinde, kanun yollarına başvuru beyanı veya dilekçesi ilgili deftere kaydedildikten sonra bu hususları belirten bir tutanak düzenlenerek tutuklu bulunan şüpheli veya sanığa bir örneği verilir.

Kurum müdürüne başvuru hâlinde ikinci fıkra hükmüne göre işlem yapılarak, tutanak ve dilekçe derhâl ilgili mahkemeye gönderilir. Zabıt kâtibi başvuruyu ilgili deftere kaydeder.

Zabıt kâtibi veya kurum müdürü tarafından ikinci fıkra hükmüne göre işlem yapıldığı zaman, kanun yolları için bu Kanunda belirlenen süreler kesilmiş sayılır.

Kanun yolunun belirlenmesinde yanılma

Madde 302- Kabulü gerekli bir başvuruda kanun yolunun veya merciin belirlenmesinde yanılma, başvuranın *haklarını* ihlâl etmez.

Bu hâlde başvurunun yapıldığı merci, başvuruyu derhâl görevli ve yetkili olan mercie gönderir.

Cumhuriyet savcısının başvuru sonucunun kapsamı

Madde 303- Cumhuriyet savcısı tarafından aleyhine kanun yoluna gidilen karar, şüpheli veya sanık lehine bozulabilir veya değiştirilebilir. Cumhuriyet savcısı, kanun yoluna şüpheli veya sanık lehine başvurduğunda, karar aleyhe bozulamaz.

Başvurudan vazgeçilmesi ve etkisi

Madde 304- Kanun yoluna başvurulduktan sonra bundan vazgeçilmesi, mercii tarafından karar verilinceye kadar geçerlidir. Ancak, Cumhuriyet savcısı tarafından şüpheli veya sanık lehine yapılan başvurudan onun rızası olmaksızın vazgeçilemez.

Avukatın başvurudan vazgeçebilmesi, vekâletnamede bu hususta özel yetkili kılınmış olması koşuluna bağlıdır.

150 nci maddenin ikinci fıkrası uyarınca, kendisine *müdafî* atanan şüpheli ve sanıklar yararına kanun yoluna başvurulduğunda veya başvuru kanun yolundan vazgeçildiğinde

şüpheli ve sanık ile müdafinin iradesi çelişirse müdafinin iradesi geçerli sayılır.

İKİNCİ KISIM Olağan Kanun Yolları

BİRİNCİ BÖLÜM İtiraz

İtiraz olunabilecek kararlar

Madde 305- Kanunun gösterdiği hâllerde, hâkim veya mahkeme kararlarına karşı itiraz veya acele itiraz yoluna gidilebilir.

İtiraz usulü ve inceleme mercileri

Madde 306- Hâkim veya mahkeme kararına karşı itiraz, kanunun ayrıca hüküm koymadığı hâllerde 36 ncı maddeye göre ilgililerin kararı öğrendiği günden itibaren yedi gün içinde kararı veren mercie verilecek bir dilekçe veya tutanağa geçirilmek koşulu ile zabıt kâtibine beyanda bulunmak suretiyle yapılır. Tutanakla tespit edilen beyanı ve imzayı mahkeme başkanı veya hâkim onaylar. 293 üncü madde hükmü saklıdır.

Kararına itiraz edilen hâkim veya mahkeme, itirazı yerinde görürse kararını düzeltir; yerinde görmezse en çok üç gün içinde, acele itiraz hâllerinde ise, incelenmeksizin derhâl itirazı incelemeye yetkili olan mercie gönderir.

İtirazı incelemeye yetkili merciler aşağıda gösterilmiştir:

1. Sulh ceza hâkiminin kararlarına yapılan itirazların incelenmesi, yargı çevresinde buldukları asliye ceza mahkemesi hâkimine aittir.

2. Sulh ceza işleri, asliye ceza hâkimi tarafından görülüyorsa itirazı inceleme yetkisi ağır ceza işlerini gören mahkeme başkanına aittir.

3. Asliye ceza mahkemesi hâkimi tarafından verilen kararlara yapılacak itirazların incelenmesi, yargı çevresinde buldukları ağır ceza mahkemesine ve bu mahkeme ile başkanı tarafından verilen kararlar hakkındaki itirazların incelenmesi, o yerde ağır ceza mahkemesinin birden çok dairesinin bulunması hâlinde, numara olarak kendisini izleyen daireye; son numaralı daire için birinci daireye; o yerde ağır ceza mahkemesinin tek dairesi varsa, en yakın ağır ceza mahkemesine aittir.

4. Naip hâkim kararlarına yapılacak itirazların incelenmesi, mensup oldukları ağır ceza mahkemesi başkanına, istinabe olunan mahkeme kararlarına karşı yukarıdaki bentlerde belirtilen esaslara göre buldukları yerdeki mahkeme başkanı veya mahkemeye aittir.

5. Bölge adliye mahkemesi ceza dairelerinin kararları ile Yargıtay ceza dairelerinin esas mahkeme olarak baktıkları davalarda verdikleri kararlara yapılan itirazlarda; üyenin kararını görevli olduğu dairenin başkanı, daire başkanı ile ceza dairesinin kararını numara itibarıyla izleyen ceza dairesi; son numaralı daire söz konusu ise birinci ceza dairesi inceler. Bir yerde bölge adliye mahkemesinin tek ceza dairesi varsa itirazın incelenmesi en yakın bölge adliye mahkemesi ceza dairesine aittir.

İtiraz üzerine kararın yerine getirilmesinin geri bırakılması

Madde 307- İtiraz dilekçesinin verilmesi, itiraz edilen kararın yerine getirilmesinin geri bırakılması sonucunu doğurmaz.

Ancak, kararına itiraz edilen makam veya kararı inceleyecek merci buna karar verebilir.

İtirazın Cumhuriyet savcısına ve karşı tarafa tebliği ile inceleme ve araştırma yapılması

Madde 308- İtirazı inceleyecek merci, yazı ile cevap verebilmesi için itirazı, Cumhuriyet savcısı ve karşı tarafa *bildirir*. Mercii, inceleme ve araştırma yapabileceği gibi gerekli gördüğünde bunların yapılmasını da emredebilir.

Karar

Madde 309- Kanunda yazılı olan hâller saklı kalmak üzere, itiraz hakkında duruşma yapılmaksızın karar verilir. Ancak, gerekli görüldüğünde Cumhuriyet savcısı ve sonra avukat dinlenir.

İtiraz yerinde görülürse, merci aynı zamanda itirazın konusu olan sorun hakkında da karar verir.

Karar mümkün olan en kısa sürede verilir.

Merciiin, itiraz üzerine verdiği kararları, tutuklamaya ilişkin olanlar dışında kesindir; tutuklamaya ilişkin kararlarına karşı acele itiraz yoluna gidilebilir.

Acele itiraz usulü

Madde 310- Acele itiraz, 36 ncı maddeye göre ilgililerin kararı öğrendiği günden itibaren üç gün içinde yapılabilir.

Hâkim ve mahkemeler, aleyhine acele itiraz yoluna başvuru kararları kendileri değiştiremezler.

İKİNCİ BÖLÜM

İstinaf

İstinaf

Madde 311- İlk derece mahkemelerinden verilen hükümlere karşı istinaf yoluna başvurulabilir. Ancak, onbeş yıl ve daha fazla hürriyeti bağlayıcı cezalara ilişkin hükümler, bölge adliye mahkemesince re'sen incelenir.

Hükümden önce verilip hükme esas teşkil eden veya başkaca kanun yolu öngörülmemiş olan kararlara karşı da hükümle birlikte istinaf yoluna başvurulabilir.

Ancak,

1. Beşyüz milyon liraya kadar (beşyüz milyon dahil) para cezasına dair hükümlere,
2. Üst sınırı ikimilyar lirayı geçmeyen para cezasını gerektiren suçlardan beraat hükümlerine,
3. Kanunlarda kesin olduğu yazılı bulunan hükümlere karşı istinaf yoluna başvurulamaz.

Bu suretle verilen hükümler tekrere esas olmaz.

Bu maddenin üçüncü fıkrasının (1) ve (2) numaralı bentlerinde belirtilen miktarlar hakkında Türk Ceza Kanununun ek 2 nci maddesi hükmü uygulanır.

İstinaf istemi ve süresi

Madde 312- İstinaf istemi, hükmün açıklanmasından itibaren yedi gün içinde hükmü veren mahkemeye bir dilekçe verilmesi veya zabıt kâtibine bir beyanda bulunması suretiyle yapılır; beyan tutanağa geçirilir ve tutanak hâkime onaylatılır. Tutuklu sanık hakkında 301 inci madde hükmü saklıdır.

Hüküm, istinaf yoluna başvurma hakkı olanların yokluğunda açıklanmışsa, süre tebliğ tarihinden başlar.

Asliye ceza mahkemeleri Cumhuriyet savcıları, mahkemelerinin yargı çevresi içerisindeki sulh ceza mahkemelerinin; ağır ceza mahkemeleri Cumhuriyet savcıları, mahkemelerinin yargı çevresi içerisindeki asliye ve sulh ceza mahkemelerinin hükümlerine karşı, kararın o yer Cumhuriyet başsavcılığına geliş tarihinden itibaren yedi gün içinde istinaf yoluna başvurulabilirler.

Sanık ve bu Kanuna göre katılan sıfatını almış olanlar ile katılma isteği karara bağlanmamış, reddedilmiş veya katılan sıfatını alabilecek surette suçtan zarar görmüş bulunanların dilekçe veya beyanında, başvuruya ilişkin nedenlerin gösterilmemesi inceleme yapılmasına engel olmaz.

Cumhuriyet savcısı, istinaf yoluna başvurma nedenlerini gerekçeleriyle birlikte yazılı isteminde açıkça gösterir. Bu istem taraflara tebliğ edilir. Taraflar, tebliğ tarihinden itibaren yedi gün içinde bu husustaki cevaplarını bildirebilirler.

Eski hâle getirme süresi içinde istinaf süresinin işlemesi

Madde 313- Sanık, yokluğunda aleyhine verilen hükümlere karşı eski hâle getirme isteminde bulunabilir. Eski hâle getirme süresi içinde de istinaf süresi işler. Sanığın eski hâle getirme isteminde bulunduğu hâllerde, ayrıca istinaf isteminde bulunması gerekir. Bu hâle istinaf istemi ile ilişkili işler, eski hâle getirme istemi hakkında karar verinceye kadar

ertelenir.

İstinaf dilekçesinin etkisi

Madde 314- Süresi içinde verilen istinaf dilekçesi, hükmün kesinleşmesini engeller.

Hüküm, istinaf yoluna başvuran Cumhuriyet savcısına veya taraflara gerekçesiyle birlikte açıklanmamışsa; hükme karşı istinaf yoluna başvurulduğunun mahkemece öğrenilmesinden itibaren gerekçe yedi gün içinde tebliğ edilir.

İstinaf isteminin hükmü veren mahkemece reddi

Madde 315- İstinaf istemi, yasal sürenin geçmesinden sonra veya aleyhine istinaf yoluna başvurulamayacak bir hükme karşı yapılmışsa ya da istinaf yoluna başvuranın buna hakkı yoksa, hükmü veren mahkeme bir kararla dilekçeyi reddeder.

İstinaf başvurusunda bulunan Cumhuriyet savcısı veya taraflar, ret kararının kendilerine tebliğinden itibaren yedi gün içinde bölge adliye mahkemesinden bu hususta bir karar vermesini isteyebilirler. Bu takdirde dosya bölge adliye mahkemesine gönderilir. Ancak, bu nedenle hükmün infazı ertelenemez.

İstinaf isteminin tebliği ve cevabı

Madde 316- 315 inci maddeye göre hükmü veren mahkemece reddedilmeyen istinaf dilekçesi veya beyana ilişkin tutanağın bir örneği karşı tarafa tebliğ olunur. Karşı taraf, tebliğ tarihinden itibaren yedi gün içinde yazılı olarak cevabını verebilir.

Karşı taraf sanık ise, bir tutanağa bağlanmak üzere zabıt kâtibine yapılacak bir beyanla da cevabını verebilir. Cevap verildikten veya bunun için belirli süre bittikten sonra dava dosyası, bölge adliye mahkemesine sunulmak üzere, Cumhuriyet başsavcılığı tarafından bölge adliye mahkemesi Cumhuriyet başsavcılığına gönderilir.

299 ve 300 üncü madde hükümleri saklıdır.

Bölge adliye mahkemesi Cumhuriyet savcısının görevi

Madde 317- Dava dosyası, bölge adliye mahkemesi Cumhuriyet başsavcılığına geldiğinde incelenerek, varsa tebliğat eksikliklerinin giderilmesi sağlandıktan ve sunulması gereken belge ve deliller de eklendikten sonra yazılı düşünceyi içeren bir tebliğname ile birlikte bölge adliye mahkemesi ceza dairesine verilir. Bölge adliye mahkemesi Cumhuriyet başsavcılığınca düzenlenen tebliğname taraflara da tebliğ olunur.

Dosya üzerinde ön inceleme

Madde 318- Dosya üzerinde yapılan ön inceleme sonunda;

1. Bölge adliye mahkemesinin yetkili olmadığına anlaşılması hâlinde dosyanın yetkili bölge adliye mahkemesine gönderilmesine,
2. Bölge adliye mahkemesine başvurunun süresi içinde yapılmadığına, incelenmesi istenen kararın bölge adliye mahkemesinde incelenebilecek kararlardan olmadığına, başvuranın buna hakkı bulunmadığına anlaşılması hâlinde istinaf başvurusunun reddine, karar verilir.

Bölge adliye mahkemesinde inceleme ve kovuşturma

Madde 319- Bölge adliye mahkemesi, Cumhuriyet başsavcılığının tebliğnamesini, dosyayı ve dosyayla birlikte sunulmuş olan delilleri inceledikten sonra;

1. İlk derece mahkemesinin kararında usule veya esasa ilişkin herhangi bir hukuka aykırılığın bulunmadığını, delillerde veya işlemlerde herhangi bir eksiklik olmadığını, ispat bakımından değerlendirmenin yerinde olduğunu saptadığında istinaf başvurusunun esastan reddine,
2. İlk derece mahkemesinin kararında 328 inci maddede belirtilen bir hukuka aykırılık nedeninin bulunması hâlinde hükmün bozulmasına ve dosyanın yeniden incelenmek ve hükümlenmek üzere hükmü bozulan ilk derece mahkemesine veya kendi yargı çevresinde uygun göreceği diğer bir ilk derece mahkemesine gönderilmesine,
3. Diğer hâllerde, gerekli tedbirleri aldıktan sonra ilk derece mahkemesinin kararını iptal ederek davanın yeniden görülmesine ve duruşma hazırlığı işlemlerine başlanmasına karar verir.

Duruşma hazırlığı

Madde 320- Duruşma hazırlığı aşamasında bölge adliye mahkemesi başkanı veya görevlendireceği üye, 181 inci madde hükümlerine uygun olarak duruşma gününü saptar; gerekli çağrılarını yapar. Sanığa yapılacak çağrıda kendi başvurusu üzerine açılacak davanın duruşmasına gelmediğinde davasının reddedileceği ayrıca bildirilir.

Mahkemece, gerekli görülen tanıkların, bilirkişilerin dinlenilmesine ve keşfin yapılmasına karar verilir.

İstisnalar

Madde 321- Duruşma açıldığında aşağıda gösterilen istisnalar dışında bu Kanunun

duruşma ve karara ilişkin hükümleri uygulanır:

1. Duruşma, bu Kanunun öngördüğü genel hükümlere göre başladıktan sonra görevlendirilen üyenin inceleme raporu okunur.
2. İlk derece mahkemesinin gerekçeli hükmü de okunur.
3. İlk derece mahkemesinde dinlenen tanıkların ifadelerini içeren tutanaklar ile keşif tutanakları, bilirkişi raporu, bölge adliye mahkemesi duruşma hazırlığı aşamasında toplanan delil ve belgeler, yapılmışsa keşif ve bilirkişi açıklamalarına ilişkin tutanak ve raporlar okunur.
4. Bölge adliye mahkemesi duruşmasında dinlenilmeleri gerekli görülen tanık ve bilirkişiler çağrılır.

Sanık lehine başvurma hâlinde verilecek hüküm

Madde 322- İstinaf yoluna sanık lehine başvurulmuşsa, yeniden verilen hüküm, önceki hükümle belirlenmiş olan cezadan daha ağır olamaz.

Direnme yasağı

Madde 323 - Bölge adliye mahkemesi karar ve hükümlerine karşı direnilemez; bunlara karşı herhangi bir kanun yoluna gidilemez.

İtiraz ve temyize ilişkin hükümler saklıdır.

Özel kanunların temyize ilişkin hükümleri

Madde 324- Özel kanunlarda temyiz edilebileceği veya haklarında Yargıtaya başvurulabileceği belirtilmiş olup da bölge adliye mahkemelerinin görev alanına giren dava ve işlere ilişkin ilk derece mahkemelerinin karar ve hükümlerine karşı istinaf yoluna başvurulur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Temyiz

Temyiz

Madde 325- Bölge adliye mahkemesi ceza dairelerinin bozma dışında kalan hükümleri temyiz edilebilir.

Ancak,

1. Beş yıla kadar (beş yıl dahil) hürriyeti bağlayıcı cezalar ile her türlü para cezalarına karşı istinaf başvurusunun reddine dair kararlar,

2. Beş yıla kadar (beş yıl dahil) hürriyeti bağlayıcı cezalara ilişkin ilk derece mahkemesi kararlarında belirtilen suç niteliğini ve sonuç cezayı değiştirmeyen bölge adliye mahkemesi kararları,

3. Üst sınırı iki yıla kadar (iki yıl dahil) hürriyeti bağlayıcı cezayı gerektiren suçlarda suç niteliği yönünden ilk derece mahkemesi kararlarına uygun her türlü bölge adliye mahkemesi kararları,

4. Para cezasını gerektiren suçlarda ilk derece mahkemelerinden verilen hükümlere ilişkin suç niteliğini değiştirmeyen bölge adliye mahkemesi kararları,

5. Müsadereye veya suç nedeniyle mülkiyetin Devlete geçmesine veya bunlara yer olmadığına ilişkin ilk derece mahkemesi kararlarını değiştirmeyen bölge adliye mahkemesi kararları,

6. On yıla kadar (on yıl dahil) hürriyeti bağlayıcı cezayı veya her türlü para cezasını gerektiren suçlardan, ilk derece mahkemesince verilen beraat kararları ile ilgili olarak bölge adliye mahkemesince verilen beraat kararları ile istinaf başvurusunun reddine dair kararları,

7. Davanın ortadan kaldırılmasına, düşmesine, ceza ehliyetsizliği nedeniyle ceza verilmesine yer olmadığına, güvenlik tedbirine ilişkin ilk derece mahkemesi kararları ile aynı doğrultudaki bölge adliye mahkemesi kararları,

8. Yukarıdaki bentlerde yer alan sınırlar içinde kalmak koşuluyla aynı hükümde, cezalardan ve kararlardan birden fazlasını içeren bölge adliye mahkemesi kararları, temyiz edilemez.

Hükümden önceki kararların temyizi

Madde 326 - Hükümden önce verilip hükme esas teşkil eden veya başkaca kanun yolu öngörülmemiş olan kararlar da hükümle beraber temyiz olunabilir.

Temyiz nedeni

Madde 327- Temyiz, ancak hükmün hukuka aykırı olması nedenine dayanır.

Hukuka aykırılık bir hukuk kuralının uygulanmaması veya yanlış uygulanmasıdır.

Hukuka kesin aykırılık hâlleri

Madde 328 - Temyiz dilekçesi veya beyanında gösterilmiş olmasa da aşağıda yazılı hâllerde hukuka kesin aykırılık var sayılır:

1. Mahkemenin kanuna uygun olarak teşekkül etmemiş olması,
2. Hâkimlik görevini yapmaktan kanun gereğince yasaklanmış hâkimin hükme katılması,
3. Geçerli şüphe nedeniyle hakkında ret istemi öne sürülmüş olup da, bu istem kabul olunduğu hâlde hâkimin hükme katılması veya bu istemin kanuna aykırı olarak reddedilip hâkimin hükme katılması,
4. Mahkemenin kanuna aykırı olarak davaya bakmaya kendini görevli veya yetkili görmesi,
5. Cumhuriyet savcısı veya duruşmada kanunen mutlaka hazır bulunması gereken diğer kişilerin yokluğunda duruşma yapılması,
6. Duruşmalı olarak verilen hükümde açıklık kuralının ihlâl edilmesi,
7. Hükmün 242 nci madde gereğince gerekçeyi içermemesi,
8. Hüküm için önemli olan hususlarda mahkeme kararı ile savunma hakkının sınırlandırılmış olması.

Sanığın yararına olan kurallara aykırılık

Madde 329- Sanığın yararına olan hukuk kurallarına aykırılık, sanık aleyhine hükmün

bozdurulması için Cumhuriyet savcısına bir hak vermez.

Temyiz istemi ve süresi

Madde 330- Temyiz istemi, hükmün açıklanmasından itibaren *ongün* içinde hükmü veren mahkemeye bir dilekçe verilmesi veya zabıt kâtibine bir beyanda bulunulması suretiyle yapılır; beyan tutanağa geçirilir ve tutanak hâkime onaylattırılır. Tutuklu bulunan sanık hakkında 301 inci madde hükmü saklıdır.

Hüküm, temyiz yoluna başvurma hakkı olanların yokluğunda açıklanmışsa, süre tebliğ tarihinden başlar.

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Hükmün birinci fıkrasında “bir hafta” olarak öngörülen temyiz, ek temyiz ve bunlara cevap verme süresinin kısa olduğu düşünülerek “on gün” olarak değiştirilmesine karar verilmiş ve buna uygun olarak maddelerde gerekli değişiklikler gerçekleştirilmiştir.

Eski hâle getirme süresi içinde temyiz süresinin işleme

Madde 331- Sanığın aleyhine yokluğunda verilen hükümlerde eski hâle getirme istemiyle ilgili olarak 313 üncü madde hükümleri uygulanır.

Temyiz dilekçesinin etkisi

Madde 332- Süresi içinde verilen temyiz dilekçesi, hükmün kesinleşmesini engeller.

Hüküm, temyiz eden Cumhuriyet savcısına veya taraflara gerekçesiyle birlikte açıklanmamışsa; hükmün temyiz edildiğinin bölge adliye mahkemesince öğrenilmesinden itibaren gerekçe *ongün* içinde tebliğ edilir.

Temyiz dilekçesi veya beyanı ve içeriği

Madde 333- Temyiz eden Cumhuriyet savcısının veya tarafların, hükmün neden dolayı bozulmasını istediklerini temyiz dilekçesi veya beyanında göstermeleri zorunludur.

Temyiz nedeni, ancak hükmün hukukî yönüne ilişkin olabilir.

Temyiz gerekçesi

Madde 334- Temyiz dilekçesinde veya beyanında temyiz nedenleri gösterilmemişse temyiz dilekçesi için belirlenen sürenin bitmesinden veya gerekçeli kararın tebliğinden itibaren *ongün* içinde hükmü temyiz olunan bölge adliye mahkemesine bu nedenleri içeren bir ek dilekçe verilir. *Cumhuriyet savcısı temyiz dilekçesinde, temyiz sebeplerinden hangilerinin sanığın yararına veya aleyhine olduğunu açıkça belirtir.*

Temyiz, sanık tarafından yapılmış ise, ek dilekçe kendisi veya avukatı tarafından imza edilerek verilir.

Avukatı yoksa sanık, tutanağa bağlanmak üzere zabıt kâtibine yapacağı bir beyanla gerekçesini açıklayabilir; tutanak hâkime onaylatılır. Sanığın yasal temsilcisi ve eşi hakkında

300 üncü madde, tutuklu sanık hakkında ise 301 inci madde hükümleri saklıdır.

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Hükmün birinci fıkrasında yer alan “Cumhuriyet savcısı temyiz dilekçesinde, temyiz isteğinin sanığın yararına veya aleyhine olduğunu açıkça belirtir” yönündeki ifade, C. Savcısı'nın yalnızca sanığın lehine veya yalnızca aleyhine temyizde bulunabileceği yönünde yanlış anlamaya neden olacağı için “temyiz sebeplerinden hangilerinin sanığın yararına veya aleyhine olduğunu belirtir” biçiminde değiştirilmiştir.

Temyiz isteminin kabule değer sayılmamasından dolayı hükmü veren mahkemece reddi

Madde 335- Temyiz istemi, yasal sürenin geçmesinden sonra yapılmış veya temyiz edilemeyecek bir hüküm temyiz edilmiş veya temyiz edenin buna hakkı yoksa, hükmü temyiz olunan bölge adliye mahkemesi bir karar ile temyiz dilekçesini reddeder.

Temyiz eden Cumhuriyet savcısı veya taraflar, ret kararının kendilerine tebliğinden itibaren yedi gün içinde Yargıtaydan bu hususta bir karar vermesini isteyebilirler. Bu takdirde dosya Yargıtaya gönderilir. Ancak, bu nedenden dolayı hükmün infazı ertelenemez.

Temyiz dilekçesi veya beyan tutanağının tebliği ve cevabı, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının görevi

Madde 336- 335 inci maddeye göre hükmü veren bölge adliye mahkemesince reddedilmeyen temyiz istemine ilişkin *dilekçe veya beyanı içeren tutanağın* bir örneği karşı tarafa tebliğ olunur. Karşı taraf, tebliğ tarihinden itibaren *ongün* içinde yazılı olarak cevabını verebilir.

Karşı taraf sanık ise, bir tutanağa bağlanmak üzere zabıt kâtibine yapılacak bir beyanla da cevabını verebilir. Cevap verildikten veya bunun için belirli süre bittikten sonra dava dosyası, Yargıtay Kanununun 27 ve 28 inci maddelerine göre işlem yapılmak üzere, bölge adliye mahkemesi Cumhuriyet başsavcılığı tarafından Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilir.

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığınca düzenlenen tebliğname, hükmü temyiz etmeleri veya aleyhlerine sonuç doğurabilecek görüş içermesi hâlinde sanık veya müdafii ile katılan, şahsî davacı veya vekillerine ilgili dairesince tebliğ olunur. İlgili taraf tebliğden itibaren *ongün* içinde yazılı olarak cevap verebilir.

Üçüncü fıkra uyarınca yapılacak tebligatlar, Tebligat Kanununun 35 inci maddesine göre ilgililerin dava dosyasından belirlenen son adreslerine yapılmasıyla geçerli olur.

300 ve 301 inci madde hükümleri saklıdır.

Yargıtayca temyiz isteminin reddi

Madde 337- Yargıtay, süresi içinde temyiz dilekçesinin verilmediğini veya beyanın yapılmadığını, hükmün temyiz edilemez olduğunu, temyiz edenin buna hakkı olmadığını ya da temyiz dilekçesi veya beyanının temyiz nedenlerini içermediğini saptarsa, temyiz istemini reddeder.

Duruşmalı inceleme

Madde 338- *Onbeş yıl ve daha fazla hürriyeti bağlayıcı cezaya mahkumiyete ilişkin hükümlerde, Yargıtay, incelemelerini sanığın veya avukatının temyiz dilekçesindeki istemi üzerine veya dilerse re'sen duruşma yoluyla yapar. Duruşma gününden sanığa veya istemi üzerine avukatına haber verilir. Sanık, duruşmada hazır bulunabileceği gibi, kendisini bir avukat ile de temsil ettirebilir.*

Sanık, tutuklu ise duruşmaya katılmak isteminde bulunamaz.

Yukarıdaki fıkralarda yazılı hâllerde temyiz isteminde bulunan katılana da duruşma günü bildirilir.

Duruşmada usul

Madde 339- Duruşmadan önce görevlendirilen üye veya tetkik hâkimi tarafından hazırlanan rapor üyelere açıklanır. Üyeler gerektiğinde ayrıca dosyayı inceleyebilirler. Bu hususlar gerçekleşikten sonra duruşma açılır.

Duruşmada Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı veya yerine görevlendirdiği Yargıtay Cumhuriyet savcısı, sanık, katılan ve avukatları iddia ve savunmalarını açıklar. Temyizi istemiş olan tarafa önce söz verilir. Her hâlde son söz sanıktır.

Yargıtayca incelenecek hususlar

Madde 340- Yargıtay, yalnız temyiz dilekçesi veya *beyanı içeren tutanakta* belirtilen hususlar ile temyiz istemi usule ilişkin noksanlardan kaynaklanmışsa, temyiz dilekçesi veya *beyanı içeren tutanakta belirtilen* olaylar hakkında incelemeler yapar.

Yargıtayca temyiz isteminin esastan reddi veya hükmün bozulması

Madde 341- 1. Bölge adliye mahkemesinin temyiz olunan hükmünün Yargıtayca hukuka uygun bulunması hâlinde temyiz isteminin esastan reddine karar verilir.

2. Yargıtay, temyiz edilen hükmü, temyiz dilekçesi veya *beyanı içeren tutanakta* gösterilen, hükmü etkileyecek nitelikteki hukuka aykırılıklar nedeniyle bozar. Bozma nedenleri ilâmda ayrı ayrı gösterilir.

Hüküm, temyiz dilekçesi veya *beyanı içeren tutanakta* gösterilen nedenlerle bozulduğunda, dilekçe veya *beyanı içeren tutanakta* açıklanmış olmasa bile saptanan bütün diğer hukuka aykırılık hâlleri de ilâmda gösterilir.

Hükmün bozulmasına neden olan hukuka aykırılık, bu hükme esas olarak saptanan işlemlerden kaynaklanmış ise, bunlar da aynı zamanda bozulur.

328 inci madde hükümleri saklıdır.

TBB' NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

m. 341/2, temyiz dilekçesi veya beyanını içeren tutanakta gösterilen nedenlerle hükmün bozulması durumunda, dilekçe veya tutanakta açıklanmış olmayan hukuka aykırılık saptamış olduğunda, hükmün bozulmayacağı sonucunu doğurmaktadır; bu ise, yargı denetiminin anlam ve amacına aykırıdır. Bu nedenle madde mutlak olmasa da bir hukuka aykırılık saptandığında hükmün res'en bozulmasına olanak tanınması gerektiği gerekçesiyle değiştirilmiştir.

Yargıtayca davanın esasına hükmedilecek hâller, hukuka aykırılığın düzeltilmesi

Madde 342- Hükme esas olarak saptanan olaylara uygulanmasında hukuka aykırılıktan dolayı hüküm bozulmuş ise, aşağıdaki hâllerde Yargıtay davanın esasına hükmedebileceği gibi hükümdeki hukuka aykırılığı da düzeltebilir:

1. Olayın daha ziyade aydınlanması gerekmeden beraate veya davanın düşmesine ya da alt ve üst sınırı olmayan sabit bir cezaya hükmolunması gerekirse,
2. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının iddiasına uygun olarak sanığa kanunda yazılı cezanın en alt derecesini uygulamayı uygun görürse,
3. Mahkemece sabit görülen suçun unsurları, niteliği ve cezası hükümde doğru gösterilmiş olduğu hâlde sadece kanunun madde numarası yanlış yazılmış ise,
4. Hükümden sonra yürürlüğe giren kanun, suçun cezasını azaltmış ve mahkemece sanığa verilecek cezanın belirlenmesinde artırma nedeni kabul edilmemiş veya yeni bir kanun ile fiil suç olmaktan çıkarılmış ise birinci hâlde daha az bir cezanın hükmolunması ve ikinci hâlde hiç ceza hükmolunmaması gerekirse,
5. Sanığın açıkça saptanmış olan doğum ve suç tarihlerine göre verilecek cezanın belirlenmesinde gerekli indirme yapılmamış veya yanlış indirme yapılmış ise,
6. Artırma veya indirme sonucunda verilecek ceza süresi veya miktarının belirlenmesinde maddî hata yapılmış ise,
7. Türk Ceza Kanununun 62 inci maddesindeki sıralamanın gözetilmemesi yüzünden eksik veya fazla ceza verilmiş ise,
8. Harçlar Kanunu ile yargılama giderlerine ilişkin hükümlere ve Avukatlık Kanununa göre düzenlenen ücret tarifesine aykırılık yapılmışsa.

Yargıtay kararının gönderileceği merci

Madde 343- Yargıtayca 341 inci maddenin (1) numaralı fıkrası veya 342 inci madde uyarınca verilen kararlara ilişkin dosya, hükmü veren bölge adliye mahkemesine gönderilmesi için Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına verilir. Bölge adliye mahkemesi, dosyayı Yargıtaydan geldiği tarihten itibaren yedi gün içinde gereğinin yapılması için ilgili ilk derece mahkemesine gönderilmek üzere bölge adliye mahkemesi Cumhuriyet başsavcılığına verir.

Yargıtay, dosyayı 342 inci maddede belirtilenlerin dışında kalan hâllerde yeniden incelenmek ve hüküm verilmek üzere hükmü bozulan bölge adliye mahkemesine veya diğer bir bölge adliye mahkemesine gönderir.

Hüküm, mahkemenin hukuka aykırı olarak kendisini görevli veya yetkili görmesinden dolayı bozulmuşsa, Yargıtay aynı zamanda dosyayı görevli veya yetkili mahkemeye gönderir.

Yargıtayda hükmün açıklanması

Madde 344- Hüküm, 243 üncü madde gereğince açıklanır. Buna olanak bulunmadığı takdirde duruşmanın bitiminden itibaren yedi gün içinde karar verilir.

Hükmün bozulmasının diğer sanıklara etkisi

Madde 345- Hüküm, cezanın uygulanmasında hukuka aykırılıktan dolayı sanık yararına bozulmuşsa ve bu hususların temyiz isteminde bulunmamış olan diğer sanıklara da

uygulanması olanağı varsa, bu sanıklar da temyiz isteminde bulunmuşcasına hşkmşn bozulmasından yararlanırlar.

Davaya yeniden bakacak mahkemenin işlemleri

Madde 346- Yargıtaydan verilen bozma kararı şzerine davaya yeniden bakacak bşlge adliye mahkemesi, ilgililere, bozmaya karşı diyeceklerini sorar.

Sanık veya katılan ve avukatlarına dosyada varolan adreslerine de davetiye tebliğ olunamaması veya davetiye tebliğ olunmasına rağmen duruşmaya gelmemeleri nedeniyle bozmaya karşı beyanları saptanmamış olsa da duruşmaya devam edilerek dava yokluklarında bitirilebilir. Ancak, sanık hakkında verilecek ceza, bozmaya konu olan cezadan daha ağır ise her hşlde dinlenmesi gerekir.

Yargıtaydan verilen bozma kararına bşlge adliye mahkemesinin direnme hakkı vardır. Ancak, direnme şzerine Yargıtay Ceza Genel Kurulunca verilen kararlara karşı direnilemez.

Hşkşm yalnız sanık tarafından veya onun yararına Cumhuriyet savcısı veya 300 üncü maddede gşsterilen kimselerce temyiz edilmişse, yeniden verilen hşkşm, şnceki hşkşmle belirlenmiş olan cezadan daha ağır olamaz.

ÜÇÜNCÜ KISIM
Olağanüstü Kanun Yolları

BİRİNCİ BÖLÜM
Yargıtay Cumhuriyet
Başsavcısının İtiraz Yetkisi

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının itiraz yetkisi

Madde 347 - *Yargıtay ceza dairelerinden birinin kararına karşı Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı, ilâmın kendisine verildiği tarihten itibaren otuz gün içinde Ceza Genel Kuruluna itiraz edebilir.*

TBB'NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Tasarı eski metninde yer alan m. 339-340 arasında düzenlenen karar düzeltmeye artık hiçbir batı ülkesinde yer verilmediği, esasen AIHM kararlarında bireysel başvuru hakkının kullanılması bakımından etkili olmadığı kabul edilen bu kurumun muhafaza edilmesinde bir yarar bulunmadığı, istinaf kanun yoluna yer verilmek suretiyle Yargıtay'ın bir içtihat mahkemesi niteliği kazandığı, nitekim temyize ilişkin yeniliklerde de, Yargıtay'ın içtihat mahkemesi olma niteliğine uygun düzenlemelere yer verilmesi nedeniyle "temyiz nedenlerinin, temyiz incelemesi yapan ilgili ceza dairesi tarafından göz önünde bulundurulmaması"nın esasen söz konusu olamayacağı; kaldı ki, karar düzeltme üzerine incelemeyi, yine aynı dairenin yapacak olması nedeniyle önceki bakış açısını değiştirmesinin çoğu zaman mümkün bulunmayacağı, zaten çok zor sonuç alınabilecek böyle bir yola uygulamada çok sık başvurulması nedeniyle Yargıtay'ın iş yükünün azaltılması gerektiği düşüncesiyle "karar düzeltme"ye ilişkin düzenlemeler Tasarı'dan çıkarılmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

Kanun Yararına Başvurma

Kanun yararına bozma

Madde 348- Hâkim veya mahkeme tarafından verilen ve istinaf veya temyiz incelemesinden geçmeksizin kesinleşen karar veya hükümde hukuka aykırılık bulunduğunu öğrenen Adalet Bakanı, o karar veya hükmün Yargıtayca bozulması istemini, yasal nedenlerini belirterek Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına yazılı olarak bildirir.

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı, bu nedenleri aynen yazarak karar veya hükmün bozulması istemini içeren yazısını Yargıtayın ilgili ceza dairesine verir.

Yargıtayın ceza dairesi ileri sürülen nedenleri yerinde görürse, karar veya hükmü kanun yararına bozar.

Bozma nedenleri,

1. 232 nci maddede tanımlanan ve davanın esasını çözmeyen bir karara ilişkin ise, kararı veren hâkim veya mahkeme, gerekli inceleme ve araştırma sonucunda yeniden karar verir.

2. Mahkûmiyete ilişkin hükmün, davanın esasını çözmeyen yönüne veya savunma hakkını kaldırma veya kısıtlama sonucunu doğuran usul işlemlerine ilişkin ise, kararı veren

hâkim veya mahkemece yeniden yapılacak yargılama sonucuna göre gereken hüküm verilir. Bu hüküm, önceki hükümle belirlenmiş olan cezadan daha ağır olamaz.

3. Davanın esasını çözüp de mahkûmiyet dışındaki hükümlere ilişkin ise, aleyhte sonuç doğurmaz ve yeniden yargılamayı gerektirmez.

4. Hükümlünün cezasının kaldırılmasını gerektiriyorsa cezanın kaldırılmasına, daha hafif bir cezanın verilmesini gerektiriyorsa bu hafif cezaya Yargıtay ceza dairesi doğrudan hükmeder.

Bu madde uyarınca verilen bozma kararına karşı direnilemez.

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının kanun yararına başvurusu

Madde 349- 348 inci maddede belirtilen yetki, aynı maddenin dördüncü fıkrasının (4) numaralı bendindeki hâllere özgü olmak üzere ve kanun yararına olarak re'sen Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı tarafından da kullanılabilir.

348 inci madde gereğince Adalet Bakanı tarafından başvurulduğunda bu yetki, artık Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı tarafından kullanılamaz.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Yargılamanın Yenilenmesi

Hükümlü lehine yargılamanın yenilenmesi nedenleri

Madde 350- Kesinleşen bir hükümle sonuçlanmış bir dava, aşağıda yazılı hâllerde hükümlü yararına olarak yargılamanın yenilenmesi yoluyla tekrar görülür:

1. Duruşmada kullanılan ve hükmü etkileyen bir belgenin sahteliği anlaşılırsa,
2. Yemin verilerek dinlenmiş olan bir tanık veya bilirkişinin hükmü etkileyecek biçimde hükümlü aleyhine kasıt veya ihmâl ile gerçek dışı tanıklıkta bulunduğu veya oy verdiği anlaşılırsa,
3. Hükme katılmış olan hâkimlerden biri, hükümlünün neden olduğu kusur dışında, aleyhine ceza kovuşturmasını veya bir ceza ile mahkûmiyetini gerektirecek biçimde görevlerini yapmada kusur etmiş ise,
4. Ceza hükmü hukuk mahkemesinin bir hükmüne dayandırılmış olup da bu hüküm kesinleşmiş diğer bir hüküm ile bozulmuş ise,
5. Yeni olaylar veya yeni deliller ortaya konulup da bunlar yalnız başına veya önceden sunulan delillerle birlikte göz önüne alındıklarında sanığın beraatini veya daha hafif bir cezayı içeren kanun hükmünün uygulanması ile mahkûm edilmesini gerektirecek nitelikte olursa.

6. Ceza hükmünün, İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşmenin veya eki protokollerin ihlâli suretiyle verildiğinin, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kesinleşmiş kararıyla tespit edilmiş ve *bu ihlalin yargılamanın yenilenmesi yoluyla ortadan kaldırılabilir nitelikte olması*. Bu hâlde, yargılamanın yenilenmesi, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararının kesinleştiği tarihten itibaren bir yıl içinde istenebilir.

İnfazın geri bırakılması veya durdurulması

Madde 351- Yargılamanın yenilenmesi istemi hükmün infazını ertelemeyebilir. Ancak mahkeme, infazın geri bırakılmasına veya durdurulmasına karar verebilir.

Yargılamanın yenilenmesine engel olmayan hâller

Madde 352- Hükmün infaz edilmiş olması veya hükümlünün ölümü, yargılamanın yenilenmesi istemine engel olmaz.

Ölenin eşi, üstsoyu, altsoyu, kardeşleri yargılamanın yenilenmesi isteminde bulunabilirler.

İkinci fıkrada sayılan kişilerin yokluğu hâlinde, Adalet Bakanı da yargılamanın yenilenmesi isteminde bulunabilir.

Sanık veya hükümlünün aleyhine yargılamanın yenilenmesi nedenleri

Madde 353- Kesinleşen bir hükümlüyle sonuçlanmış olan bir dava aşağıda yazılı hâllerde sanık veya hükümlünün aleyhine olarak yargılamanın yenilenmesi yolu ile tekrar görülür:

1. Duruşmada sanığın veya hükümlünün lehine ileri sürülen ve hükme etkili olan bir belgenin sahteliği anlaşılırsa,

2. Hükme katılmış olan hâkimlerden biri, aleyhine ceza kovuşturmasını veya bir ceza ile mahkûmiyetini gerektirecek nitelikte olarak görevlerini yapmada sanık veya hükümlü lehine kusur etmiş ise,

3. Sanık beraat ettikten sonra suçla ilgili olarak hâkim önünde güvenilebilir nitelikte ikrarda bulunmuşsa.

Yargılamanın yenilenmesinin kabul edilmeyeceği hâl

Madde 354- Kanunun aynı maddesinde yer almış sınır içinde olmak üzere cezanın değiştirilmesi amacıyla yargılamanın yenilenmesi kabul edilemez.

Hatanın giderilebilmesini sağlayacak başka bir yol varsa, yargılamanın yenilenmesi yoluna gidilemez.

Bir suçta dayanan yenileme istemlerinin kabulü koşulları

Madde 355- Bir suç iddiasına dayandırılan yenileme istemi, ancak bu fiilden dolayı kesinleşmiş bir mahkûmiyet hükmü verilmiş veya mahkûmiyeti gerektirecek nitelikte kuvvetli delil bulunmaması dışında bir nedenle ceza soruşturmasına başlanamamış veya sürdürülememişse kabul edilebilir. Bu madde, 350 inci maddenin (5) numaralı bendinde yazılı hâlde uygulanmaz.

Yenileme istemi hakkında uygulanacak hükümler

Madde 356- Kanun yollarına başvurma hakkındaki genel hükümler, yargılamanın yenilenmesi istemi hakkında da uygulanır.

Yargılamanın yenilenmesi istemi, bunun yasal nedenleri ile dayandığı delilleri içerir.

Yenileme isteminin kabule değer olup olmadığı kararı ve mercii

Madde 357- Yargılamanın yenilenmesi istemi, hükmü veren mahkemeye sunulur. Bu mahkeme, istemin kabule değer olup olmadığına karar verir.

342 inci madde gereğince Yargıtayın doğrudan hüküm kurduğu hâllerde de hükmü vermiş olan mahkemeye başvurulur.

Yargılamanın yenilenmesi isteminin kabule değer olup olmadığına dair olan karar, duruşma yapılmaksızın verilir.

Yenileme isteminin kabule değer görülmemesi nedenleri ve kabulü hâlinde yapılacak işlem

Madde 358- Yargılamanın yenilenmesi istemi, kanunda belirlenen şekilde yapılmamış veya yargılamanın yenilenmesini gerektirecek yasal hiçbir neden gösterilmemiş veya bunu doğrulayacak deliller açıklanmamış ise, bu istem kabule değer görülmeyerek reddedilir.

Aksi hâlde yargılamanın yenilenmesi istemi, bir diyeceği varsa yedi gün içinde bildirmek üzere Cumhuriyet savcısı ve ilgili tarafa tebliğ olunur.

Bu madde gereğince verilen kararlara itiraz edilebilir.

Delillerin toplanması

Madde 359- Mahkeme, yargılamanın yenilenmesi istemini yerinde bulursa delillerin toplanması için bir naip hâkimi veya istinabe olunan mahkemeyi görevlendirebileceği gibi; kendisi de bu hususları yerine getirebilir.

Delillerin mahkemece veya naip hâkim tarafından veya istinabe suretiyle toplanması sırasında, soruşturmaya ilişkin hükümler uygulanır.

Delillerin toplanması bittikten sonra Cumhuriyet savcısı ve hakkında hüküm kurulmuş olan kişiden yedi günlük süre içinde görüş ve düşüncelerini bildirmeleri istenir.

Yenileme isteminin esassız olmasından dolayı reddi, aksi takdirde kabulü

Madde 360- Yargılamanın yenilenmesi isteminde ileri sürülen iddialar, yeterli derecede doğrulanmaz veya 350 inci maddenin (1) ve (2) numaralı bentleri ile 353 üncü maddenin (1) numaralı bendinde yazılı hâllerde işin durumuna göre bunların önce verilmiş olan hükme hiçbir etkisi olmadığı anlaşılırsa, yargılamanın yenilenmesi istemi esassız olması nedeniyle duruşma yapılmaksızın reddedilir.

Aksi hâlde mahkeme, yargılamanın yenilenmesine ve duruşmanın açılmasına karar verir.

Bu madde gereğince verilen kararlara karşı acele itiraz yoluna gidilebilir.

Duruşma yapılmaksızın yenileme isteminin incelenmesi

Madde 361- Hükümlü ölmüşse mahkeme yeniden duruşma yapmaksızın gerekli delilleri topladıktan sonra hükümlünün beraatine veya yargılamanın yenilenmesi isteminin reddine karar verir.

Diğer hâllerde de mahkeme, bu hususta yeterli delil varsa Cumhuriyet savcısının uygun

görüşünü aldıktan sonra duruşma yapmaksızın hükümlünün derhâl beraatine karar verir.

Mahkeme beraat kararı ile beraber önceki hükmün iptalini de karar altına alır.

Yargılamanın yenilenmesi isteminde bulunan kimse isterse, gideri Devlet Hazinesine ait olmak üzere önceki hükmün iptaline ilişkin karar Resmî Gazete ile ilân olunacağı gibi mahkemenin takdirine göre diğer gazetelerle de ilân edilebilir.

Yeniden duruşma sonucunda verilecek hüküm

Madde 362- Yeniden yapılacak duruşma sonucunda mahkeme, önceki hükmü onaylar veya hükmün iptali ile dava hakkında yeniden hüküm verir.

Yargılamanın yenilenmesi istemi hükümlünün lehine olarak yapılmışsa, yeniden verilecek hüküm önceki hükümle belirlenmiş olan cezadan daha ağır bir cezayı içeremez.

YEDİNCİ KİTAP

İnfaz

BİRİNCİ KISIM

İnfaz Usulü

BİRİNCİ BÖLÜM

İnfazın Koşulu ve Dayanakları

İnfazın koşulu

Madde 363- Mahkûmiyet hükümleri kesinleşmedikçe infaz olunamaz.

TBB'NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Heyetimiz, Tasarı'nın 359-364 maddelerinde düzenlenen "infaz"a ilişkin hükümlerin, aslında İnfaz Kanunu'nda düzenlenmesi gerektiğini düşünmekle birlikte, buna ilişkin düzenlemeler Tasarı'da yer aldığından, bu hükümler açısından da bir değerlendirme yapılması gerekli görülmüş ve gerekli değişiklikler yapılmıştır.

İnfazın dayanakları ve kimin tarafından izleneceği

Madde 364- Mahkeme, kesinleşen ve yerine getirilmesini onayladığı cezaya ilişkin hükmü Cumhuriyet savcısına gönderir. Bu hükme göre cezanın infazı Cumhuriyet savcısı tarafından izlenir ve denetlenir.

İKİNCİ BÖLÜM

Ertelenecek veya Ara Verilecek İnfaz

Hürriyeti bağlayıcı cezaların infazının ertelenme nedenleri

Madde 365- Akıl hastalığına tutulan hükümlüler hakkında hürriyeti bağlayıcı cezanın infazı iyileştikten sonraya bırakılır.

Hürriyeti bağlayıcı bir cezanın infazı hâlinde diğer bir hastalık da, hükümlünün hayatı için kesin bir tehlike oluşturuyorsa, bu hastalıkta da aynı hüküm uygulanır.

Yukarıdaki fıkralarda belirtilen geri bırakma kararı, Adlî Tıp Kurumunca düzenlenen ya da Adalet Bakanlığınca belirlenen tam teşekküllü hastanelerin sağlık kurullarınca düzenlenip Adlî Tıp Kurumunca onaylanan rapor üzerine, infazın yapıldığı yer Cumhuriyet başsavcılığınca verilir. Geri bırakma kararı, mahkûmun tâbi olacağı yükümlülükler belirtilmek suretiyle kendisine ve yasal temsilcisine tebliğ edilir. Mahkûmun geri bırakma süresi içinde bulunacağı ve/veya olacağı yer, kendisi veya yasal temsilcisi tarafından ilgili Cumhuriyet başsavcılığına bildirilir. Mahkûmun sağlık durumu, geri bırakma kararını veren Cumhuriyet başsavcılığınca veya onun istemi üzerine mahkûmun bulunduğu veya tedavisinin yapıldığı yer Cumhuriyet başsavcılığınca, sağlık raporunda belirtilen sürelerle, bir süre bulunmadığı takdirde üçer aylık dönemlere göre bu fıkrada yazılı usule uygun olarak incelettirilir. İnceleme sonuçlarına göre geri bırakma kararını veren Cumhuriyet başsavcılığınca geri bırakmanın devam edip etmeyeceğine karar verilir. Geri bırakma kararını veren Cumhuriyet başsavcılığının istemi üzerine, mahkûmun izlenmesine yönelik tedbirler, bildirim yapıldığı yerde bulunan kolluk makam ve memurlarınca yerine getirilir. Bu fıkrada yazılı yükümlülüklere aykırı hareket edilmesi hâlinde geri bırakma kararı, kararı veren Cumhuriyet başsavcılığınca kaldırılır. Bu karara karşı infaz hâkimliğine başvurulabilir.

Hürriyeti bağlayıcı bir cezanın infazı, gebe olan veya doğum yaptığı tarihten itibaren altı ay geçmemiş bulunan kadınlar hakkında geri bırakılır. Çocuk ölmüş veya anasından başka birine verilmiş olursa, doğumdan itibaren iki ay geçince ceza infaz olunur.

Hükümlünün istemiyle infazın ertelenmesi

Madde 366- Üç yıl ve daha az süreli hürriyeti bağlayıcı cezaların derhâl infazının, hükümlü veya ailesi için mahkûmiyetin amacı dışında ağır bir zarara neden olacağı anlaşılırsa; hükümlünün istemi üzerine infaz ertelenebilir. Erteleme süresi altı ayı geçemez.

Erteleme isteminin kabulü güvence gösterilmesine veya diğer bir koşula bağlanabilir.

TBB'NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Maddede yer alan "ağır hapis cezası hariç olmak üzere" deyimi, yeni CK Tasarısında ağır hapis- hapis cezası ayırımının kaldırılması nedeniyle, metinden çıkarılmıştır.

Hürriyeti bağlayıcı cezanın bölünerek infazı

Madde 367- Üç yıl ve daha az süreli hürriyeti bağlayıcı cezalar, hükümlünün yüksek öğrenimini bitirebilmesi, ana, baba, eş veya çocuklarının ölümü veya adı geçenlerin sürekli hastalık veya malûllükleri nedeniyle ailenin tarım topraklarının işlenebilmesinin olanaksız hâle gelmesi veya hükümlünün hastalığının sürekli bir tedaviyi gerektirmesi gibi zorunlu ve çok ivedi hâllerde, hükmü veren mahkemenin kararıyla altı ayı geçmeyen sürelerle ara verilerek infaz edilebilir.

TBB'NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Maddede yer alan “ağır hapis cezası hariç olmak üzere” deyimi, yeni CK Tasarısında ağır hapis- hapis cezası ayırımının kaldırılması nedeniyle, metinden çıkarılmıştır.

Cezasını çekmeye gelmeyen veya kaçacağından şüphe edilen hükümlülere yapılacak işlem

Madde 368- Hükümlü, cezasını çekmek üzere yapılan davete rağmen gelmez ya da kaçacağı hakkında şüphe uyandırır veya kaçar veya saklanırsa; Cumhuriyet savcısı, hürriyeti bağlayıcı cezanın infazını sağlamak için yakalama müzekkeresi çıkarır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM **İnfazla İlgili Kararlar**

Mahkûmiyet hükmünün yorumunda veya çektirilecek cezanın hesabında tereddüt

Madde 369- Mahkûmiyet hükmünün yorumunda veya çektirilecek cezanın hesabında tereddüt edilir, cezanın kısmen veya tamamen yerine getirilip getirilemeyeceği ileri sürülür ya da sonradan yürürlüğe giren kanun hükümlünün lehinde olursa; tereddüdün giderilmesi veya yerine getirilecek cezanın belirlenmesi için *hükmü veren* mahkemeden karar istenir.

365 inci madde gereğince cezasının ertelenmesi isteminin reddi hâlinde de aynı hüküm uygulanır.

Yukarıdaki fıkralar uyarınca yapılan başvurular cezanın infazını ertelemez. Ancak, mahkeme olayın özelliğine göre infazın ertelenmesine veya durdurulmasına karar verebilir.

Birden fazla hükümlerdeki cezaların toplanması

Madde 370- Bir kişi hakkında başka başka kesinleşmiş hükümler bulunur ve mahkemece cezaların toplanması kuralının uygulanmamış olduğu görülürse, Türk Ceza Kanununun bu hususa ilişkin hükümleri gereğince bir ceza belirlenmesi için mahkemeden karar istenir.

Hastanede geçen sürenin cezadan indirilmesi

Madde 371- Cezanın infazına başlandıktan sonra hastalık nedeniyle hükümlünün ceza infaz kurumu hastanesinden başka bir hastaneye kaldırılması hâlinde burada geçirdiği süre *de* cezadan indirilir.

Ancak, cezanın infazını durdurmak için hükümlü hastalığına kendisi neden olmuşsa bu hükümden yararlanamaz. Bu hâlde Cumhuriyet savcısı *infaz hâkimliğinden* bir karar alır.

TBB'NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

m. 371/2'de yapılan değişiklikle hastanede geçen sürenin çektirilecek cezadan indirilmesine ilişkin kararın "infaz hakimliği"nden alınmasına olanak sağlanmıştır.

İnfaz sırasında verilecek kararların mercii ve usulü

Madde 372- Cezanın infazı sırasında, 369 ilâ 371 inci maddeler gereğince mahkemeden alınması gereken kararlar duruşma yapılmaksızın verilir. Karar verilmeden önce Cumhuriyet savcısı ve hükümlünün görüşlerini yazılı olarak bildirmeleri istenebilir.

370 inci madde gereğince cezaların toplanması kuralı uyarınca bir ceza belirlenmesi gerektiğinde bu hususta hüküm vermek yetkisi, en ağır türden cezaya hükmetmiş olan mahkemeye, eğer cezalar aynı türden ise en fazla cezaya hükmetmiş bulunan mahkemeye, bu son durumda birden çok mahkeme yetkili ise son hükmü vermiş olan mahkemeye; hükümlerden biri doğrudan doğruya bölge adliye mahkemesi tarafından verilmiş ise bölge adliye mahkemesine, Yargıtay tarafından verilmiş ise Yargıtaya aittir.

Bölge adliye mahkemesi veya Yargıtaydan başka mahkemeler tarafından verilmiş olan bu kararlara karşı acele itiraz yoluna gidilebilir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Şartla Salıverilme Kararları

Şartla salıverilmede usul

Madde 373- 1. Bir hükümlünün şartla salıverilmesi hakkında cezaevi idaresi tarafından hazırlanan gerekçeli rapor, hükmü veren mahkemeye; hükümlü başka bir yerde bulunuyorsa hükümlünün bulunduğu yerde hükmü veren mahkeme derecesindeki mahkemeye verilir. Mahkeme, bu raporu uygun bulursa hükümlünün şartla salıverilmesine karar verir. Mahkeme raporu uygun bulmadığı takdirde gerekçesini kararında gösterir. Bu kararlara karşı acele itiraz yoluna gidilebilir.

2. Şartla salıverilme kararının geri alınmasına,

a) Hükümlü geri kalan süre içinde işlediği kasıtlı bir cürümden dolayı hürriyeti bağlayıcı cezaya mahkûm edilirse, hükmü veren ilk derece mahkemesi veya bölge adliye mahkemesi tarafından,

b) Hükümlünün bağlı tutulduğu yükümlülükleri yerine getirmemesi hâlinde, şartla salıverilme kararına esas teşkil eden hükmü veren ilk derece mahkemesi veya bölge adliye mahkemesi veya şartla salıverilme kararını vermiş olan mahkeme tarafından

karar verilir.

Şartla salıverilen hakkındaki kısıtlama kararının etkisizliği

Madde 374- Türk Medenî Kanunu hükümlerine göre verilmiş olan kısıtlama kararları, hükümlü şartla salıverildiğinde, deneme süresi içinde uygulanmaz. Şartla salıverilme kararı geri alındığında kısıtlama kararı kendiliğinden yürürlüğe girer.

İKİNCİ KISIM

Yasaklanmış Hakların Geri Verilmesi

Yasaklanmış hakların geri verilmesinin koşulları

Madde 375- Kamu hizmetlerinden müebbet yasaklanma, sürücü belgesinin süresiz geri alınması cezaları ve hükümlülükten doğan diğer müebbet ehliyetsizlikler, yasaklanmış hakların geri verilmesi yoluyla kaldırılabilir.

Yukarıdaki fıkrada yazılı ceza, hürriyeti bağlayıcı bir cezaya bağlı olduğunda, buna mahkûm olan ve işlemiş bulunduğu cürümlerden dolayı pişmanlık duyduğunu gösterecek surette iyi hâli görülen kimse, asıl cezasını çektiği veya ceza af ile ortadan kalktığı tarihten itibaren üç ve zamaşımı ile düştüğü tarihten itibaren beş yıl sonra yasaklanmış haklarının geri verilmesini isteyebilir.

Bu yoksunluk ve ehliyetsizlik cezaları diğer bir cezaya ek olarak verilmemişse, yasaklanmış hakların geri verilmesi, ancak hükmün kesinleştiği tarihten itibaren beş yıl sonra istenebilir.

TBB'NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Tasarı Yasaklanmış Hakların Geri Verilmesi kurumuna yeni CK Tasarısı'nda yer verilmemiş; daha önce mahkumiyetin kanuni neticeleri olarak öngörülen kamu hizmetlerinden yasaklanma gibi yaptırımlar yeni CK Tasarısı'nda "güvenlik önemleri" başlığı altında 53. maddede düzenlenmiş ve bunların "sürekli" de olabileceğine yer verilmiş olmakla birlikte, yeni CK Tasarısı'nda, mahkumiyete bağlı bu yoksunlukların süresiz olması durumunda nasıl ve hangi koşulla ortadan kaldırılabilceğine ilişkin bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Tasarı'da mevcut düzenleme karşısında, mahkumiyete bağlı sürekli yoksunlukların, hükümlünün yaşamının sonuna kadar devam edebileceği gibi bir sonuç çıkarılabilir ise de; böyle bir anlayış, hükümlüyü topluma yeniden kazandırma amacını ön plana çıkaran çağdaş infaz hukuku esaslarına uygun düşmeyecektir. Bu yüzden heyetimiz, CMUK Tasarı'nda yasak hakların geri verilmesine ilişkin düzenlemelerin muhafaza edilmesi ve TCK Tasarısı'nda buna ilişkin düzenlemeye yer verilmemesinin sakıncalarının bu yolla ortadan kaldırılabilceği sonucuna ulaşmıştır.

Merci

Madde 376- Yasaklanmış hakların geri verilmesi dilekçesi, hükümlünün yerleşim yerindeki ağır ceza mahkemesine; hüküm bölge adliye mahkemesince verilmiş ise bu mahkemeye verilir.

Dilekçeye eklenecek belgeler

Madde 377- Dilekçeye aşağıdaki belgeler eklenir:

1. Mahkûmiyeti gösteren kararın örneği,

2. Cezanın infaz edildiğini veya yasal nedenlerden dolayı düştüğünü ve tarihlerini ve yargılama giderleriyle hükümlenmiş ise *suçtan doğan zararın giderildiğini* belirten belgeler,
3. İşlemiş olduğu suçtan pişman olduğunu gösterecek biçimde iyi hâli olduğunu gösteren belgeler.

TBB'NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Maddenin 2. bendinde "kişisel hakların ödenmesi" deyimini yerine "suçtan doğan mağduriyetin giderilmesi" deyiminin kullanılması uygun görülmüştür.

İnceleme ve karar

Madde 378- Mahkeme, bu dilekçe üzerine üyelere birini görevlendirir. Görevlendirilen üye, hükümlünün mahkûmiyete esas dosyasını ve adlî sicil kayıtlarını getirir; gerekli gördüğü diğer bilgileri toplar; 375 inci maddede yazılı sürelerin geçip geçmediğini hesap ettikten sonra evrakı Cumhuriyet savcılığına verir.

Mahkeme, Cumhuriyet savcısının bu husustaki gerekçeli ve yazılı görüşü üzerine, duruşma yapmaksızın kararını verir. Bu karara karşı, duruma göre istinaf veya temyiz yoluna gidilebilir.

Ret kararı ve istemin tekrarı

Madde 379- *Yasaklanmış hakların geri verilmesi istemi, iyi hâlin bulunmadığı gerekçesiyle reddedilmişse, yeni bir deneme süresi geçmeden; süresinin dolmamış olması dolayısıyla reddedilmişse, kalan süre tamamlanmadan yasaklanmış hakların geri verilmesi istemi tekrarlanamaz.*

İstem, eklenmesi gereken belgelerin eklenmemesi nedeniyle reddedilmişse şekil noksanı tamamlanarak, istem yenilenebilir.

TBB'NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

m. 379/1'de, deneme süresinin geçmemiş olması nedeniyle yasak hakların geri verilmesi talebinin reddedilmesinin, usule ilişkin bir eksiklik sayılacağına yer verilmiş olmakla birlikte, henüz deneme süresi dolmadan hükümlünün iyi halli olup olmadığı anlaşılamayacağından, böyle bir gerekçe ile talebin reddedilmesi de, esasa ilişkin bir red nedeni sayılarak, maddede gerekli değişiklik yapılmıştır.

Geri verme kararının ilânı

Madde 380- Yasaklanmış hakların geri verilmesine ilişkin karar kesinleştikten sonra dilekçe sahibi isterse giderini ödemek koşuluyla Resmî Gazete ile ilân olunur.

SEKİZİNCİ KİTAP

Yargılama Giderleri ve Çeşitli Hükümler

BİRİNCİ KISIM

Yargılama Giderleri

Yargılama giderleri

Madde 381- Harçlar ve tarifesine göre ödenmesi gereken avukatlık ücretleri ile *ceza kovuşturmasının* yürütülmesi amacıyla Devlet Hazinesinden yapılan her türlü harcamalar ve taraflarca yapılan ödemeler yargılama giderleridir.

Hüküm, karar ve ceza kararnamelerinde yargılama giderlerinin kimlere yükletileceği gösterilir.

Giderlerin miktarı ile iki taraftan birinin diğerine ödemesi gereken paranın miktarını mahkeme başkanı veya hâkim belirler.

Devlete ait yargılama giderlerine ilişkin kararlar, Harçlar Kanunu hükümlerine göre; kişisel haklara ilişkin kararlar, İcra ve İflâs Kanunu hükümlerine göre yerine getirilir.

Türkçe bilmeyen ya da sağır veya dilsiz olan şüpheli veya sanık için görevlendirilen tercümanın giderleri, yargılama gideri sayılmaz ve bu giderler Devlet Hazinesince karşılanır.

Sanığın yükümlülüğü

Madde 382- Cezaya veya güvenlik önlemine mahkûm edilmesi hâlinde, bütün yargılama giderleri sanığa yüklenir.

Hükümün geri bırakılması, cezanın veya davanın ertelenmesi hâllerinde de birinci fıkra hükmü uygulanır.

Yargılamanın değişik evrelerinde yapılan araştırma veya işlemler nedeniyle giderler meydana gelmiş olup da, sonuç sanık lehine ortaya çıkmış ise, bu giderlerin sanığa yüklenmesinin hakkaniyete aykırı olacağı anlaşıldığında mahkeme, bunların kısmen veya tamamen Devlet Hazinesine yüklenmesine karar verir.

Hüküm kesinleşmeden sanık ölürse, mirasçılar giderleri ödemekle yükümlü tutulmazlar.

Dava sırasında işlediği *iddia olunan* suçu *kabul eden* sanığa yargılama giderleri yüklenmez.

Birden çok suçta veya bir suçta birden çok sanığın bulunması hâlinde giderler

Madde 383- Birden çok suçtan dolayı aleyhinde kovuşturma yapılmış olan kimse, bunların bir kısmından mahkûm olmuş ise, beraat ettiği suçların duruşmasının gerektirdiği giderleri ödemekle yükümlü değildir.

Aynı suçtan dolayı iştirak nedeniyle mahkûm edilmiş olanlar yargılama giderlerinden müteselsilen sorumludurlar. Ancak, ceza infazının ve tutuklamanın neden olduğu giderlerde bu hüküm uygulanmaz.

Beraat hâlinde gider

Madde 384- Beraatine karar verilen kimse, sadece kendi kusurundan ileri gelen

giderleri ödemeye mahkûm edilir.

Beraat edenin önceden ödemek zorunda kaldığı giderler, Devlet Hazinesince üstlenilir.

Karşılıklı hakaret hâllerinde gider

Madde 385- Karşılıklı hakaret hâllerinde taraflardan birinin veya ikisinin cezalarının düşmesi, bunlardan birinin veya her ikisinin giderleri karşılamaya mahkûm edilmelerine engel olmaz.

Suç uydurma ve iftira gibi hâllerde gider

Madde 386- Suç uydurma veya iftira suretiyle kasten veya *ağır bir kayıtsızlıkla* ihbarda bulunup da, adliye dışında olsa bile bir soruşturmayı tahrik etmiş olan kimse, mahkemece dinlendikten sonra bu soruşturmanın Devlet Hazinesi veya sanık tarafından karşılanması zorunlu giderlerini ödemeye mahkûm edilebilir.

Soruşturma sonucunda kamu davasının açılmasına gerek görülmediğinde, bu hususta Cumhuriyet savcısının istemi üzerine sulh ceza hâkimi tarafından karar verilir.

Yukarıdaki fıkralarda yazılı hâllerde verilen kararlara karşı acele itiraz yoluna gidilebilir.

TBB'NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Hükümde yer alan “iyice araştırılmadan” deyimi yerine, mevcut CMUK m. 411’e uygun olarak “ağır bir kayıtsızlık” deyimi ilave edildi.

Kanun yollarına başvuru sonucunda gider

Madde 387- Kanun yollarından birine başvuran taraf, bu başvurusunu geri almasından veya başvurunun reddolunmasından ileri gelen giderleri öder. Kanun yollarına başvuran Cumhuriyet savcısı ise, sanığın ödemek zorunda bulunduğu giderler Devlet Hazinesine yükletilir.

Kanun yoluna başvuranın istemi kısmen kabul olunmuş ise, mahkeme uygun gördüğü şekilde giderleri bölüştürür.

Kesinleşmiş bir hüküm ile sonuçlanan bir duruşma hakkındaki yargılamanın yenilenmesi isteminden ileri gelen giderler hakkında da aynı hüküm geçerlidir.

Eski hâle getirme isteminden doğan giderler, hasım tarafının esassız karşı koymasından meydana gelmiş değilse, bu istemi ileri sürene yükletilir.

İKİNCİ KISIM

Çeşitli Hükümler

Adlî tatil

Madde 388- Ceza işlerini gören makam ve mahkemeler her yıl *bir Ağustos ile beş Eylül arası* tatil olunur.

Soruşturma ile tutuklu işlere ilişkin kovuşturmaların ve ivedi sayılacak diğer hususların tatil süresi içinde ne suretle yerine getirileceği, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca belirlenir.

Tatil süresince bölge adliye mahkemeleri ile Yargıtay, yalnız tutuklu *veya özel muhakeme usullerine ilişkin* işlerin incelemelerini yapar.

Adlî tatile rastlayan süreler işlemez. Bu süreler tatilin bittiği günden itibaren üç gün uzatılmış sayılır.

Diğer kanunlarca yapılan atıflar

Madde 389- *Diğer Kanunlarda 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'na yapılan atıflar, bu Kanunun ilgili hükümlerine yapılmış sayılır.*

Kaldırılan hükümler

Madde 390- 1. 4/4/1929 tarihli ve 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu,
2. 7/5/1964 tarihli ve 466 sayılı Kanun Dışı Yakalanan veya Tutuklanan Kimselere Tazminat Verilmesi Hakkında Kanun,

3. 8/6/1936 tarihli ve 3005 sayılı *Meşhud Suçların Muhakeme Usulü Kanunu*,

4. 13/7/1965 tarihli ve 647 sayılı Cezaların İnfazı Hakkında Kanunun 19 uncu maddesinin dördüncü, beşinci ve altıncı fıkraları,

5. 30/7/1999 tarihli ve 4422 sayılı *Çıkar Amaçlı Suç Örgütleriyle Mücadele Kanunu*,

6. *Terörle Mücadele Kanunu'nun 9, 12, 14 ve 15 inci maddesi*

yürürlükten kaldırılmıştır.

TBB'NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Meşhut suçların yargılanmasına ilişkin olarak 3005 sayılı yasada yer verilen düzenlemelerin, bir taraftan adil yargılanma kurallarının ihlalini oluşturabilecek bazı uygulamalara yol açabilecek olması, birçok özel kanunda “yer ve zaman kaydı aranmaksızın” işlenen suçların bu kanun kapsamına koğuşturulacağıının öngörülmesi nedeniyle zaman içinde amacından sapmış olması; esasen yeni CMUK Tasarısı'nın yargılamanın çabuklaştırılmasına yönelik getirdiğı düzenlemelerin bu tür bir özel yargılama usulünü gereksiz kıldığı, iddianamenin iadesi ve reddi, kamu davasının açılmasının ertelenmesi, tutuklu olan sanık açısından savunma için 4 günlük süreye ilişkin düzenlemelerle bağdaşmaması nedeniyle, bu kanunun yürürlükten kaldırılması gerektiğı düşüncesi heyetimizce kabul görmüştür.

Yürürlük

Madde 391- Bu Kanun yayımı tarihinden itibaren 1 yıl sonra yürürlüğe girer.

TBB'NİN DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Tasarı temel hak ve özgürlüklere ilişkin hükümler getirdiğinden ve aynı zamanda TCK da değışecek olduğundan yürürlük süresi olarak belirlenmiş olan 3 aylık süre kısa bulunmuş ve 1 yıllık bir süre belirlenmiştir.

Yürütme

Madde 392- Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

Türkiye Barolar Birliğı tarafından oluşturulan CMUK TASARISI Hakkında Komisyon

Tarafından Hazırlanan

GENEL GEREKÇE

27 Haziran-9 Temmuz 2004 tarihleri arasında İzmir'de, Adalet Bakanlığınca hazırlanan 7.3.2003 tarihli Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu Tasarısını temel almak ve bu Tasarı üzerinde değerlendirilmelerde bulunan Prof. Dr. Erdener Yurtcan'ın hazırladığı metni de göz önünde bulundurmak suretiyle TBMM Adalet Komisyonunun çalışmalarına ışık tutmak için yeni bir Taslak hazırlamıştır. Bu metnin hazırlanmasında 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu, TBMM Adalet Komisyonunda görüşülmekte olan 12.5.2004 tarihli Türk Ceza Kanunu Tasarısı, mehzaz kanun olan Alman Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu ile Fransız, Belçika ve İtalyan Kanunları, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararları, Yargıtay ve Askeri Yargıtay uygulaması, bilimsel görüşler ve uygulamada karşılaşılan sorunlar dikkate alınmıştır.

Komisyonumuz tarafından getirilen önerilerle gerekçeleri Taslak metni içinde italik harflerle gösterilmekle birlikte, bu genel gerekçede önemli görülenlerden bazıları şunlardır :

TBMM'ne sunulan Tasarının dili güncel hukuk dilimize uygun bulunduğu oranda korunmuş, bazı terim ve sözcükler değiştirilmiştir. Bu bağlamda, Tasarıda soruşturma ve kovuşturma evresi olarak ikiye ayrılan ceza muhakemesi, Komisyonumuzca “ceza kovuşturması” üst başlığı altında hazırlık ve son soruşturma şeklinde ikiye ayrılarak ele alınmıştır. Buna uygun olarak da “*şüpheli*” tanımı, “*hakkında hazırlık soruşturması yapılan kişi*” olarak değiştirilmiş; ceza kovuşturması ile onun alt başlıkları olan hazırlık soruşturması ve son soruşturma tanımlarına yer verilmiştir.

Komisyonumuz, hazırlık soruşturmasında savcının konumunu güçlendirmek, yargıyı hızlandırmak ve mağdur haklarına yer vermek suretiyle muhakeme sünelerini daha etkin bir konuma getirmeye, etkin bir yargısal denetimi sağlamaya yönelik düzenlemeler yapmıştır.

Tasarıda 765 sayılı TCK'na yapılan atıflar yeni TCK Tasarısına göre yeniden numaralandırılmıştır.

TCK Tasarısında ağır hapis- hapis-hafif hapis cezası ayırımı ile ağır-hafif para cezası ayırımı kaldırıldığı ve kabahatler suç olmaktan çıkarıldığı için, bunlar yerine *hapis cezası* ve *para cezası* terimleri kullanılmıştır. Buna karşılık, 01.01.2005 tarihinden itibaren Türk Lirasından altı sıfır atılmasını öngören 5083 sayılı TC Devletinin Para Birimi Hakkında Kanun çerçevesinde Yeni Türk Lirası ile ilgili gelişmeler ileride kanunkoyucu tarafından dikkate alınacağı düşüncesiyle Tasarıda mevcut Türk Lirası üzerinden getirilen para cezaları korunmuştur.

Doktrinde savunulan ve farklı kurumlar için aynı terimlerin kullanılmasına yönelik eleştiriler dikkate alınarak, *takipsizlik kararına itiraz* yerine *koğuşturma davası*; *ceza kararnamesine itiraz* yerine ise, *karşı koyma* kavramları kullanılmıştır.

Kamu davasının açılmasının ertelenmesi, uzlaşma gibi yeni alternatif kurumların kabul edilmiş olması ve Cumhuriyet savcısının daha etkin bir konuma getirilmesi nedeniyle, Komisyonumuz, şahsi dava kurumunun önceki metinlerde olduğu gibi Tasarı dışında bırakılmasını uygun bulmuştur.

Komisyonumuz, Tasarının 339 ve 340 ıncı maddelerinde düzenlenen *karar düzeltme* kanun yolunu metinden çıkarmıştır. Bunun sebepleri şu şekilde sıralanabilir:

1- Olağanüstü kanunyollarından biri olan bu kanunyoluna Batı ülkeleri mevzuatında genellikle yer verilmemektedir;

2- Esasen AİHM kararlarında da bireysel başvuru hakkının kullanılması için iç hukuk yollarının tüketilmesi kapsamında dikkate alınmadığından bu kurumun muhafaza edilmesinde bir yarar bulunmamaktadır;

3- Tasarıda yeni bir kanun yolu olarak istinafa yer verildiğinden, bölge adliye mahkemesince, ilk derece mahkemesinin kararı, usul ve esastan, yeniden inceleneceği için karar düzeltme yolu gereksiz kalmaktadır. Ayrıca bu Tasarıda, bir içtihat mahkemesi niteliği kazanan Yargıtay'ın, hukuki inceleme mahkemesi olarak konuyu bir kez daha ele alma ihtimali bulunan hallerde, karar düzeltme yolunun gereksizliği daha da açıklık kazanmaktadır. Bu nedenle, halen çok sık başvuru alan ve sonuç alınması güç olan böyle bir yolun kaldırılması, Bölge Adliye Mahkemeleri ile Yargıtay'ın iş yükünü önemli ölçüde azaltacaktır.

Gerçek bir reform anlayışı ile hareket eden Komisyonumuzca, ceza muhakemesi alanında tüm muhakeme usullerinin tek bir çatı altında toplanması ilkesi benimsenmiş; böylece, bir yandan dağınıklığın önüne geçilmesi, diğer yandan da, AİHM içtihatlarının ışığında muhakeme kurallarına bütünlük kazandırmak suretiyle uygulamacıya kolaylık sağlanması amaçlanmıştır. Bu doğrultuda, mevzuatımızdaki muhakeme usulüne ilişkin yasaların CMUK içinde toplanması suretiyle Tasarı'nın 278 ilâ 293 üncü maddeleri yeniden düzenlenmiştir. Bu nedenle, Tasarı metninde yer alan uyuşturucu, fuhuş vb. fiillere ilişkin özel yargılama usulleri, metin içinde ilgili oldukları yerde düzenlenmiş, örgütlü suçlulukla mücadele ise, özel soruşturma tedbirlerini gerektirdiğinden, 4422 sayılı kanunda yer alan gizli soruşturma tedbirlerinin büyük bir kısmı ayrı bir bölüm altında toplanmıştır. Bunun yanında 4422 sayılı kanundan farklı olarak söz konusu tedbirlerin uygulama alanına giren suçlar m. 278'de katalog halinde sayılmış ve böylece önceki yasanın belirsiz olan kapsamına yeni CK Tasarısı'ndaki düzenlemeler de göz önünde bulundurularak açıklık getirilmeye çalışılmıştır. Bu yüzden, üçüncü kısım başlığı "*Özel Muhakeme Usulleri*" şeklinde değiştirilmiş; birinci bölüm başlığı "*Örgütlü Suçlara İlişkin Özel Muhakeme Usulü*", ikinci bölüm başlığı ise "*Kaçaklara İlişkin Hükümler*" olarak düzenlenmiştir. Öte yandan, artık sadece örgütlü suçlulukla mücadele bakımından değil, diğer suçlarla mücadele yönünden de önemli olduğu düşüncesiyle iletişimin denetlenmesi ve tespitine klasik koruma tedbirleri arasında (m.107 vd.) yer verilmiştir.

Komisyonumuz, Anayasanın 129/son maddesinde, memurlar ve diğer kamu görevlilerinin, kanunda öngörülen istisnalar dışında ancak izin koşuluyla yargılanabileceklerini öngören düzenleme karşısında, 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanunun yürürlükten kaldırılmasının, ancak Anayasa değişikliği ile mümkün olabileceği; böyle bir değişiklik yapılmadığı sürece 4483 sayılı Kanunun da yürürlükten kaldırılmasının söz konusu olamayacağı sonucuna ulaşmıştır. Yukarıda da belirtildiği üzere, yargılama kurallarının temel kanun niteliğindeki CMUK'ta toplanması gerektiği Komisyonumuzca da kabul edilen bir anlayış olmakla birlikte, kamu görevlilerinin yargılanması ile ilgili kuralların mevzuatta oldukça dağınık biçimde düzenlenmiş olması karşısında, tüm bu düzenlemelerin tek çatı altında toplanmasının kapsamlı bir reformu gerektirmektedir.

Memurin Muhakematı Hakkında Kanunu Muvakkatla ilgili uygulamaların, özellikle işkence ve gözaltında ölüm olaylarının etkin biçimde soruşturulmasına engel olduğu gerekçesiyle AIHS'nin 2 ve 3 üncü maddelerinden dolayı AIHM tarafından ihlal kararları verilmiştir. Bu nedenle 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanunla adil yargılanma hakkı bakımından bazı iyileştirmelere gidilmişse de, tabii hakim ilkesine uygun olmaması ve yargılama sürecini uzatması dikkate alındığında bunların yeterli olduğu söylenemez. Ayrıca Avrupa Birliğini oluşturan ülkelerde, siyasi sorumluluğu olan bazı üst düzey kamu görevlileri dışında, memurlar ve diğer kamu görevlileri için özel yargılama kurallarına yer verilmemektedir. Amaç, memurların gereksiz iddia ve soruşturmalara maruz kalmasının önlenmesi suretiyle kamu görevinin sürekli biçimde yapılmasını sağlamak olsa bile, AIHM'nin içtihatları ve kanunda eşitlik ilkeleri karşısında, mevzuatımızdaki memurları korumaya yönelik bu tür düzenlemelerin çıkarılması için, öncelikle Anayasa'nın 129/son maddesinin yürürlükten kaldırılması gerekmektedir.

Komisyonumuz Tasarının 141 inci maddesine 9 uncu bent olarak haksız yere mahkum edilen kişilere de tazminat ödenmesi gerektiği için, AIHS'ne Ek 7 nolu Protokol m. 3'e uygun olarak ve affa ilişkin kısım hariç bırakılmak suretiyle yeni bir bent (b.9) eklenmiştir. Böylece olası bir adli hata nedeniyle uğranılan zararın giderilmesi düşünülmüştür. Buna uygun olarak 6. bölüm başlığında da gerekli değişiklik yapılmıştır.

Komisyonumuza göre, meşhut suçların yargılanmasına ilişkin 3005 sayılı Kanunda yer verilen düzenlemeler ise, adil yargılanma kurallarının ihlalini oluşturabilecek bazı uygulamalara yol açabilecek niteliktedir. Zira, birçok özel kanunda suçüstünün temel özelliği olan “*yer ve zaman kaydı*” aranmaksızın, bazı suçların 3005 sayılı Kanuna göre koşuşturulacağı öngörülmesi

nedeniyle, bu kanunun uygulaması zaman içinde amacından saptırılmıştır. Yeni CMUK Tasarısı, yargılamanın çabuklaştırılmasına yönelik getirdiği düzenlemelerle bu tür bir özel yargılama usulünü gereksiz kılmaktadır. Ayrıca, iddianamenin iadesi ve reddi, kamu davasının açılmasının ertelenmesi, adli kontrol yerine tutuklama kararı verilecek şüpheli için savunmasını yapmak üzere dört güne kadar süre verilmesi gibi, Tasarıda yer alan yeni kurumlar karşısında, 3005 sayılı Kanunun yürürlükten kaldırılması gerektiği düşüncesi Komisyonumuzca kabul edilmiştir.

Sanığın açık kimliğine iddianamede yer verilmesi zorunluluğu nedeniyle, bu durumun kimliğini gizleyen sanıklar hakkında kamu davası açılmasını engelleyeceği endişesiyle, fizik kimliklerinin bilinmesi Komisyonumuzca yeterli görülmüş ve Tasarıda fizik kimliğin saptanmasına ilişkin hüküm göz önünde bulundurularak, bu sanıklara geçici bir ad vermek suretiyle haklarında kamu davası açılmasına olanak sağlanmıştır.

Tasarının “Avukatın dava dosyasını incelemesi” başlıklı 153 üncü maddesinin 6 ncı fıkrası ile “*Soruşturma amacını tehlikeye düşürmemek ve üçüncü kişilerin daha üstün yararlarına aykırı olmamak koşuluyla, avukatı olmayan sanığa dosyadaki bilgi ve belgelerin bir örneği verilir*” hükmü getirilmiştir.

Tasarının “Suçun mağduru ile şikâyetçinin hakları” başlıklı 246 ncı maddesinin 1/e)bendi olarak “*Mağdurun talebi halinde baro tarafından avukat görevlendirme*” hakkı eklenmiştir. Böylece silahların eşitliği ilkesi gereğince, hazırlık soruşturması aşamasında şüpheli için kabul edilen müdafiden yararlanma hakkı, “talebi halinde baro tarafından avukat görevlendirilmesi” şeklinde, suçtan zarar gören bakımından da kabul edilmiştir.

Komisyonumuz , Tasarıda, “*bir hafta*” olarak öngörülen temyiz süresinin kısa olduğunu düşünerek, “*on gün*” olarak değiştirilmesini uygun görmüştür.

“*İnfaz*”a ilişkin hükümler, esasen Ceza ve Tedbirlerin İnfazı Hakkında Kanun Tasarısında düzenlenmesine rağmen, bu hükümler de tartışma konusu yapılmış ve gerekli değişiklikler Tasarıya işlenmiştir.

Tasarının TBMM tarafından kabul edilerek yürürlüğe girmesi halinde, Bölge Adliye Mahkemelerinin kurulmasının yanında, tüm yargı kurumunda ciddi bir alt yapı değişikliğini ve bazı yönetmeliklerin hazırlanmasını gerekli kılacağı bilinmektedir. Özel muhakeme usulleri de bu Tasarı bünyesine alındığında, hazırlık süresine duyulacak gereksinim daha da belirginlik kazanmaktadır.

Ayrıca halen TBMM Adalet Komisyonunda görüşülmekte olan TCK Tasarısı da mevcut TCK'nu tümüyle değiştireceğinden, Tasarının yürürlük süresi olarak belirlenmiş olan 3 aylık süre kısa bulunmuş ve 1 yıllık bir süre belirlenmiştir. Tasarı yasalaştırılırken gerekirse bu süreyi bir yıl daha uzatmak üzere Bakanlar Kuruluna yetki verilmesi uygun olacaktır. 09.07.2004